

Een vereniging zonder drempels?

*Een kwalitatief onderzoek naar de inclusiviteit van sporters
met een beperking in Tilburgse sportverenigingen*

Masterthesis
A.A.M. van Loon

Master Sportbeleid & Sportmanagement
Universiteit Utrecht
Tilburg, juni 2021

Universiteit Utrecht

Een vereniging zonder drempels?

Een kwalitatief onderzoek naar de inclusiviteit van sporters met een beperking in Tilburgse sportverenigingen

Opdrachtgever

Gemeente Tilburg, Sportbedrijf
Stappegoorweg 1
5022 DA Tilburg

Scriptiebegeleider

Dr. I.E.C. Claringbould
Universitair docent Universiteit Utrecht

Tweede beoordelaar

Dr. M.G. van Slobbe
Universitair docent Universiteit Utrecht

Auteur

A.A.M. van Loon (Aukje)
Studente Universiteit Utrecht
Master Sportbeleid & Sportmanagement
Studentnummer: 6637264
a.a.m.vanloon@students.uu.nl

Cursusinformatie

Onderzoeksseminar Sportbeleid en Sportmanagement
Cursuscode USG7080

Periode

Studiejaar: 2020-2021
Afstudeerperiode: december 2020 – juni 2021

Tilburg, juni 2021

Alle rechten voorbehouden. Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand en/of openbaar gemaakt in enige vorm of op enige wijze, hetzij elektronisch, mechanisch, door fotokopieën, opname of op enige andere manier zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de auteur.

Universiteit Utrecht

GEMEENTE TILBURG

“We, the ones who are challenged, need to be heard. To be seen not as a disability, but as a person who has, and will continue to bloom. To be seen not only as a handicap, but as a well intact human being.”

– Robert M. Hensel

“Disability is natural. We must stop believing that disabilities keep a person from doing something. Because that’s not true... Having a disability doesn’t stop me from doing anything.”

– Benjamin Snow

“Disability is not inability.”

– Amanze & Nkomazana

Beste lezer,

Tijdens het schrijven van dit voorwoord betrap ik mezelf erop dat er een opgewekt gevoel door mijn lichaam raast. Het gevoel dat je nu dan echt in die eindfase van je studie zit en je masterscriptie zo goed als afgerond hebt. Ik zou het bijna vergelijken met de adrenaline die je voelt tijdens een overwinning van een belangrijke sportwedstrijd. De finishlijn in zicht. Het matchpoint. Sport is zo lang ik me kan herinneren al de rode draad in mijn leven geweest. Ik vind het dan ook fantastisch dat ik dagelijks met mijn passie bezig kon zijn tijdens deze duale Master Sportbeleid en Sportmanagement, gecombineerd met een werkplek bij de gemeente Tilburg op het gebied van verenigingsondersteuning en -advies. Met dit onderzoek komt er een einde aan deze studie.

Deze scriptie richt zich op de inclusiviteit van sporters met een beperking in Tilburgse sportverenigingen. De totstandkoming van dit scriptie onderwerp komt voornamelijk voort uit mijn persoonlijke interesse. Mijn eerdere ervaringen hebben mij getriggerd om daadwerkelijk met dit thema aan de slag te gaan. Zo stond ik een aantal jaren geleden na mijn volleybalwedstrijd in onze sportkantine. Daar zag ik hoe een mevrouw in een rolstoel, tevens lid van de vereniging, graag haar drankje af wilde rekenen aan de bar. Ze stuitte daar op het feit dat het pinautomaat veel te hoog stond en ze er vanuit haar rolstoel niet bij kon. Ze zei daar wat van en ik kreeg de indruk dat een aantal omstanders hier niet altijd even veel begrip voor hadden. Een enkeling vond zelfs dat zij zich aanstelde. Dit heeft behoorlijk wat impact op mij gemaakt en is me tot op de dag van vandaag bijgebleven. Iedereen hoort toch net zoveel van de sport, en zeker ook het verenigingsleven te kunnen genieten? Dit is altijd al mijn overtuiging geweest. Ik vond het dan ook mooi dat dit onderzoeksonderwerp daadwerkelijk op mijn pad kwam, ontstaan vanuit een motie die door de Tilburgse politiek is ingediend en de vele gesprekken die ik heb gevoerd met sportconsulenten, beleidsmedewerkers en andere collega's.

Een scriptie schrijven is een behoorlijke zoektocht en gaat niet altijd zonder slag of stoot. Daarom wil ik een aantal mensen bedanken die mij hebben geholpen in dit proces. Allereerst gaat mijn dank uit naar mijn scriptiebegeleidster, Inge Claringbould. Inge, u heeft me enorm geholpen in het gehele scriptieproces. U heeft niet alleen bijgedragen aan de ontwikkeling van mijn onderzoeksvaardigheden en kennis, maar mij ook hele mooie, openhartige inzichten gegeven op persoonlijk vlak die ik kan meenemen in mijn werk en toekomst. Dank daarvoor!

Ook wil ik mijn collega's van het sportbedrijf Tilburg bedanken en in het bijzonder Judith van Berkel. Dank voor het delen van al jouw kennis en expertise op het gebied van aangepast sporten! Daarnaast is er ook een plekje voor mijn ouders in dit dankwoord. Pap, mam, dank voor de kansen en mogelijkheden die jullie mij altijd hebben gegeven. Ik realiseer me dat ik daar enorm veel geluk mee heb gehad. Ook wil ik de rest van mijn familie, mijn vriendin en vrienden bedanken voor het aanhoren van al mijn verhalen en gedachtegangen over deze scriptie en de ontspanning die jullie me gaven. Jullie lieten me inzien dat de boog niet altijd op spanning kan staan. Tot slot een woord van dank aan mijn respondenten: dank voor het meewerken en het delen van jullie oprechte ervaringen en – soms aangrijpende – verhalen.

Ik geloof in de kracht van sport en de sociale waarde van sportverenigingen. Ik hoop dat ik met dit onderzoek mede aan heb kunnen tonen hoe belangrijk en relevant het is dat iedereen daar zorgeloos van kan genieten en dat daarin nog een aantal stappen te zetten zijn. Zodat niemand meer buiten spel hoeft te staan. Laten we die wedstrijd winnen!

Aukje van Loon

Samenvatting

Nederland beschikt over een unieke sportinfrastructuur. Wekelijks komen talloze sporters en vrijwilligers bijeen op sportverenigingen om op een plezierige, zorgeloze manier te sporten. De vereniging kan als sociale community worden gezien en de overheid staat erop dat iedereen daar zowel fysieke als sociale toegang tot heeft. Echter blijkt dat verscheidene minderheidsgroepen in de samenleving tot op heden allerlei barrières ervaren om hieraan deel te nemen, waaronder mensen met een beperking. Ook in Tilburg is dit fenomeen voelbaar. Uit onderzoek blijkt dat Tilburgse sportverenigingen de laatste jaren minder actief aandacht besteden aan het betrekken van mensen met een beperking en in de praktijk blijkt het lastig om hier een inclusieve sportomgeving voor te creëren.

Hoewel bestaand onderzoek zich richt op de fysieke, praktische belemmeringen voor deze doelgroep, kan er nog weinig worden gezegd over de relationele banden, sociale processen en onderlinge dynamieken (tussen betrokkenen met en zonder beperking) die een rol spelen binnen de sportvereniging. Eveneens is er weinig bekend over wat betrokkenen binnen de vereniging ervaren als het gaat om het creëren van een inclusieve sportomgeving voor mensen met een beperking. Dit onderzoek gaat hier dieper op in en tracht antwoord te geven op de centrale vraagstelling: *“Welke ervaringen hebben betrokkenen bij Tilburgse sportverenigingen met het creëren van een inclusieve sportomgeving (met passend sportaanbod) voor mensen met een beperking en wat zijn de consequenties hiervan voor de inclusiviteit van deze doelgroep?”* Doel hierbij is om te achterhalen wat insluitende- en uitsluitende processen zijn, waarbij de focus ligt op het hanteren van een sociaal perspectief.

Om hier antwoord op te geven is er een meervoudige case-study uitgevoerd bij twee Tilburgse sportverenigingen met aangepast sportaanbod. Dit betreft een atletiekvereniging en een badmintonvereniging. Naast een documentanalyse en observaties zijn er zeventien respondenten aan het woord gekomen die hun perspectieven en ervaringen delen rondom dit thema. Voor het analyseren van de onderzoeksresultaten zijn theoretische concepten van Bailey (2008), Darcy et al., (2020) en Puwar (2004) gebruikt.

Uit de resultaten blijkt dat vrijwel alle respondenten aangeven dat een inclusieve sportomgeving voor sporters met een beperking een plek betreft waarin iedereen welkom is, gelijk wordt behandeld en dat de vereniging daarin een open houding aanneemt. Echter wordt ook vaak gedacht dat het faciliteren van het sportaanbod aan sich al maakt dat een vereniging ‘inclusief’ is. Kijkend naar de daadwerkelijke verenigingspraktijken, dan blijkt dat de nadruk op spelplezier, het creëren van betrokkenheid, omgang met de doelgroep en aandacht voor sociale veiligheid als succesvolle insluitende processen worden ervaren. Trainers en begeleiders spelen hier een centrale rol in.

Echter zijn er ook een aantal verenigingspraktijken waar te nemen die uitsluitend werken. Met name in de sociale omgeving is sprake van (vaak onbewuste) subtiele vormen van uitsluiting. Uit de resultaten blijkt dat onder andere de attitudes en interacties, maar ook beeldvorming over sporters met een beperking niet altijd positief van aard zijn. De vereniging is nog niet altijd een ontmoetingsplek voor sporters met en zonder beperking. Daarnaast wordt door enkelen een gebrek aan aandacht en bewustwording vanuit het bestuur ervaren. Onbedoeld en onbewust wordt soms toch onderscheid gemaakt. Dit blijkt ook uit de manier waarop er over de ruimte wordt gesproken. De verenigingen ‘verwachten’ een bepaald lichaam op de atletiekbaan of het badmintonveld, namelijk mensen met ‘valide’ lichamen die voldoen aan de sociale norm. Hierdoor wordt er een onbewuste hiërarchie in stand gehouden, waarin mensen met een beperking minder rechten hebben en minder belangrijk lijken te zijn dan mensen zonder beperking. Betrokkenen in sportverenigingen focussen zich vaak nog slechts op iemands beperking, waardoor zij hen als minder capabel zien voor bijvoorbeeld

vrijwilligersfuncties en er daardoor dus ook weinig ruimte is om na te denken over creatieve, vernieuwende mogelijkheden voor deze doelgroep. Om deze subtiele uitsluitingsmechanismen te doorbreken en het klimaat te verbeteren is continue aandacht en bewustwording een vereiste.

Dit onderzoek geeft nieuwe inzichten over de inclusiviteit van sporters met een beperking in Tilburgse sportverenigingen. Beleidsmakers en de sportpraktijk kunnen deze inzichten, inclusief de gegeven handelingsperspectieven (aanbevelingen), gebruiken bij het ontwikkelen van een inclusievere sportomgeving voor sporters met een beperking.

Inhoudsopgave

Hoofdstuk 1 Inleiding	8
1.1. Aanleiding	8
1.2. Probleemstelling	8
1.3. Doelstelling en centrale onderzoeksvraag	9
1.3.1. Subvragen	10
1.3.2. Centrale begrippen	10
1.4. Relevantie	10
1.4.1. Maatschappelijk	10
1.4.2. Wetenschappelijk	11
1.5. Maatschappelijke- en organisatorische context	11
1.6. Leeswijzer	12
Hoofdstuk 2 Theoretisch kader	13
2.1. Inclusie benaderd als theoretisch concept	13
2.1.1. Bailey over dimensies van sociale inclusie en sport	14
2.2. Het sociale model van disability	16
2.3. Puwar	17
2.3.1. De ruimte, lichamen en de sociale norm	17
2.3.2. Puwar in relatie tot sporters met een beperking in een sportvereniging	18
2.3.3. Insider worden	18
2.4. Resumé	19
Hoofdstuk 3 Literatuurstudie	20
3.1. Sporters met een beperking	20
3.1.1. Sporters met een beperking: een eenduidige definitie?	20
3.1.2. Sportparticipatie van mensen met een beperking	21
3.1.3. Het belang en de waarde van sport voor mensen met een beperking	21
3.1.4. Het belang van inclusieve sport: een inclusieve sportomgeving	22
3.2. Sportbeleid voor sporters met een beperking vanuit historisch perspectief (macroniveau)	23
3.2.1. Pogingen tot inclusie: positieve ontwikkelingen	23
3.3. Beeldvorming in de samenleving en consequenties hiervan (macroniveau)	24
3.4. De rol van de sportvereniging voor mensen met een beperking (mesoniveau)	24
3.4.1. Spanningsveld in sportverenigingen: homogeniteitsprincipe? (mesoniveau)	25
3.5. Perspectief vanuit de doelgroep: belemmeringen tot sportdeelname (microniveau)	26
3.6. En nu?	26
Hoofdstuk 4 Onderzoeksmethoden	27
4.1. Onderzoeksperspectief	27
4.2. Dataverzamelmethode	27
4.2.1. Casestudy	27
4.2.2. Selectie respondenten	28

4.3. Data-analyse.....	30
4.4. Validiteit en betrouwbaarheid.....	30
4.5. Positie van de onderzoeker.....	31
Hoofdstuk 5 Resultaten.....	32
5.1. Historie en achtergrond: een plek krijgen binnen de vereniging.....	32
5.1.1. Type sportaanbod.....	33
5.2. Perspectief op een inclusieve sportomgeving.....	34
5.3. Insluitende processen (succesfactoren).....	35
5.3.1. Plezier als basis: “Het moet gewoon leuk zijn”.....	35
5.3.2. Omgang met de doelgroep: aandacht voor het individu en expertise.....	36
5.3.3. Normaliseringsprocessen: “Geen uitzonderingspositie”.....	38
5.4. Uitsluitende processen (belemmeringen).....	39
5.4.1. Fysieke belemmeringen.....	39
5.4.2. Moeilijkheden in de sociale omgeving.....	39
5.4.3. Gebrek aan aandacht en bewustwording.....	41
5.4.4. Paradoxen van insluiting: dreiging vertrek gevestigde orde.....	42
5.5. Inrichting van de ruimte.....	42
5.5.1. Verwachtingen van de ruimte.....	43
5.5.2. Machtsposities en onderhandelingen.....	43
5.6. Een inclusiever klimaat creëren.....	44
5.6.1. Ambassadeurschap en samenwerkingspartners.....	44
5.6.2. Spanningsveld: organisatorische capaciteit.....	45
5.6.3. Volwaardige inclusie, of slechts een illusie?.....	46
Hoofdstuk 6 Analyse.....	47
6.1. Inclusiespectrum.....	47
6.2. Dimensies van sociale inclusie.....	47
6.3. “Heb jij alleen oog voor iemands beperking? Wie is er dan ‘beperkt’?”.....	50
6.3.1. Wie wordt er eigenlijk ‘beperkt’?.....	51
6.4. De inrichting van de ruimte en de invloed van de sociale norm.....	51
6.4.1. Spaces of representation en lived spaces.....	51
Hoofdstuk 7 Conclusie en discussie.....	53
7.1. Discussie.....	55
7.1.1. Suggesties voor vervolgonderzoek.....	56
7.1.2. Beleidsaanbevelingen.....	56
7.2. Persoonlijke reflectie.....	57
Referenties.....	58
Bijlagen.....	64

Hoofdstuk 1 Inleiding

“Sport has the power to change the world” (Mandela, 2000); “Sport verbindt en verbreedt” (NOC*NSF, z.d.-c); “Sport en bewegen zorgt voor sociale interactie” (Boer, in Hagedoorn & Vrieling, 2014). Deze statements bekrachtigen de positieve maatschappelijke waarde van sport, die landelijk steeds meer wordt omarmd. Het Nationaal Sportakkoord schetst in deelakkoord 1 (inclusief sporten en bewegen) de ambitie dat iedere Nederlander een leven lang plezier ervaart aan sport en bewegen in een inclusieve sportomgeving (Ministerie van VWS, 2018). Een positieve, inclusieve sportcultuur is daarbij cruciaal. Ook in de Tilburgse sportnota staat de ambitie om zoveel mogelijk Tilburgers in beweging te krijgen. Een belangrijke beleidsdoelstelling hierbij is dat er voor iedere Tilburger passend sport- en beweegaanbod moet zijn en dat iedereen veilig, eerlijk en vooral zorgeloos kan sporten (Gemeente Tilburg, 2019; Sport in Tilburg, 2020). Tilburg telt ongeveer 150 sportverenigingen die hier een belangrijke rol in spelen. Echter blijkt het in de praktijk nog niet altijd gemakkelijk te zijn om sport voor elke doelgroep te realiseren en het daarnaast ook nog eens veilig en toegankelijk te maken. Met andere woorden: het creëren van een inclusieve sportomgeving. Diverse studies tonen aan dat minderheidsgroepen heden ten dage nog steeds gemarginaliseerd worden in de sport en geconfronteerd worden met allerlei barrières (Cunningham, 2019; Radar, 2018). Ook sporters met een beperking vallen hieronder. Onderzoek van het Mulier Instituut (2017) laat zien dat Tilburgse sportverenigingen de laatste jaren minder aandacht besteden aan het betrekken van deze doelgroep. Dat terwijl sporters met een beperking juist veel baat hebben bij sporten en bewegen. Niet alleen wegens fysieke, maar ook sociale redenen (Nixon, 2007). Uitgerekend sportverenigingen beschikken over deze unieke sociale infrastructuur (Elmose-Østerlund & Ibsen, 2016).

1.1. Aanleiding

Er zijn drie ontwikkelingen te onderscheiden die als aanleiding voor dit onderzoek kunnen worden beschouwd. Ten eerste staat inclusief sporten bij zowel de landelijke- als lokale overheid hoog in het vaandel (Gemeente Tilburg, 2019). Inclusief sporten houdt in dat iedereen met plezier meedoet, zich welkom voelt en niet buitengesloten wordt (Ministerie van VWS, 2018). Landelijk onderzoek wijst echter uit dat de sportdeelname van mensen met een beperking nog ver achter blijft vergeleken met mensen zonder beperking (Mulier Instituut, z.d.-b). Tevens wordt deze groep geconfronteerd met marginalisering en stigmatisering (Cunningham, 2019). Een tweede ontwikkeling is de lokale politiek die de belemmeringen voor sporters met een beperking wil weghalen (Van Hest, 2020). In februari 2020 werd een motie ingediend met het verzoek om onderzoek te doen naar belemmeringen inzake de accommodaties, faciliteiten en sportaanbieders. Dit toont aan dat de lokale politiek dit onderwerp hoog in het vaandel heeft staan en uitsluiting wil tegengaan. Dit onderzoek zal tevens een bijdrage leveren aan de beantwoording van deze motie. Tot slot ondervinden sportconsulenten en beleidsmedewerkers in Tilburg in de praktijk dat het steeds lastiger wordt voor verenigingen om aangepast aanbod te realiseren in een inclusieve sportomgeving (D. Schoonen, persoonlijke communicatie, 17 september 2020). Dit ondanks het feit dat sportorganisaties, waaronder sportverenigingen, vaak van zichzelf vinden dat ze ‘inclusief’ zijn (Cunningham, 2019). Dit beeld bevestigt Norman (2016) in haar studie onder trainers/coaches van sportclubs: *“The coaches believed they were already “doing equity”, because people could come to their club and participate without barriers”* (Norman, 2016, p. 996). Met ‘gelijke’ toegang ben je er echter nog niet. Er is ook aandacht nodig voor complexe, sociale relaties.

1.2. Probleemstelling

Bovengenoemde ontwikkelingen roepen verscheidene vragen op, maar wat is nu precies het probleem? Er kan geconstateerd worden dat nog niet iedereen zich welkom en thuis voelt in de sportwereld, waaronder sporters met een beperking (Kenniscentrum Sport, z.d.-b). Sportverenigingen spelen met hun unieke, sociale bindende karakter echter een belangrijke rol in het realiseren van een inclusieve sportomgeving met passend aanbod. Een inclusieve sportomgeving is cruciaal voor het

daadwerkelijk volwaardig participeren (NOC*NSF, z.d.-a). Het draait daarbij niet slechts om participatie aan sport an sich, maar ook het gevoel van welkom zijn, acceptatie en het vervullen van sociale rollen staat centraal. Het blijkt echter vanuit de praktijk dat dit voor veel (Tilburgse) verenigingen een lastige opgave is, met name waar het de integratie/inclusie van mensen met een beperking betreft. Ook weten we, naast landelijke verenigingspanels van het Mulier Instituut, niet goed welke onderliggende mechanismen en sociale processen er spelen die de toegang van mensen met een beperking bemoeilijken. Eveneens weten we weinig over waarom de inclusie van deze doelgroep op de ene sportvereniging succesvoller verloopt dan op de andere. Zeker in een lokale, Tilburgse context is weinig bekend. Bestaande (kwantitatieve) onderzoeken en monitoren richten zich veelal op de fysieke, praktische belemmeringen voor sporters met een beperking en laten zien dat zaken zoals hoge kosten en het vervoer belemmerend werken (Von Heijden, Van Den Dool, Van Lindert & Breedveld, 2013). Diverse literatuur toont echter aan dat relationele banden, sociale processen en interacties ook van invloed kunnen zijn en de inclusie van deze sporters kunnen vergemakkelijken of belemmeren. Juist deze aspecten verdienen meer aandacht en kunnen met kwalitatief onderzoek inzichtelijk worden gemaakt (Skinner, Edwards & Corbett, 2015).

Hoewel verschillende beleidsprogramma's en ontwikkelingen zich focussen op het verbeteren van een inclusieve sportomgeving voor sporters met een beperking, kan nog weinig worden gezegd over de manier waarop sportverenigingen hier zelf tegenaan kijken. Bestaand onderzoek richt zich op perspectieven en ervaringen vanuit sporters met een beperking zelf (Leemrijse, Kappen & Boeije, 2019). Onderzoek naar perspectieven en ervaringen vanuit (Tilburgse) sportverenigingen in zijn geheel, ontbreekt. Het is echter van belang om deze perspectieven en ervaringen in beeld te krijgen, aangezien sportverenigingen een cruciale factor zijn in het welslagen van de inclusie van sporters met een beperking. Welke perspectieven en ervaringen hebben de Tilburgse sportverenigingen als het gaat om de inclusiviteit van sporters met een beperking? Welke succesfactoren en belemmeringen ervaren zij in de praktijken omtrent het creëren van een inclusieve sportomgeving met passend aanbod? Hoe kunnen Tilburgse sportverenigingen een inclusiever klimaat voor deze doelgroep creëren? En welke partijen zijn voor Tilburgse verenigingen belangrijk om dit te kunnen bewerkstelligen? Door inzicht te krijgen in deze vragen, kan er meer begrip worden gecreëerd en kunnen beleidsaanbevelingen worden gedaan om een inclusiever klimaat voor sporters met een beperking te realiseren, zodat daadwerkelijke inclusie bevorderd wordt.

1.3. Doelstelling en centrale onderzoeksvraag

Doel van dit onderzoek is om inzicht te krijgen in de perspectieven en ervaringen van Tilburgse sportverenigingen ten aanzien van het creëren van een inclusieve sportomgeving (met passend aanbod) voor mensen met een beperking. Het is daarbij van belang om te achterhalen welke perspectieven en ervaringen 'insluitend', maar ook 'uitsluitend' werken. Door de ervaringen met het creëren van een inclusieve sportomgeving te bevragen en bijbehorende verhalen van betrokkenen in de verenigingen centraal te stellen, worden bepaalde in- en uitsluitende processen blootgelegd. Dit leidt tot meer inzicht in dergelijke processen en de consequenties daarvan, waardoor vervolgens bekeken kan worden hoe de inclusie van deze doelgroep verbeterd kan worden. De volgende onderzoeksvraag staat dan ook centraal:

“Welke ervaringen hebben betrokkenen bij Tilburgse sportverenigingen met het creëren van een inclusieve sportomgeving (met passend sportaanbod) voor mensen met een beperking en wat zijn de consequenties hiervan voor de inclusiviteit van deze doelgroep?”

1.3.1. Subvragen

- Welk perspectief hebben betrokkenen in Tilburgse sportverenigingen op een inclusieve sportomgeving voor sporters met een beperking?
- Welke succesfactoren (insluitende processen) en belemmeringen (uitsluitende processen) ervaren betrokkenen in Tilburgse sportverenigingen in de praktijken over het creëren van een inclusieve sportomgeving voor sporters met een beperking?
- Hoe kunnen Tilburgse sportverenigingen zorgen voor meer inclusie voor sporters met een beperking?
- Welke rol speelt de (interne en externe) organisatorische context in het realiseren van een inclusieve sportomgeving voor sporters met een beperking?

1.3.2. Centrale begrippen

- *Perspectieven*: het draait hierbij om perspectieven op (het organiseren van) een inclusieve sportomgeving voor mensen met een beperking. Met andere woorden: de manier waarop betrokkenen bij Tilburgse sportverenigingen hiernaar kijken.
- *Betrokkenen bij Tilburgse sportverenigingen*: dit betreft de belangrijkste betrokkenen in een vereniging, namelijk bestuurders, trainers/coaches, vertrouwenscontactpersonen en verenigingsleden met- en zonder beperking.
- *Inclusieve sportomgeving*: hierbij hoort o.a. de behoefte van de persoon (met beperking) centraal te staan (passend aanbod), wordt er volwaardig geparticipeerd, voelt men zich welkom, geaccepteerd, gewaardeerd, en worden sociale rollen vervuld (NOC*NSF, z.d.-a).
- *Mensen/sporters met een beperking*: in dit onderzoek betreft dit mensen met een lichamelijke beperking, chronische aandoening, verstandelijke beperking en/of gedragsproblematieken. Dit wordt nader geduid in de literatuurstudie.
- *Organisatorische context*: deze context wordt zowel intern als extern bekeken. Binnen de sportvereniging betreft dit de belangrijkste betrokkenen (zie begrip *Tilburgse sportverenigingen*), die gezamenlijk de interne organisatorische context vormen. De externe organisatorische context wordt gevormd door relevante actoren zoals sportbonden en gemeenten, die de sportvereniging ondersteuning kan faciliteren in het creëren van een inclusieve sportomgeving.

1.4. Relevantie

De maatschappelijke- en wetenschappelijke relevantie worden in de volgende subparagrafen aangesneden.

1.4.1. Maatschappelijk

Een inclusieve samenleving wordt in het Tilburgse bestuursakkoord gedefinieerd als een plek waar iedereen kan meedoen, in welke levensfase dan ook (Gemeente Tilburg, 2018). Een volledig inclusieve samenleving is (nog) geen realiteit. Wel streven beleidsmakers naar oplossingen omtrent de marginalisering van bepaalde groepen. De laatste decennia wordt de instrumentele functie van sport steeds meer erkend (Van Bottenburg, 2013). Wereldwijd wordt sport steeds meer beschouwd als manier om de sociale verbinding van gemarginaliseerde groepen te verbeteren (Donnelly & Coakley, 2002). Ook in Tilburg wordt deze potentie gezien (Gemeente Tilburg, 2019). Van sportverenigingen wordt frequenter verwacht dat zij een inclusieve sportomgeving creëren, zodat iedereen volwaardig kan participeren. Onderzoek wijst echter ook uit dat de sportparticipatie van mensen met een beperking nog steeds achterblijft (Mulier Instituut, z.d.-b). Mogelijk komt dit doordat sporters met een beperking vaker gevoelens van onveiligheid en onbegrip van teamgenoten en trainers ervaren (Leemrijse et al., 2019). Er is onder sporters met een beperking behoefte aan meer begrip, acceptatie en een positieve houding (Leemrijse et al., 2019). Dit onderzoek draagt bij aan het verbeteren van de positie, omgeving en het welzijn van deze sporters, door juist te kijken naar het verenigingsperspectief in zijn geheel, waardoor inzicht verkregen wordt in hoe sportverenigingen omgaan met het creëren

van een inclusieve sportomgeving en wat zij hierin ervaren. Hierdoor kan uiteindelijk bekeken worden hoe de inclusie van deze doelgroep kan worden verbeterd.

1.4.2. Wetenschappelijk

Met dit onderzoek wordt getracht om de theorie en complexe praktijk, aangaande de inclusiviteit van sporters met een beperking in sportverenigingen, dichter bij elkaar te brengen. In de literatuur is nog weinig bekend over hoe de verenigingscontext bijdraagt aan de inclusiviteit van deze sporters. Veelal richten onderzoeken zich voornamelijk 'slechts' op de perspectieven en ervaringen vanuit de doelgroep zelf (Leemrijse et al., 2019). Dit onderzoek zal juist ook aandacht besteden aan ervaringen vanuit bestuurders, trainers, vertrouwenscontactpersonen en verenigingsleden.

Daarnaast tonen diverse studies aan dat er bewijs is van sociale uitsluiting, desintegratie en gevoelens van vervreemding voor sommige gemarginaliseerde groepen in de sport (Elling & Claringbould, 2005; Tonts, 2005). Maar hoe zit dit met insluiting? Bailey (2008) constateerde bijvoorbeeld in zijn onderzoek dat sportbeoefening positieve effecten heeft op mentaal en fysiek vlak. Echter concludeerde hij dat er meer empirisch onderzoek nodig is naar de inclusiviteit van minderheidsgroepen in, en door sport. Dit onderzoek beoogt hier meer inzicht in te verkrijgen, in de context van Tilburgse sportverenigingen, betreffende de doelgroep sporters met een beperking. Het onderhavige onderzoek zal tevens bijdragen aan bredere theorievorming over in- en uitsluitingsprocessen van sporters met een beperking in de georganiseerde sport.

1.5. Maatschappelijke- en organisatorische context

Maatschappelijke context

Steeds vaker worden sportverenigingen geconfronteerd met verwachtingen vanuit de overheid (Lucassen & Van Kalmthout, 2015). Van hen wordt verwacht dat ze bijdragen aan maatschappelijke waarden, zoals gezondheidsbevordering of sociale integratie. Vandaag de dag leeft echter de discussie in hoeverre sportverenigingen in staat zijn deze maatschappelijke rol te vervullen. Volgens Waardenburg (2016) kunnen de doelen en ambities tussen overheidsinstanties en sportverenigingen soms ver uiteen liggen en resulteren in bepaalde spanningen. Sportverenigingen willen wel een bijdrage leveren, maar willen inherent daaraan ook hun eigen belangen behartigen. Dit onderzoek zal inzicht verschaffen in bereidheid en ervaringen van Tilburgse sportverenigingen om een maatschappelijke bijdrage te leveren aan inclusief sporten, specifiek gericht op sporters met een beperking. Inclusief sporten is zowel landelijk als lokaal een belangrijke beleidspijler.

Organisatorische context

Dit onderzoek vindt plaats in Tilburg. De circa 150 gevestigde sportverenigingen worden als belangrijke spil in de regio Tilburg gezien. Hiervan zetten ongeveer 25 (reguliere) verenigingen zich actief in voor sporters met een beperking. Dit betekent dat sport voor mensen met een beperking alleen al in geografische zin minder gemakkelijk toegankelijk is, vanwege het geringere aanbod en de spreiding van deze sportverenigingen. Voor hen is niet altijd de mogelijkheid weggelegd om naar de sportvereniging 'om de hoek' te gaan. Vanuit het Tilburgse sportbeleid wordt echter getracht om sport voor iedereen toegankelijk te maken en sportverenigingen kunnen hier ook ondersteuning bij krijgen vanuit de gemeente. Ondersteuning varieert van themabijeenkomsten tot procesbegeleiding of het verlenen van expertise op het gebied van aangepast sporten. De gemeente werkt daarnaast samen met het steunpunt Aangepast Sporten om sport voor mensen met een beperking inclusiever te maken en verenigingen hier handvatten voor te geven. Ook sportbonden spelen hier een steeds grotere rol in. Na 2000 werd de sportbondfunctie van NebasNsg (nu bekend als Gehandicaptensport Nederland) overgeheveld naar de reguliere sportbonden van NOC*NSF (Notté, Van Kalmthout & Van Lindert, 2011). Dit betekende concreet dat deze sportbonden aangepast sportaanbod en de inclusie van deze doelgroep ook steeds meer gingen stimuleren onder hun aangesloten sportverenigingen. Naast gemeentelijke ondersteuning kan dus ook een beroep worden gedaan op

ondersteuningsmogelijkheden van sportbonden. Toch valt er, zoals eerder genoemd, in Tilburg nog veel winst te behalen in de aandacht voor de inclusie van sporters met een beperking. Tilburgse verenigingen zijn de laatste jaren minder actief in het betrekken van deze doelgroep (Mulier Instituut, 2017). Dit geeft aanleiding om te kijken hoe Tilburgse sportverenigingen daar momenteel mee om gaan, wat zij ervaren en hoe dit verbeterd kan worden.

1.6. Leeswijzer

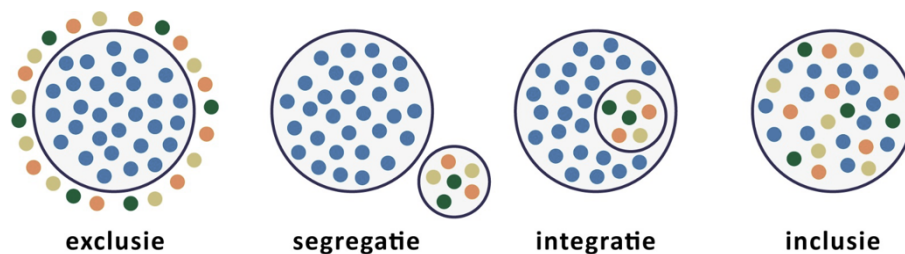
Na dit hoofdstuk komt de theoretische lens en een literatuurhoofdstuk aan bod. Vervolgens worden de onderzoeksmethoden in hoofdstuk 4 uiteengezet, waarmee de onderzoeksresultaten verkregen zijn. Deze onderzoeksresultaten worden gepresenteerd in hoofdstuk 5. Vervolgens volgt er een analyse van de onderzoeksresultaten en worden in hoofdstuk 7 de belangrijkste conclusies getrokken. Tot slot eindigt deze onderzoeksrapportage met een discussie, reflectie en beleidsaanbevelingen.

Hoofdstuk 2 Theoretisch kader

In dit hoofdstuk komen diverse theoretische concepten aan bod en er wordt verduidelijkt hoe deze een kader vormen voor het analyseren van de onderzoeksresultaten. Het conceptuele raamwerk van Bailey (2008), het sociale model afgeleid van Darcy, Ollerton en Grabowski (2020) en het perspectief van Puwar (2004) vormen een belangrijke theoretische basis voor dit onderzoek, aangezien zij adequaat inzicht verschaffen in onderliggende mechanismen, praktijken en processen die de inclusie van sporters met een beperking kunnen vergemakkelijken of juist belemmeren.

2.1. Inclusie benaderd als theoretisch concept

Aangezien 'inclusie' een belangrijke rol speelt in dit onderzoek, is het van belang om eerst te verduidelijken wat hier de betekenis van is. Volgens Freiler (in Maxwell et al., 2013) gaat inclusie over 'erbij horen', accepteren en erkennen. Hij stelt ook dat inclusie "gets at the heart of what it means to be human" (in Maxwell et al., 2013, p. 468). Een tegenhanger van inclusie is exclusie of uitsluiting. Volgens Elling en Claringbould (2005, p. 499) is dit de sociale ongelijkheid in de verschillende kansen en mogelijkheden die beschikbaar zijn voor bepaalde groepen. Deze verschillen zijn gebaseerd op kenmerken als sociaaleconomische status, leeftijd, gender, etniciteit, religie, seksuele voorkeur en/of fysieke en mentale beperkingen. De toegang van een bepaalde groep mensen wordt hiermee bemoeilijkt, waardoor er niet goed geparticipeerd kan worden in bepaalde omgevingen of domeinen van de samenleving (Elling & Claringbould, 2005). Bij inclusie wordt er dus wel 'mee gedaan' in een bepaalde sociale context en is er sprake van een *sense of belonging*: het gevoel dat je onderdeel bent van een groep, waar je jezelf tevens kan uiten (Bodaghi & Zainab, 2017; Cunningham, 2019). Onderstaand figuur geeft visueel weer wat met inclusie wordt bedoeld en hoe dat differentieert van termen als segregatie en integratie. Ook in de sportwereld kunnen gemarginaliseerde groepen, in deze onderzoekscontext mensen met een beperking, in meer of mindere mate worden ingesloten. Dit is mede afhankelijk van de sportmogelijkheden in de desbetreffende sportorganisatie.

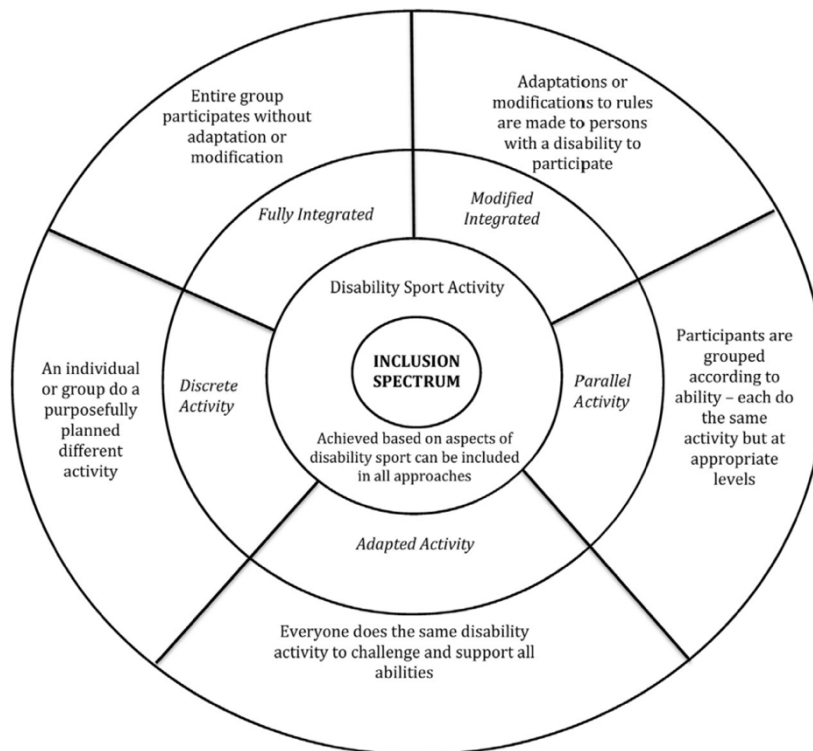
Figuur 1. Visuele weergave van exclusie, segregatie, integratie en inclusie (Kennisplein Gehandicaptensector, 2020)

Cunningham (2019) en Misener en Darcy (2014) hanteren een uitvoeriger idee over inclusie. Vanuit hun perspectief zijn er verschillende manieren waarop sporters met een beperking in een (reguliere) vereniging kunnen sporten. Misener en Darcy (2014, pp. 3-4) delen de sportmogelijkheden (inclusiespectrum) voor deze sporters als volgt in:

- *Fully integrated*: iedereen participeert in dezelfde groep. Er hoeven geen aanpassingen te worden gedaan binnen de sportactiviteit.
- *Modified integrated*: sporters met een beperking doen net als bij 'fully integrated' mee met de gehele groep/activiteit. Echter zijn een aantal aanpassingen nodig, zoals gebruik van sporthulpmiddelen.
- *Parallel activities*: sporters met een beperking doen aan dezelfde soort sport, maar doen dit separaat. Een voorbeeld hiervan is dat sporters met beperking samen zitvolleyballen in een reguliere volleybalvereniging. Zij sporten 'parallel' aan de 'reguliere' sporters.

- *Adapted activities*: mensen zonder beperking doen mee met gehandicaptensport. Een voorbeeld is dat mensen zonder beperking meedoen aan het zitvolleybal in de vereniging.
- *Discrete activities*: hierbij draait het om sportactiviteiten die speciaal ontworpen zijn voor iemand met een bepaald type handicap. Alleen mensen met soortgelijke handicaps doen hieraan mee. Een voorbeeld hiervan is goalball of paratriathlon (Gehandicaptensport Nederland, z.d.).

Figuur 2. Sportmogelijkheden (inclusiespectrum) voor sporters met een beperking (Misener & Darcy, 2014, pp. 3-4)

Sporters met een beperking kunnen dus ‘separaat’ of ‘geïntegreerd sporten’ in de vereniging, waarmee het niet direct lijkt dat zij in een ‘eindstadium’ van inclusie zitten, zoals weergegeven in figuur 1. Maar een sportvereniging is meer dan alleen een facilitator van de sport. Het is ook een sociale *community* in zijn geheel (Maxwell et al., 2013). In dit onderzoek wordt dan ook gekeken naar bijvoorbeeld verenigingsactiviteiten buiten de trainingen en wedstrijden om, waarin mensen met en zonder beperking samenkomen en interacteren. Dit kan ook bijdragen aan (gevoelens van) in- of exclusie en het is van belang om deze sociale processen onder de loep te nemen. De inclusie van sporters met een beperking kan vanuit verschillende (sociale) dimensies bekeken worden, zo stelt Bailey (2008). De volgende paragraaf gaat daar dieper op in.

2.1.1. Bailey over dimensies van sociale inclusie en sport

Om de inclusiviteit van sporters met een beperking te bestuderen, wordt het raamwerk van Bailey (2008) gebruikt. Het model vormt een solide basis om de (organisatorische) praktijken en processen op een gestructureerde wijze inzichtelijk te maken, die de sociale inclusie van sporters met een beperking vergemakkelijken of juist belemmeren. Bailey constateerde in zijn eerdere onderzoeken naar sociale inclusie (2005; 2008) dat sport een positieve impact heeft op de mentale en fysieke gesteldheid van jongeren. Hij kon echter nog niet stellen hoe sport daadwerkelijk kan bijdragen aan de inclusie van gemarginaliseerde doelgroepen. Hij concludeerde dat er meer empirisch onderzoek nodig is en ontwikkelde een theoretisch model, bestaande uit verscheidene dimensies. Dit model is eerder

toegepast in een case study waarbij de focus lag op de sociale inclusie van moslimvrouwen in community sport (Community Sport Organizations in Australië) (Maxwell et al., 2013). Dit model leent zich ook goed voor de sociale inclusie van sporters met een beperking in een 'sportcommunity' in de Nederlandse context, namelijk de sportvereniging.

Bailey (2005; 2008) onderscheidt vier dimensies van sociale inclusie. Daarbij geeft hij aan hoe sport, en dus ook sportverenigingen hier een belangrijke rol in kunnen spelen en een bijdrage aan kunnen leveren. Bij het creëren van een inclusieve sportomgeving is aandacht voor alle vier de dimensies van belang. Tezamen bevorderen ze volgens Bailey (2008) de daadwerkelijke inclusie van mensen met een beperking. In het raamwerk van Bailey komen de *functional*, *relational*, *spatial* en *power* dimensie aan bod en worden hieronder toegelicht. Tevens wordt er een koppeling met de sportvereniging gemaakt, aangezien dit onderzoek zich daarop focust.

Figuur 3. Dimensies van sociale inclusie en sport (Bailey, 2008)

Functionele dimensie (functional)

Met de functionele dimensie stelt Bailey (2008) dat sport de mogelijkheid biedt om bepaalde kennis te vergaren en persoonlijke vaardigheden te ontwikkelen. Sport kan bijdragen aan de sociale ontwikkeling door de ervaringen die op worden gedaan. Zo kan het bijdragen aan vaardigheden die ook buiten het sportdomein van toegevoegde waarde zijn, zoals communiceren, probleemoplossend vermogen, het verwerken van tegenslagen en omgaan met feedback (Danish, Taylor & Fazio, 2003). Deze persoonlijke ontwikkeling door middel van sport kan bijdragen aan het zelfvertrouwen van sporters met een beperking en positieve beeldvorming over zichzelf. Binnen dit onderzoek zal gekeken worden in hoeverre de vereniging aandacht besteedt aan de kennis- en competentieontwikkeling van sporters met een beperking. Volgens Bailey (2008) is het namelijk belangrijk dat de vereniging een plek is waar men nieuwe (sociale) vaardigheden kan leren en zichzelf kan ontplooien.

Relationele dimensie (relational)

In de relationele dimensie geeft Bailey (2008) aan dat sociale acceptatie en je thuis voelen binnen een bepaalde sportcontext een resultaat kan zijn van sportbeoefening in een gemeenschap. Het gevoel dat een sporter met een beperking zich thuis en veilig voelt in een vereniging en waar mogelijkheden zijn tot (positieve) interacties met anderen, creëert een bepaalde *sense of belonging* (Bailey, 2008). Een concreet voorbeeld hiervan kan een trainer zijn die de sociale acceptatie van deze groep actief stimuleert binnen de vereniging. Er kunnen daardoor gevoelens van gezamenlijkheid ontstaan en bestaande banden worden versterkt (Maxwell et al., 2013). Voor dit onderzoek is het dus van belang om na te gaan hoe de betrokkenen de vereniging als veilig en tevens 'warm nest' ervaren voor sporters met een beperking, welke rol zij hier zelf in hebben en door te bevragen welke interacties er zijn tussen alle betrokkenen in de sportvereniging.

Versterkende dimensie (power)

Volgens Bailey (2008) kan sport ook bijdragen aan iets wat hij definieert als de versterkende dimensie. Hierbij draait het onder andere om gevoelens van zelfcontrole en het uitbreiden van sociale netwerken die ook buiten de sportbeoefening reiken. Met andere woorden: het creëren van sociaal kapitaal, waarmee beter geparticipeerd kan worden in de samenleving. Bailey (2008) borduurt hierbij voort op het werk van Bourdieu (1986), die stelt dat sociaal kapitaal een belangrijke hulpbron is die kan bijdragen aan de groei en het innemen van een positie van een individu in een bepaalde sociale context. Bailey (2008) gebruikt binnen deze dimensie vrij algemene termen. Dit onderzoek zal deze dimensie voornamelijk toepassen door te bekijken in hoeverre de vereniging bijdraagt aan het 'versterken' van sporters met een beperking en het ontstaan van (waardevol) sociaal kapitaal en netwerken buiten de verenigingscontext. Ook wordt er bekeken of er door de sporters met een beperking bepaalde (sociale) rollen worden vervuld, zoals vrijwilligers- of kaderfuncties, omdat dit bijdraagt aan het creëren en versterken van hun sociaal kapitaal.

Ruimtelijke dimensie (spatial)

Tot slot bespreekt Bailey (2008) in zijn raamwerk de ruimtelijke dimensie. Deze dimensie kan als belangrijke basis worden gezien. Inclusie richt zich namelijk op het meedoen, waarbij mensen met verschillende achtergronden samenkomen. De letterlijke 'ruimte' is als het ware de ontmoetingsplek waarin mensen samen komen en waar nieuwe sociale interacties kunnen ontstaan. De aanwezigheid van sporters met een beperking zouden volgens de contacthypothese van Allport (in Consiglio, Guarnera en Marnano, 2014) bijvoorbeeld kunnen leiden tot positieve attitudeveranderingen onder sporters zonder beperking, wat vervolgens bijdraagt aan meer inclusie en acceptatie. Dit zogenoemde '*intergroup-contact*' is eerder empirisch bewezen onder kinderen op school (Consiglio et al., 2014). Deze 'ruimte', in dit onderzoek 'de sportvereniging', moet dus voor iedereen toegankelijk zijn. Dit lijkt vanzelfsprekend, maar Puwar (2004) laat ons zien dat ruimtes niet neutraal zijn. Dat wil zeggen: niet voor iedereen even toegankelijk. Ook Darcy et al. (2020) laten aan de hand van het sociale model zien dat de sociale omgeving en structuur van grote invloed zijn en de toegankelijkheid kan bemoeilijken. Deze theorieën komen in de volgende paragrafen aan bod.

Het raamwerk van Bailey (2008) is toepasbaar voor het nader onderzoeken van verschillende vormen/dimensies van sociale inclusie in sportverenigingen. In dit onderzoek zal worden bekeken in hoeverre bepaalde dimensies aanwezig zijn in de sportvereniging en hoe daar invulling aan wordt gegeven. Dit geeft namelijk inzicht in de processen en ervaringen die betrokkenen hebben met het creëren van een inclusieve sportomgeving voor sporters met een beperking.

2.2. Het sociale model van *disability*

Naast het raamwerk van Bailey (2008) wordt in dit onderzoek aandacht besteed aan het sociale model van *disability*. De ideeën en beelden die gehanteerd worden ten aanzien van mensen met een beperking zijn namelijk bepalend voor de manieren waarop zij worden geïnccludeerd. Als we kijken naar studies over mensen met een beperking, wordt dit vaak vanuit een zogenoemd 'medisch' of 'sociaal' model gedaan (Brittain, 2004; Darcy et al., 2020). Het sociale model dat Darcy et al. (2020) in hun studie gebruiken, daagt het medische model uit. Het medische model gaat uit van tekortkomingen en disfunctioneren van het lichaam, wat als oorzaak wordt gezien van belemmeringen in participatie van mensen met een beperking in de samenleving. Inclusiviteit zou dan gerealiseerd kunnen worden, door het zoveel mogelijk ontlasten of wegnemen van fysieke beperkingen/belemmeringen. Het sociale model kijkt echter veel meer naar de sociale omgeving die de participatie en inclusie kan bevorderen of juist belemmeren. Het model/perspectief gaat er vanuit dat het vooral sociale belemmeringen zijn die mensen beperkt maken, en niet de zogenoemde 'disfuncties' die in het medische model aan het lichaam worden toegeschreven (Brittain, 2004; Kiuppis, 2018). Darcy et al., (2020) combineren dit sociale model met bepaalde (*leisure*) *constraints* voor sporters met een beperking. Naast intrinsieke *constraints* spreken zij over interpersoonlijke en *structural constraints*. Deze *constraints* kunnen de participatie van een individu dus belemmeren.

Interpersoonlijke *constraints* hebben te maken met de communicatie en interacties tussen mensen (Darcy et al. 2020). In dit onderzoek bijvoorbeeld tussen ‘abled’- en ‘disabled-bodies’ (lichamen zonder en met beperking; ‘abled’ is het doorgaans normatieve lichaam). Dit kunnen dus interacties zijn tussen verenigingsleden (met en zonder beperking) of andere betrokkenen. Sporters met een verstandelijke beperking kunnen bijvoorbeeld meer moeite hebben om met anderen te communiceren, waardoor er minder kans is op het ontstaan van positieve sociale interacties en sterkere banden. Deze belemmeringen kunnen zich afspeelen binnen de relationele dimensie van Bailey (2008) en de sociale inclusie bemoeilijken.

Structurele *constraints* gaan meer over de (sociale) omgeving. De attitudes en het gedrag van anderen in die omgeving, maar ook de manier waarop de omgeving is ingericht (vaak gericht op mensen die voldoen aan de sociale norm, zoals Puwar (2004) ook stelt). Deze belemmeringen kunnen zorgen voor moeilijkheden binnen de ruimtelijke dimensie (Bailey, 2008). Darcy et al. (2020) concluderen dat het wegnemen van deze *constraints* zeer belangrijk is voor het al dan niet slagen van meer participatie en inclusie van mensen met een beperking in sport. In dit onderzoek zal hier daarom aandacht aan worden besteed en worden deze *constraints* samengebracht met het raamwerk van Bailey (2008), zie paragraaf 2.4.

2.3. Puwar

Waar Bailey (2008) in zijn ruimtelijke dimensie ingaat op de omgeving, waarbij de vereniging wordt beschouwd als ontmoetingsplek waar (nieuwe) sociale patronen kunnen ontstaan, spreekt Puwar (2004) over de term ‘*space*’, waarbinnen bepaalde ‘*bodies*’ zich manifesteren. Puwar (2004) laat in haar boek zien hoe noch onze lichamen, noch de ruimtes die onze lichamen innemen en waar wij met elkaar interacteren, neutraal kunnen zijn. Puwar (2004) stelt ook: “*the body can’t be left out...*” (p. 78) als we de sociale processen omtrent gemarginaliseerde groepen willen bestuderen. Deze paragraaf geeft inzicht in hoe sociale processen in omgevingen werken volgens Puwar (2004) en welke in- en uitsluitingsmechanismen daarin werkzaam zijn. Op basis hiervan kan ook begrepen worden wat in- en uitsluitend werkt voor sporters met een beperking. Dit draagt bij aan het hoofddoel van dit onderzoek, namelijk bekijken hoe er een beweging naar een inclusievere sportomgeving gemaakt kan worden.

2.3.1. De ruimte, lichamen en de sociale norm

Volgens Puwar (2004) wordt elke ruimte gekarakteriseerd door wie zich in de ruimte begeeft en hoe die ruimte wordt ingericht en vormgegeven door gedrag en gewoontes, maar ook door de regels die daarin gelden. Dit is te zien als een ‘cultuur’ die in een ruimte geldt en tevens grenzen stelt aan wie zich wel en niet in die ruimte mogen bevinden en op welke manier. Puwar (2004) verwijst hierbij naar Lefebvre (1991), die ‘de ruimte’ op drie manieren specificeert. Allereerst stelt Lefebvre (1991) dat er sprake is van een *spatial practice*; de direct waarneembare ruimte. Zo zijn materiële objecten, maar ook gedragingen en interacties allen direct waarneembaar. Ten tweede spreekt Lefebvre (1991) over *representations of space*: de beeldvorming en verwachtingen van de ruimte. Zo zijn veel sportaccommodaties ingericht op de verwachting dat *abled-bodies* zich in de ruimte zullen begeven en voor mensen met een beperking moeten worden aangepast. Een ruimte ‘verwacht’ daarmee ook een bepaald lichaam binnen een specifieke ruimte, ofwel is geschikt gemaakt of ontworpen voor bepaalde mensen en voor bepaalde activiteiten. Als derde definieert hij *lived spaces* als de ruimte waarin bepaalde lichamen en sociale verhoudingen aanwezig zijn. Het gaat dan om hoe er met de ruimte wordt omgegaan, hoe die ‘geleefd’ wordt. Het gaat er daarbij om welke (onderhandelings)processen plaatsvinden, waardoor de ruimte een bepaalde betekenis krijgt. Bijvoorbeeld wanneer in een vereniging op een goed moment besproken en besloten wordt om mensen met en zonder beperking voortaan meer samen te laten sporten.

De sociale norm speelt een belangrijke rol in deze ruimte. Deze norm is historisch gegroeid en geeft ons een idee over wat een ‘normaal’ of ‘abnormaal’ lichaam is. Het creëert een bepaald ideaalbeeld en geeft daarmee tegelijkertijd aan wat daarbuiten valt. Lichamen die niet voldoen aan de sociale norm en dus ‘*out of place*’ zijn, worden door Puwar (2004) *space invaders of marked bodies*

genoemd. Zij betreden een ruimte waarbij lichamen zonder beperking de dominante norm vertegenwoordigen (*unmarked bodies*). Dit kan zorgen voor spanningen.

2.3.2. *Puwar in relatie tot sporters met een beperking in een sportvereniging*

De sportvereniging kan ook als bepaalde entiteit worden gezien die haar eigen cultuur, normen en waarden heeft. In dit onderzoek wordt dan ook bekeken hoe de desbetreffende sportvereniging haar eigen '*normative ways of being*' heeft (Puwar, 2004). Sport is oorspronkelijk een activiteit voor *abled-bodies* (Fitzgerald, 2009). Dit betekent dat mensen met een beperking volgens Puwar (2004) in de sportcontext als mensen met minder volwaardige lichamen worden gezien, aangezien zij afwijken van de sociale norm. Ze zijn als het ware *ill-fitted* voor de sport (Puwar, 2004). Ook Campbell (in Loja, Costa, Hughes & Menezes, 2013) veronderstelt dit: "*Impaired bodies are regarded as abnormal, deviant, inferior and even sub-human*" (p. 191). Hierdoor ervaren zij minder kansen en vrijheden vergeleken met *abled-bodies* (Darcy et al., 2020). Door subtiele, niet direct zichtbare vormen van in- en uitsluiting, wordt dit dominante beeld in de samenleving gereproduceerd en in stand gehouden. Zo blijkt dat lichamen die afwijken van de norm, dus ook mensen met een beperking, te maken krijgen met een soort ontologische twijfel en desoriëntatie vanuit de omgeving: kunnen deze lichamen wel presteren in sport? Dit mechanisme maakt dat sporters met een beperking mogelijk ook aan zichzelf gaan twijfelen en zich afvragen of zij wel 'thuishoren' in de sport. Het gevoel dat sporters met een beperking aan zichzelf twijfelen vanwege de omgeving, kan tevens een gevoel oproepen dat zij zich heel erg moeten bewijzen. Puwar (2004) noemt dit mechanisme *a burden of doubt* (p. 59).

Een ander mechanisme dat Puwar (2004) noemt is *infantilisation* (p. 60). Hiermee bedoelt zij dat lichamen die afwijken van de norm, dus ook sporters met een beperking, als 'kleiner' worden gezien. Ze moeten continue bewijzen dat ze een bepaalde positie hebben verdiend. Dit kan ook in de sportvereniging voorkomen. Zo kan bijvoorbeeld een G-team in een voetbalvereniging door de omgeving als 'anders' worden gezien en worden ze wat gekleineerd door onder andere opmerkingen die worden gemaakt. Ook mogen zij bijvoorbeeld alleen maar op de minst gewilde tijden trainen op een veldje achteraf. Ook de inrichting van de ruimte kan hier dan een rol in spelen. Daarnaast wordt er extra naar hen gekeken en worden zij continu in de gaten gehouden. Puwar noemt dit *super-surveillance* (p. 61). Dit maakt dat zij zich mogelijk minder welkom voelen in de sportvereniging, wat niet bijdraagt aan een inclusieve sportomgeving.

2.3.3. *Insider worden*

Volgens Puwar (2004) bestaat er ook de mogelijkheid om als *space invader* meer een *insider* te worden. Hoewel sporters met een beperking *insider* kunnen worden, stelt Puwar (2004) dat zij zich alsnog altijd bewust zullen zijn van hun 'andere' lichaam en positie. Binnen deze verenigingscontext zijn een aantal mechanismen en praktijken van belang die sporters met een beperking toch meer een insider kunnen maken en waarmee dus meer inclusie bereikt kan worden. Zo blijkt dat mentoren en rolmodellen van groot belang kunnen zijn. Zij kunnen een rol spelen in het opkomen voor gemarginaliseerde doelgroepen en een tegengeluid laten horen. Tevens kunnen zij sporters met een beperking meer bij de hand nemen en hun meer hun weg laten vinden binnen de vereniging (Puwar, 2004). Verschillende betrokkenen in de vereniging kunnen deze rol op zich nemen. Denk aan trainers/coaches die steun en support verlenen aan deze doelgroep, maar ook vertrouwenscontactpersonen of verenigingsleden die vertrouwen trachten te creëren en willen bijdragen aan een prettige, inclusieve sportomgeving voor sporters met een beperking. In dit onderzoek zal hier dan ook aandacht aan worden besteed.

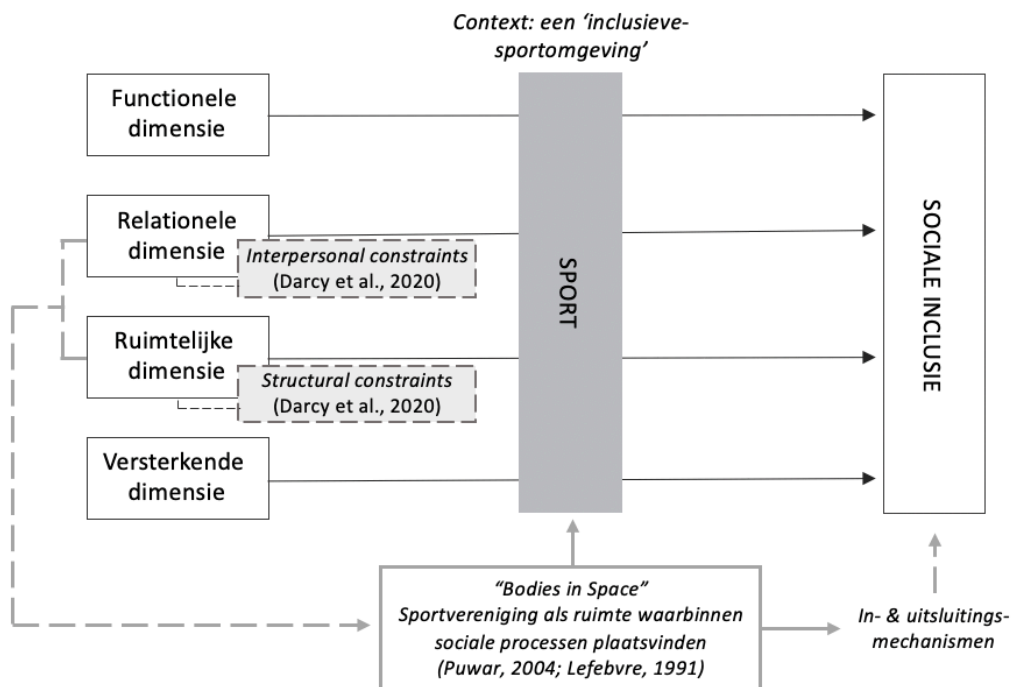
Het is tot slot belangrijk om in dit onderzoek te bekijken in hoeverre sporters met een beperking gesocialiseerd zijn binnen de vereniging. Mogelijk dat sporters met een beperking die al lang aanwezig zijn in een sportvereniging, zich meer welkom voelen, aangezien er wellicht al langer sprake is van normaliseringsprocessen. Puwar (2004) stelt dus dat mensen die afwijken van de sociale norm een *insider* kunnen worden en van een *marked body* meer naar een *unmarked body* gaan. Voor dit onderzoek zal worden nagegaan welke dynamieken, waaronder normaliseringsprocessen,

plaatsvinden binnen de vereniging en in hoeverre deze bijdragen aan het *insider* worden (en dus inclusie te bereiken).

2.4 Resumé

In dit onderzoek vormt het raamwerk van Bailey (2008), het model van Darcy et al. (2020) en het perspectief van Puwar (2004) een belangrijke theoretische basis. Deze theoretische inzichten worden met elkaar verweven in figuur 4, welke het kader van dit onderzoek vertegenwoordigt. Hieruit valt op te maken dat de relationele en ruimtelijke dimensie van Bailey binnen deze onderzoekscontext het belangrijkste zijn als het gaat om de analyse van inclusiviteit van sporters met een beperking. Deze dimensies worden ondersteund door de theorie van Puwar (2004) en Darcy et al. (2020). De ruimte, ofwel *spatial dimension* volgens Bailey (2008), is de sportvereniging. Hier komen mensen samen en vinden bepaalde dynamieken en sociale processen plaats (relationele dimensie) die maken dat iemand zich wel of niet thuis voelt (Puwar, 2004; Darcy et al., 2020). Zoals eerder benoemd passen de *interpersonal constraints* bij de relationele dimensie en de *structural constraints* bij de ruimtelijke dimensie. Om sporters met een beperking meer te laten participeren is het van belang dat deze ruimte inclusief is en dat (sociale) belemmeringen (*constraints*) worden weggenomen. Met andere woorden: het creëren van een inclusieve sportomgeving. Ook Puwar (2004) benoemt sociale processen die passen binnen de ruimtelijke en relationele dimensie, aangezien zij praat in termen van '*space*' (ruimtelijk) en '*bodies*' (relationeel). Aangezien dit onderzoek kijkt naar het creëren van een inclusieve sportomgeving in een bepaalde community/ruimte waar mensen samen komen (relationele en ruimtelijke dimensie), wordt hier dan ook de meeste focus op gelegd.

Figuur 4. Bailey (2008) in relatie tot Darcy et al. (2020) en Puwar (2004)

Hoofdstuk 3 Literatuurstudie

In dit hoofdstuk wordt relevante literatuur omtrent sporters met een beperking, inclusieve sport en sportverenigingen gepresenteerd. Er wordt getracht om aan de hand van bestaande studies en literatuur diepgaander inzicht te verkrijgen in de context, historie en achtergrond van deze thema's. Na het uiteenzetten van de definities en participatie van sporters met een beperking en het belang van (inclusieve) sport, wordt achtereenvolgens op macro- (beleid en beeldvorming), meso- (sportvereniging) en microniveau (individueel) besproken welke ontwikkelingen en onder andere welke belemmeringen er spelen in relatie tot de inclusie van deze doelgroep.

3.1. Sporters met een beperking

3.1.1. Sporters met een beperking: een eenduidige definitie?

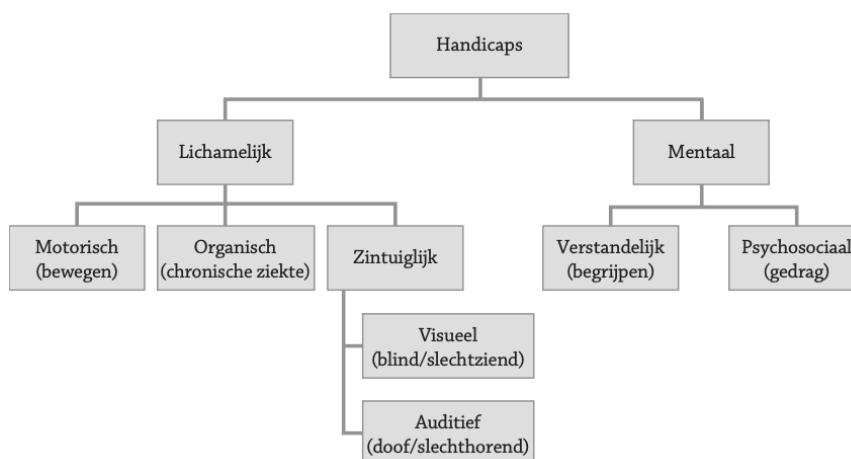
Uit een schatting van het Kenniscentrum Sport en Bewegen blijkt dat circa 1 op de 10 mensen in Nederland een beperking heeft (Kenniscentrum Sport & Bewegen, 2019). Meedoen in de samenleving is voor deze groep niet altijd vanzelfsprekend. Maar wat wordt eigenlijk verstaan onder een beperking? In de literatuur zijn diverse termen en definities te vinden. Woorden zoals 'handicap', 'invalide', 'belemmering' en 'beperking' worden veelvuldig en door elkaar gebruikt. De World Health Organization (2011) gebruikt in het *World Report on Disability* een drietal (bio-psychosociale) categorieën om problemen met het menselijk functioneren in te delen:

- **impairments** are problems in body function or alterations in body structure – for example, paralysis or blindness;
- **activity limitations** are difficulties in executing activities – for example, walking or eating;
- **participation restrictions** are problems with involvement in any area of life – for example, facing discrimination in employment or transportation.

Figuur 5. Definities WHO (World Report WHO, 2011, p.5)

'Disability', ofwel 'beperking' of 'handicap' verwijst naar de moeilijkheden die men tegenkomt op één van de, of alle drie deze gebieden van functioneren (WHO, 2011).

Uit onderzoek blijkt dat mensen in eerste instantie bij 'gehandicapten' dikwijls denken aan diegenen met 'zichtbare' beperkingen, zoals rolstoelgebruikers, mensen met amputaties of iemand met het downsyndroom (Von Heijden et al., 2013). Er is echter ook een grote groep mensen met andersoortige, voor buitenstaanders nauwelijks zichtbare en/of merkbare beperkingen. In de monitor van *(On)beperkt Sportief* wordt de indeling van handicaps als volgt weergegeven (Von Heijden et al., 2013):

Figuur 6. Indeling handicaps (Von Heijden et al., 2013)

De beperkingen waar mensen mee te maken krijgen kunnen dus lichamelijk en/of mentaal zijn. Onder lichamelijke beperkingen vallen motorische, organische en zintuiglijke beperkingen. Verstandelijke en psychosociale handicaps worden onder mentale beperkingen geschaard (Von Heijden et al., 2013). Dit onderzoek richt zich op de inclusie van zowel mensen met lichamelijke als mentale beperkingen. Er is geen aanleiding om voor een specifiek type beperking te kiezen, aangezien er nog weinig onderzoek is gedaan naar de perspectieven en ervaringen van betrokkenen in Tilburgse sportverenigingen.

3.1.2. Sportparticipatie van mensen met een beperking

Het Mulier Instituut en Kenniscentrum Sport en Bewegen (2017a; 2017b) geven inzicht in de sportdeelname van mensen met een beperking. Zo blijkt dat gemiddeld 30% van de mensen (12-79 jaar) met lichamelijke beperkingen wekelijks sporten. Onder mensen met chronische aandoeningen ligt dit percentage hoger, namelijk 49%. Onderzoek naar de sportdeelname van mensen met een verstandelijke beperking laat zien dat de wekelijkse sportparticipatie tussen de 28% en 41% ligt (volgens vertegenwoordigers van deze doelgroep). De sportdeelname is ook afhankelijk van het type en ernst van de beperking (Mulier Instituut & Kenniscentrum Sport, 2019). Een mogelijke verklaring voor de uiteenlopende sportdeelname van verschillende sporters met een beperking kan liggen aan de toegankelijkheid. Voor mensen met een lichamelijke beperking moeten er (in reguliere verenigingen bijvoorbeeld) op het eerste gezicht meer aanpassingen worden gedaan. Mensen met een chronische beperking kunnen wellicht makkelijker meedoen in het reguliere aanbod. Opvallend is dat voornamelijk mensen met motorische beperkingen, chronische aandoeningen en/of gedragsproblematieken meer in verenigingsverband sporten. Mensen met een verstandelijke, visuele of auditieve beperking worden minder geïnccludeerd op sportverenigingen (Van Stam, Brandsema, De Jonge, Maasdam & Van Lindert, 2018). Dit kan te maken hebben met het feit dat deze beperkingen minder voorkomen in Nederland dan bijvoorbeeld motorische beperkingen en chronische aandoeningen (Van Stam et al., 2018). Mogelijk hebben sportverenigingen daardoor minder ervaring met deze doelgroepen en is het ook moeilijker om hen te includeren in de vereniging. Mensen met auditieve of visuele beperkingen sporten volgens het Mulier Instituut en Kenniscentrum Sport en Bewegen (2018a; 2018b) vaker individueel of in (zelfgeorganiseerd) groepsverband.

In alle gevallen ligt de sportparticipatie van mensen met een beperking lager dan de sportparticipatie van mensen zonder beperking. De kernindicatoren van het RIVM voor het landelijk monitoren van sport en bewegen constateren voor het kalenderjaar 2019 dat 54% van de Nederlanders van 4 jaar en ouder één keer per week of vaker sport beoefent (CBS & RIVM, 2019). Sport is voor mensen met een beperking echter om verschillende redenen belangrijk. De volgende paragraaf gaat daar dieper op in.

3.1.3. Het belang en de waarde van sport voor mensen met een beperking

Er zijn verschillende redenen te geven waarom sport voor mensen met een beperking belangrijk is. Het Mulier Instituut en Kenniscentrum Sport en Bewegen (2017a; 2017b; 2019) geven bijvoorbeeld aan dat sporten en bewegen positieve gezondheidseffecten kent en bijdraagt aan de preventie van meerdere aandoeningen. Naast de fysieke- en praktische voordelen die sport met zich meebrengt, zijn er juist ook veel sociale aspecten van belang voor deze doelgroep. Zo stelt Anderson (2009) dat mensen met een beperking door middel van sport meer gesocialiseerd kunnen worden en op die manier hun eigen, persoonlijke identiteit nader kunnen ontplooien. Door het socialiseringsproces groeien zij tevens meer in de rol van 'sporter' c.q. 'atleet' (Kenyon & McPherson, 1973). Nixon (2007), die onder andere onderzoek heeft gedaan naar de sportmogelijkheden van mensen met een beperking, geeft aan dat *"...the sport should be inclusive and enable participants with disabilities to earn the acceptance and respect of other competitors and people in the mainstream of society"* (p. 426). Het idee achter dit principe van Nixon (2007) is dat sportdeelname ook kan leiden tot inclusie in het grotere geheel (de samenleving) en zich niet beperkt tot sportgemeenschappen.

Daarnaast biedt sport voor deze doelgroep de mogelijkheid om vaardigheden en lifeskills te ontwikkelen (zie ook Bailey (2008) in hoofdstuk 2, paragraaf 2.1.1.) en deze aan de buitenwereld te

laten zien. Tevens kan het de percepties die anderen hebben, bijvoorbeeld percepties van incompetentie, negeren en inperken (Page, O'Connor & Peterson, 2001). De ontwikkeling van vaardigheden komt overeen met de functionele dimensie van sociale inclusie in het conceptuele raamwerk van Bailey (2008), welke in het theoretisch kader is uitgewerkt (paragraaf 2.1.1.). Tot slot geven het Mulier Instituut en Kenniscentrum Sport en Bewegen (2017a; 2017b; 2019) aan dat plezier, ontspanning, gezelligheid en sociaal contact als belangrijke waarden worden gezien onder de doelgroep.

Concluderend kan worden gesteld dat sport voor mensen met een beperking meerdere fysieke, maar ook zeker sociale voordelen met zich meebrengt. Sport kan wezenlijk meer betekenen dan slechts het spelen van competitie of het leveren van fysieke inspanning. Het plezier in sporten, het krijgen van voldoening, sociale contacten opdoen, jezelf sterker voelen en je gedachten verzetten zijn belangrijke waarden en tevens redenen voor sporters met een beperking om (in verenigingsverband) te sporten (Leemrijse et al., 2019).

“Door sport leer je te verliezen, de beperkingen van je lichaam te accepteren en door te zetten”
(Leemrijse et al., 2019, p. 44).

Hoe kan hier dan invulling aan worden gegeven in ons Nederlandse sportlandschap? Het creëren van een inclusieve sportomgeving speelt hier een prominente rol in.

3.1.4. Het belang van inclusieve sport: een inclusieve sportomgeving

Zoals omschreven in de inleiding zetten verschillende instanties zoals de overheid, sportkoepels, sportbonden en gemeenten zich in om sport inclusief te maken. NOC*NSF (z.d.-a) stelt dat sporten en toegang tot sport niet voor iedereen de normaalste zaak van de wereld is. Zij zetten zich ervoor in om iedereen de mogelijkheid te geven om te sporten bij een vereniging/sportorganisatie die bij het individu past. Dit geldt ook voor sporters met een beperking. Zoals eerder genoemd voelen zij zich niet altijd thuis en geaccepteerd in een vereniging/sportcontext. De sportomgeving speelt een belangrijke rol om volwaardig deel te kunnen nemen aan sport. NOC*NSF (z.d.-a) zet een aantal belangrijke punten op een rij die bij een inclusieve sportomgeving horen. Zie figuur 7.

• Behoeftte van persoon staat centraal	• Waardering krijgen
• Meedoen in de samenleving	• Een goed leven hebben
• Welkom zijn	• Sociale rollen vervullen
• Erbij horen	• Iets nuttigs doen
• Geaccepteerd worden	• Eigen keuzes kunnen maken
• Niet uitgesloten worden	

(Bron: NOC*NSF, z.d.)

Figuur 7. Een inclusieve sportomgeving volgens NOC*NSF (z.d.-a)

Het door een rijk aantal partners ondertekende manifest van NOC*NSF geeft aan dat er ook sprake zou moeten zijn van een ‘warme toeleiding’ naar de sportvereniging (NOC*NSF, 2020b). Dit houdt in dat kwetsbare doelgroepen extra aandacht en ondersteuning moeten krijgen in hun weg naar de sportclub, zodat ze daar in een prettige omgeving terecht komen. Het wordt dus duidelijk dat het niet slechts gaat om het participeren in sport, maar dat de sportvereniging juist ook belangrijk is als het gaat om het welkom voelen, geaccepteerd worden, waardering krijgen, het vervullen van sociale rollen, et cetera. “Mensen met een beperking geven aan dat het allerbelangrijkste is dat ze zich welkom voelen bij de sportclub”, blijkt ook uit de rapportage van Grenzeloos Actief (Oosterwijk, 2016, p. 52). Paragraaf 3.4. gaat dieper in op de rol van de sportvereniging.

Daarnaast wordt door NOC*NSF en overheden getracht om de negatieve beeldvorming tegen te gaan en deze sporters de kans te geven om meer zelfvertrouwen te vergaren en zichzelf te ontwikkelen. Er komen waarden naar boven die verder reiken dan de sport. Er kan daarmee geconcludeerd worden dat er meerdere dimensies van (sociale) inclusie van belang zijn. In dit onderzoek worden deze dimensies nader onderzocht (zoals uiteengezet in het theoretisch kader).

3.2. Sportbeleid voor sporters met een beperking vanuit historisch perspectief (macroniveau)

Wereldwijd is er toenemende aandacht voor de rechten en het welzijn van mensen met een beperking. Het 'Verdrag inzake de rechten van personen met een handicap' is in 2006 door de Verenigde Naties aangenomen en werd in 2016 geratificeerd door de Nederlandse overheid (United Nations, 2006; Rijksoverheid, z.d.). Het verdrag stipt de urgentie en relevantie aan om de positie van deze doelgroep te verbeteren. Ook wordt hierin benoemd dat mensen met een beperking evenveel recht hebben om te sporten als mensen zonder beperking. De Nederlandse sportwereld was echter voor 2016 al actief voor deze doelgroep. Tot 2000 was er sprake van een overkoepelende gehandicaptensportbond (destijds NebasNsg, nu Gehandicaptensport Nederland) die verantwoordelijk was voor het faciliteren van gehandicaptensport. Na 2000 vond de organisatorische integratie plaats, wat betekende dat reguliere sportbonden het gehandicaptensportgedeelte op zich gingen nemen (Zie Notté et al., 2011). Dit met als doel om tot meer gelijkwaardige behandeling te komen van sporters met beperking ten opzichte van sporters zonder beperking. Daarnaast is het landelijke beleidsprogramma 'Grenzeloos actief' een aantal jaren van kracht geweest. Dit programma had tot doel om meer regionale samenwerkingsverbanden aan te gaan met sportaanbieders en lokale instanties, zoals zorg- en welzijnsinstellingen, zodat sportaanbod voor mensen met een beperking sterker georganiseerd en toegankelijker zou moeten worden (Reitsma, Van Stam & Van Lindert, 2018). Dit beleidsprogramma liep in 2018 ten einde. Dit betekende echter nog niet het einde in aandacht voor sport- en beweegbeleid voor mensen met een beperking. Met de komst van het sportakkoord, alsmede haar deelakkoord 'inclusief sporten', krijgt dit blijvende belangstelling en wil de overheid onder meer dat het voor iedereen vanzelfsprekend moet zijn om te kunnen sporten (Ministerie van VWS, 2018). In het Tilburgse sportbeleid wordt hier eveneens aandacht aan besteed. Uitgangspunt is dat iedereen met plezier en zorgeloos kan bewegen, wat nu al tot uiting komt in het programma 'Sportplezier Tilburg' (Gemeente Tilburg, 2019). Tilburgse sportverenigingen kunnen hierin ondersteund worden door de gemeente en het steunpunt Aangepast Sporten, zoals eerder benoemd in de inleiding. Er wordt getracht te ondersteunen in het creëren van een inclusieve sportomgeving, met het idee dat dit zal bijdragen aan een hogere participatie van mensen met een beperking. Dit raakt ook aan de nationale deelakkoorden 'inclusief sporten en bewegen' en een 'positieve sportcultuur' (Ministerie van VWS, 2018).

Naast deze continue aandacht voor sport voor mensen met een beperking in bovengenoemde beleidsprogramma's, zijn er meerdere landelijke en lokale positieve ontwikkelingen te noemen gericht op de inclusie van deze doelgroep. De volgende subparagraaf gaat hier verder op in.

3.2.1. Pogingen tot inclusie: positieve ontwikkelingen

Vandaag de dag zijn er vele (landelijke en lokale) positieve ontwikkelingen waar te nemen in de sportwereld die zich richten op de inclusie en acceptatie van sporters met een beperking. Zo tracht het landelijke platform Uniek Sporten om de regionale vraag en aanbod van aangepast sporten dichter bij elkaar te brengen en belemmeringen weg te nemen (Uniek Sporten, z.d.). Ook de gemeente Tilburg maakt gebruik van dit platform en heeft daarnaast een nauwe samenwerking met het Steunpunt Aangepast Sporten (Steunpunt Aangepast Sporten, z.d.). Dit steunpunt voor de regio Midden-Brabant faciliteert regionale informatie over passende sportmogelijkheden. Verenigingen kunnen tevens door hen geholpen worden in bijvoorbeeld communicatie en begeleiding. Daarnaast worden evenementen gedeeld en wordt er relevante informatie gepubliceerd. Ook de landelijke platforms groeien aan kennis en informatie die erop gericht zijn om sport zo inclusief en toegankelijk mogelijk te maken. De laatste

jaren zijn er allerlei initiatieven en toolkits ontwikkeld voor sportaanbieders en gemeenten, door onder andere NOC*NSF, Gehandicaptensport Nederland, het Kenniscentrum Sport en Bewegen en het Mulier Instituut (Gehandicaptensport Nederland, 2018; Kenniscentrum Sport en Bewegen, z.d.-a; Mulier Instituut, z.d.-a).

Toch valt er dus nog veel winst te behalen omdat de participatie van mensen met een beperking achterblijft, hun kansen en mogelijkheden niet vanzelfsprekend zijn en Tilburgse verenigingen hier de laatste jaren minder aandacht aan besteden (Mulier Instituut, 2017).

3.3. Beeldvorming in de samenleving en consequenties hiervan (macroniveau)

Cunningham (2019) stelt dat sporters met een beperking te maken krijgen met een aantal stereotypen. Zo beschrijft hij dat de overtuiging heerst dat zij niet de juiste skills hebben om goed te presteren in sport. Ook komt het voor dat men denkt dat zij hoge gezondheidskosten met zich meebrengen. Tevens bestaat het beeld dat zij nerveus en depressief overkomen (Cunningham, 2019). Omdat men over het algemeen denkt dat sporters met een beperking minder competent zijn, wordt er vaak medelijden én medeleven aan hen getoond (Colella & Stone, 2005, p. 238). Hier gaat een bepaalde sympathie, maar ook indirecte vormen van superioriteit mee gepaard (denk aan uitspraken als “Wat is dat knap, zeg!”) (Fiske, Cuddy, Glick & Xu, 2002; De Vor, 2014). Het bevestigt het beeld dat zij als ‘anders’ worden gezien omdat zij niet voldoen aan de sociale norm: het hebben van een ‘abled’ body. Naast stereotypen bestaan er ook een aantal vooroordelen die leven in de samenleving, welke van negatieve invloed zijn op mensen met een beperking in de sportcontext (Cunningham, 2019). “*From a historical perspective, negative perceptions of persons with disabilities have persisted over time*” (Cunningham, 2019, p. 196). In sommige contexten worden sporters met een beperking nog steeds als ongewenst en ‘defect’ gezien. Vaak worden dan woorden als ‘onbruikbaar’ of ‘buitengewoon’ gebruikt. Deze vooroordelen en beeldvorming kunnen zelfs leiden tot internalisering, waardoor mensen met een beperking minder in zichzelf gaan geloven.

Bovengenoemde beelden kunnen ook leiden tot discriminatie. Zo worden mensen met een beperking bijvoorbeeld bemoeilijkt in de toegang tot de accommodatie en is men niet zomaar geneigd om aanpassingen voor hen te doen (Cunningham, 2019). Het type beperking kan ook van invloed zijn op de mate waarin er gediscrimineerd wordt. Uit de studie van Florey en Harrison (2000) bleek dat managers in een werkomgeving negatief reageerden wanneer zij een aanvraag kregen van mensen die verantwoordelijk waren voor hun eigen handicap, om aanpassingen te doen in het gebouw. Kortom, mensen met een beperking worden niet alleen gediscrimineerd in een sportcontext, maar in de hele samenleving.

Ook de media draagt bij aan de beeldvorming over sporters met een beperking (Cunningham, 2019). Mensen met een beperking worden bijvoorbeeld maar zelden in beeld gebracht, en als ze dan in beeld gebracht worden, is dat doorgaans op stereotype manieren. Hiermee wordt de bestaande beeldvorming over deze doelgroep in de samenleving gereproduceerd en in stand gehouden. De studie van Van Amsterdam, Knoppers en Jongmans (2012) toont aan dat een aantal respondenten in hun onderzoek probeerden om hun handicap te verbergen of zo goed mogelijk probeerden te minimaliseren. Hiermee reproduceert ook de doelgroep zelf de bestaande beeldvorming en het idee dat sport iets is voor *abled-bodies*, wat ook weer zorgt voor uitsluiting in de sport. Door het verbergen van hun handicap probeerden zij zichzelf te normaliseren en als ‘valide’ te worden gezien (Van Amsterdam et al., 2012). Hoewel sport doorgaans gezien wordt als iets voor ‘valide’ mensen, kunnen sportverenigingen een grote bijdrage leveren aan de insluiting van sporters met een beperking. Dit wordt besproken in de volgende paragraaf.

3.4. De rol van de sportvereniging voor mensen met een beperking (mesoniveau)

Sportverenigingen beschikken over een unieke sociale infrastructuur. Maar liefst 4,3 miljoen mensen komen wekelijks bijeen om in sociaal verband, door vrijwilligers georganiseerd, te sporten (NOC*NSF, 2020a). Deze infrastructuur wordt door de overheid ingezet voor sociaal-maatschappelijke projecten, zoals onder andere het integreren van mensen met een beperking. Een voorbeeld hiervan is het

project 'Samen Sporten', waarin jongeren met en zonder beperking samen naar clubs zijn gegaan en advies gaven over wat zij belangrijk vinden om geïntegreerd te kunnen sporten (NOC*NSF, z.d.-b). Waardenburg (2016) noemt dit in zijn proefschrift "*de sociaal-maatschappelijke instrumentalisering van sportverenigingen*" (p. 30). Meerdere westerse landen hebben de vereniging de laatste jaren als beleidsinstrument ingezet om de sociale integratie van bepaalde minderheidsgroepen te verbeteren en deze instrumentalisering wordt steeds populairder (Skille, 2009; Maxwell et al., 2013). In de literatuur is veel te vinden over de sociale functie van sportverenigingen. Verscheidene onderzoekers, zoals Spaaij (2013) en Vandermeerschen, Vos en Scheerder (2015) schrijven over de door de overheid verwachte bijdrage van sportverenigingen op dit vlak. Zo geven zij aan dat sportverenigingen kunnen bijdragen aan maatschappelijke waarden, zoals het ontwikkelen van sociaal kapitaal, het bevorderen van sociale integratie, het realiseren van sociale cohesie en sociale inclusie (in Waardenburg, 2016). Elmore-Østerlund en Ibsen (2016) onderstrepen dit en onderbouwen tevens waarom sportverenigingen hier het meest geschikt voor zijn:

[...] Sports clubs are believed to be the arenas for organized sport that are most conducive to social inclusion. This is due to the democratic decision-making structure of sports clubs, the social activities, and the joint responsibility of members for the day to day operation of the clubs. These elements are believed to bring members together in communities with broader significance than communities based solely on the sports activity. (Elmore-Østerlund & Ibsen, 2016 p. 3)

Echter zijn er ook grenzen aan sociale binding en integratie (Elling, 2004). Dit wordt verder uitgewerkt in paragraaf 3.4.1.

Bij sportverenigingen wordt vanuit de overheid dus een belangrijke rol weggelegd om bij te dragen aan de sociale inclusie van gemarginaliseerde doelgroepen. Zoals uit bovenstaande literatuur blijkt, kan verenigingssport voor mensen met een beperking bijdragen aan het verwerven van sociaal kapitaal, het aanleren van maatschappelijke vaardigheden en waarden en heeft het de potentie om te zorgen voor meer inclusie en acceptatie in de samenleving als geheel.

3.4.1 Spanningsveld in sportverenigingen: homogeniteitsprincipe? (mesoniveau)

Zoals eerder benoemd, hebben onderzoekers aangetoond dat er grenzen zijn aan sociale binding en integratie. In de literatuur is veel te vinden over wat de sportvereniging karakteriseert. Zo stellen Boessenkool (2011) en Van Bottenburg (2013) dat verenigingen van oorsprong grotendeels gestoeld zijn op homogeniteit en gelijkgestemdheid. We sporten over het algemeen het liefst met soortgenoten en socialiseren ons dan gemakkelijker in een bepaalde groep, zo stelt ook Stokvis (2010). Dit kan een reden zijn waarom reguliere sportverenigingen niet altijd open staan voor gehandicaptensport, omdat zij dit niet bij de 'kernidentiteit' van de vereniging vinden passen (Von Heijden et al., 2013). Dit homogeniteitsprincipe kan het streven naar een inclusieve sportomgeving dus uitdagen. Elling (2004) geeft in haar studie naar de relatie tussen sportdeelname en sociale binding van mensen met diverse achtergronden aan dat sport weliswaar kan bijdragen aan hechte sociale netwerken en sociaal kapitaal, maar dat deze sportieve binding buiten de sportcontext zeer fragiel en vluchtig is. Bovendien geeft Van Slobbe (2019) in zijn proefschrift over een 'gevestigden-buitenstaanders figuratie' weer dat insluiting van 'buitenstaanders', of 'nieuwelingen' ook kan leiden tot exclusie of zelfs tot het vertrek van de gevestigde orde (oorspronkelijke leden). Ofwel, de fenomenen van binding en in- en uitsluiting zijn complex en zeer contextafhankelijk. Het is wel van belang om dit in beeld te krijgen, aangezien het invloed heeft op de inclusiviteit van sporters met een beperking. In hoeverre zijn sportverenigingen inclusief voor deze doelgroep? Ofwel zoals de titel van dit onderzoek luidt: is er "*een vereniging zonder drempels?*" Vanwege de contextafhankelijkheid richt dit onderzoek zich op lokaal niveau en tracht hiermee de sociale processen en patronen in enkele verenigingen bloot te leggen en beter te begrijpen.

3.5. Perspectief vanuit de doelgroep: belemmeringen tot sportdeelname (microniveau)

Overheden wensen dat mensen met een beperking sporten, dus worden er, zoals besproken, allerlei pogingen gedaan om sport(verenigingen) inclusiever te maken. Tegelijkertijd laat de praktijk zien dat dit nog lang niet het geval is en er diverse moeilijkheden zijn. Deze sporters ervaren minder mogelijkheden om te sporten; dit kan door praktische en/of sociale belemmeringen komen (Nixon, 2007). Voorbeelden van praktische belemmeringen zijn dat er geen aanpassingen worden gedaan in de structuur of opzet van de sport, dat niet overal de juiste (sport)uitrusting beschikbaar is, of dat faciliteiten zoals sportaccommodaties niet toegankelijk zijn (Nixon, 2007; Van Impelen, 2016). Von Heijden et al. (2013) voegen hieraan toe dat omgevingsfactoren ook meespelen. Voor sporters met een motorische handicap en verstandelijke beperking werkt een relatief hoge prijs voor de sportactiviteiten en de duur en kosten van het vervoer belemmerend. Dit wordt ook in ander onderzoek bevestigd (Leemrijse et al., 2019). Zij voegen hieraan toe dat er sprake is van onvoldoende begeleiding en goede informatie over waar en hoe gesport kan worden. Veel bestaande onderzoeken richten zich op dergelijke praktische belemmeringen. In de literatuur worden echter ook zaken benoemd over de invloed van sociale aspecten, namelijk onderlinge banden, sociale processen en interacties op de sportvereniging. Dit zijn aspecten die aanvankelijk minder goed zichtbaar zijn, maar ook in- of uitsluitend kunnen werken en worden onder sociale barrières geschaard. Juist deze barrières verdienen meer aandacht en kunnen, zoals benoemd in hoofdstuk 1, door middel van kwalitatief onderzoek inzichtelijk worden gemaakt (Boeije, 2014; Skinner, Edwards & Corbett, 2015; Van Impelen, 2016).

Stigma is een voorbeeld van een sociale factor die sporters met een beperking belemmert (Nixon 2007; Cunningham, 2019). Mensen met een beperking worden negatiever weggezet in de samenleving ten opzichte van mensen zonder beperking. Uit onderzoek blijkt ook dat sporters met een beperking behoefte hebben aan meer begrip, acceptatie en een positieve houding vanuit de samenleving (Leemrijse et al., 2019). Daarnaast voelen sporters met een beperking zich niet altijd op hun gemak in een sportvereniging en denken zij niet mee te kunnen met de rest. Dit heeft ook te maken met persoonlijke factoren, zoals gebrek aan zelfvertrouwen en angst (Von Heijden et al., 2013).

3.6. En nu?

Deze literatuurstudie heeft inzicht gegeven in verschillende thema's. Zo blijkt dat circa 1 op de 10 mensen in Nederland een beperking heeft. Deze mensen sporten beduidend minder dan sporters zonder beperking vanwege onder andere fysieke en sociale belemmeringen. Sport(verenigingen) kunnen echter voor diverse sociale voordelen zorgen voor sporters met een beperking. Het is volgens de overheid, de Tilburgse politiek én NOC*NSF belangrijk om deze belemmeringen weg te nemen en een inclusieve sportomgeving te creëren, zodat sporters met een beperking volwaardig mee kunnen doen en van de sociale voordelen kunnen genieten. Met meer aandacht voor inclusief sporten wordt tevens beoogd om de negatieve beeldvorming tegen te gaan en de positie en het welzijn van deze sporters te verbeteren. Diverse literatuur toont echter aan dat er sprake is van een bepaald spanningsveld in de verenigingswereld. Het homogeniteitsprincipe kan het streven naar een inclusieve sportomgeving uitdagen en beperken. Toch zijn de laatste jaren veel positieve ontwikkelingen waar te nemen die sport voor mensen met een beperking vanzelfsprekender en inclusiever wil maken. Desalniettemin is er nauwelijks onderzoek gedaan naar hoe sportverenigingen zelf het creëren van een inclusieve sportomgeving voor deze doelgroep ervaren. Het is daarom juist van belang om het verenigingsperspectief en de sociale processen die zich binnen de vereniging afspelen nader in beeld te krijgen en na te gaan hoe dit al dan niet bijdraagt aan de inclusiviteit op sportverenigingen voor sporters met een beperking. Dit onderzoek beoogt daar antwoord op te geven.

Hoofdstuk 4 Onderzoeksmethoden

In dit hoofdstuk wordt uiteengezet op welke manier de empirische data is verzameld. Ook wordt aandacht besteed aan de validiteit en betrouwbaarheid en de positie van de onderzoeker.

4.1 Onderzoeksperspectief

Binnen dit onderzoek wordt een interpretatief onderzoeksparadigma gehanteerd. Dit betekent dat de onderzoeker ervan uitgaat dat de werkelijkheid sociaal geconstrueerd is op basis van betekenisgeving/interpretaties die in interactie tot stand komen (Boeije, 2014 p. 22; Skinner, Edwards & Corbett, 2015, p. 11). Aangezien het doel van dit onderzoek is om inzicht te krijgen in de perspectieven en ervaringen van (betrokkenen in) Tilburgse sportverenigingen, is dit interpretatieve onderzoeksparadigma passend; met name om complexe informatie te kunnen verwerven, die te maken heeft met sociale kwesties (zoals de in- of uitsluiting van mensen met een beperking). De ervaringen, verhalen, emoties en percepties van betrokkenen staan hierin centraal. Meerdere, in de vorige hoofdstukken gebruikte onderzoeken naar sociale inclusie in sportomgevingen hebben gebruik gemaakt van deze interpretatieve, kwalitatieve benadering (Darcy et al., 2020; Maxwell et al., 2013).

4.2. Dataverzamelmethode

4.2.1. Casestudy

In dit onderzoek is gekozen voor een casestudy. Met een casestudy kan een sociaal fenomeen in haar 'natuurlijke' omgeving diepgaand bestudeerd worden en rijke informatie opleveren (Yin, in Skinner et al., 2015). Het kan een bepaalde situatie (zoals de inclusiviteit van sporters met een beperking op Tilburgse sportverenigingen) verklaren, beschrijven, evalueren of nader verkennen. Casestudy's kunnen enkelvoudig (één verschijnsel) of meervoudig (meerdere gevallen) van aard zijn. Om de vraagstelling van dit onderzoek te beantwoorden zijn twee Tilburgse sportverenigingen diepgaand bestudeerd en geanalyseerd. Meerdere casussen zijn dus bestudeerd om inzicht te krijgen in het verenigingsperspectief op een inclusieve sportomgeving voor mensen met een beperking en welke ervaringen zij hebben met het creëren van deze omgeving. De geselecteerde verenigingen hebben beide aangepast sportaanbod, maar dit verschilt qua grootte, aandacht en de mate waarin dit succesvol is. De cases zijn geselecteerd naar aanleiding van meerdere gesprekken met een sportconsulent van de gemeente Tilburg, die tevens aangepast sporten als expertisegebied heeft en goed weet wat er speelt op de verenigingen. Met deze meervoudige casestudy kan diep in de verenigingen gedoken worden en bekeken worden waar verschillen, maar ook overeenkomsten en patronen te vinden zijn. Een uitgebreide beschrijving van de geselecteerde cases staat in bijlage 2.

Type vereniging	Ledenaantal	Aangepast aanbod	Aangepast aanbod sinds
Atletiekvereniging	600	G-Teams; RaceRunning; Para Atletiek	± 2000 (G-Teams) ± 2017 (RaceRunning)
Badmintonvereniging	100	VB-groep	± 1999/2000

Tabel 1. Caseselectie

Documentanalyse

Ter voorbereiding van de interviews zijn een aantal documenten bestudeerd (zie bijlage 6). Allereerst is bekeken in hoeverre aangepast sporten terugkomt in de beleidsplannen die de gemeente Tilburg momenteel hanteert. Daarnaast zijn de websites en beleidsplannen van de verenigingen geanalyseerd die deze tot hun beschikking hadden. Ook hier is gekeken in hoeverre er bij verenigingen al aandacht in het beleid is voor mensen met een beperking en op welke manier dat zich uit in de praktijk. Deze documentanalyse heeft mede geholpen om gerichte vragen te kunnen stellen aan de respondenten en de juiste terminologieën te gebruiken, zoals de *'person-first'* terminologie ('mensen met een beperking', in plaats van 'gehandicapt'), zoals ook Kiuppis (2018) stelt. Uit de documenten was echter relatief weinig op te maken omtrent het beleid voor sporters met een beperking. Dit is verwerkt in paragraaf 5.1. van de onderzoeksresultaten (historie).

Observaties

Om gevoel te krijgen bij het onderzoeksonderwerp hebben twee observaties plaatsgevonden bij trainingen voor sporters met een (lichamelijke en/of verstandelijke) beperking op de atletiekvereniging. De onderzoeker kreeg hierdoor beter beeld van aangepaste sport en hoe dat in de praktijk tot uiting komt. Tijdens de observatie is tevens zorgvuldig gekeken naar sociale situaties en interacties op de atletiekbaan, bijvoorbeeld hoe andere groepen op deze sporters reageerden. Eveneens heeft de onderzoeker tijdens de training informele gesprekken gevoerd met de sporters en trainers. Deze gesprekken hadden vooraf geen structuur en verliepen geheel natuurlijk. Echter hebben deze gesprekken wel een bijdrage geleverd aan de dataverzameling in zijn totaliteit. De observatieverslagen zijn te raadplegen in bijlage 5.

Semi-gestructureerde interviews

Het verrichten van kwalitatief onderzoek sluit goed aan bij het onderzoeken van ervaringen, sociale processen en interacties (Maso & Smaling, 2004). Binnen deze case study wordt gebruikt gemaakt van semi-gestructureerde interviews. Hiermee kunnen perspectieven en ervaringen, zoals geformuleerd in de centrale vraagstelling van dit onderzoek, van de respondenten naar boven worden gehaald (Skinner et al., 2015). Semi-gestructureerde interviews geven de onderzoeker de mogelijkheid om een aantal relevante topics te behandelen en daar waar interessant verder de diepte in te gaan. De topiclist, samengesteld op basis van het theoretisch kader en literatuur, vormt hierbij een belangrijke basis. Hierdoor leert de interviewer meer over de belangrijkste thema's vanuit het perspectief van de respondent (Boeije, 2014). Tevens wordt in de interviews specifiek gevraagd naar situaties en gebeurtenissen, om zo de sociale dynamieken en ervaringen die verenigingen hebben met het creëren van een inclusieve sportomgeving voor sporters met een beperking beter in beeld te krijgen en te begrijpen. De interviews hebben plaatsgevonden vanaf begin februari 2021 tot aan eind maart 2021. Hierdoor was er voldoende ruimte ingebouwd om tussendoor de interviews uit te werken, te evalueren en sommige interviewvragen te herformuleren. De interviews hadden een tijdsduur van 40 tot 70 minuten.

4.2.2. Selectie respondenten

Binnen de geselecteerde cases zijn bestuursleden, trainers/coaches/begeleiders van sporters met een beperking, vertrouwenscontactpersonen, sporters met een beperking en overige verenigingsleden geïnterviewd. Op deze manier wordt er zo'n breed en rijk mogelijk beeld van de vereniging verkregen, waardoor het gehele verenigingsperspectief en de onderlinge sociale dynamieken inzichtelijk worden gemaakt. In totaal zijn zeventien respondenten aan het woord gekomen. De leeftijd van de respondenten varieerde van 18 tot en met 75 jaar. Elke respondent heeft mondeling dan wel schriftelijk toestemming gegeven voor deelname aan het onderzoek (*informed consent*, zie bijlage 4).

Respondent	Geslacht	Functie	Vereniging
R1	M	Bestuurslid; Trainer sporters met lichamelijke beperking	Atletiekvereniging
R2	V	Verenigingslid met lichamelijke beperking	Atletiekvereniging
R3	M	Commissielid; Trainer (regulier); Oud bestuurslid	Atletiekvereniging
R4	M	Vertrouwenscontactpersoon; Verenigingslid	Atletiekvereniging
R5	V	Bestuurslid; Trainster	Badmintonvereniging
R6	V	Coördinator 'G-Team'; Moeder van G-atleet	Atletiekvereniging
R7	V	Verenigingslid; Oud-bestuurslid	Badmintonvereniging
R8	V	Trainster 'G-Team' (Verstandelijke beperking)	Atletiekvereniging
R9	V	Begeleidster 'VB-groep' (Verstandelijke beperking)	Badmintonvereniging
R10	V	Verenigingslid	Atletiekvereniging
R11	M	Bestuurslid	Badmintonvereniging
R12	M	Vertrouwenscontactpersoon	Badmintonvereniging
R13	M	Verenigingslid met verstandelijke beperking	Badmintonvereniging (duo interview)
R14	V	Ouder/vertegenwoordiger van lid met beperking	
R15	M	Bestuurslid	Atletiekvereniging
R16	M	Verenigingslid	Atletiekvereniging
R17	M	Bestuurslid	Badmintonvereniging

Tabel 2. Respondentselectie

De geselecteerde respondenten zijn vanwege hun positie in belangrijke mate bepalend voor de sfeer en cultuur op de vereniging en zijn daarmee ook bepalend voor het al dan niet scheppen van een inclusieve sportomgeving voor sporters met een beperking. Een motivatie per type respondent volgt hieronder.

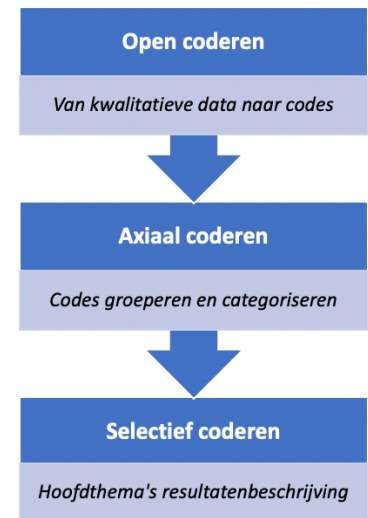
Bestuursleden	Stippelen doorgaans het beleid uit binnen de vereniging en hebben over het algemeen een goed totaalbeeld van wat er speelt. Met andere woorden: zij hebben gedetailleerde kennis over de cultuur, kernidentiteit en het reilen en zeilen van de sportvereniging (Van der Roest & Lucassen, 2018).
Trainers/coaches/begeleiders van sporters met een beperking	Staan dicht bij de doelgroep en vervullen hiermee een centrale positie. Zij kunnen bijvoorbeeld in de rol van <i>mentor</i> , zoals Puwar (2004) stelt, een grote rol spelen in het wegnemen van sociale barrières en hiermee bijdragen aan het creëren van een inclusieve sportomgeving.
Vertrouwenscontactpersonen	Deze sleutelfiguren kunnen (anoniem) worden ingeschakeld bij grensoverschrijdende situaties of als iemand binnen de vereniging zich onveilig voelt en dit in vertrouwen wil delen (Romijn & Van Kalmthout, 2018). Vertrouwenscontactpersonen (VCP's) kunnen bepaalde zorgen of gevoelens van onveiligheid wegnemen en daarmee bijdragen aan een veilige en tevens inclusieve omgeving, ook voor sporters met een beperking.
Verenigingsleden met een beperking of ouders/vertegenwoordigers daarvan	In dit onderzoek wordt de doelgroep zelf ook aan het woord gelaten, aangezien met dit onderzoek wordt getracht om te achterhalen hoe de inclusie van deze doelgroep bevorderd kan worden. Het is daarvoor ook van belang om inzichtelijk te krijgen welke perspectieven zij zelf hebben op een inclusieve sportomgeving voor mensen met een beperking en de ervaringen die zij hierin meemaken.
Overige verenigingsleden	De perspectieven en ervaringen van 'reguliere' verenigingsleden worden ook meegenomen, aangezien de interacties op een vereniging tussen mensen met en zonder beperking ook invloed hebben op de mate van inclusiviteit. Hoewel 'reguliere' verenigingsleden wellicht niet een directe, centrale positie in lijken te nemen, kunnen zij wel degelijk invloed uitoefenen op de sfeer en mensen met een beperking in meer of mindere mate welkom laten voelen.

Tabel 3. Motivatie respondenten

4.3. Data-analyse

Alle interviews zijn opgenomen en letterlijk getranscribeerd. Tijdens het transcriberen is een logboek bijgehouden waarin de eerste, opvallende uitspraken zijn verzameld. Hiermee kreeg de onderzoeker voorafgaand aan het coderen al een eerste indruk van de onderzoeksdata en kwamen de daaraan verbonden theoretische concepten wat meer 'tot leven'. Vervolgens zijn de eerste 5 interviews met behulp van het analyseprogramma MAXQDA open gecodeerd. Dit leverde ruim voldoende codes op om over te gaan naar het axiaal coderen van de rest van de interviews, waardoor sommige subcodes al meer gecategoriseerd konden worden (Boeije, 2014). Uiteindelijk heeft het selectieve coderingsproces geleid tot een codeboom met hoofdthema's en subcodes, welke te raadplegen is in bijlage 7. Deze codeboom dient als leidraad voor het structureren en beschrijven van de onderzoeksresultaten (hoofdstuk 5).

Figuur 8. Coderingsfasen

4.4. Validiteit en betrouwbaarheid

Validiteit en betrouwbaarheid zijn belangrijke aspecten om de kwaliteit van het onderzoek te waarborgen (Boeije, 2014). Om tot betrouwbare data te komen zijn diverse betrokkenen binnen de geselecteerde verenigingen geïnterviewd, zodat het gehele verenigingsperspectief in beeld wordt gebracht. Hiermee kunnen de uitspraken van geïnterviewden beter begrepen worden en tevens in relatie tot elkaar bekeken worden. Daarnaast heeft de onderzoeker veel gesprekken gevoerd over het onderzoeksthema en de data met onder anderen de onderzoeksbegeleidster en experts op het gebied van aangepast sporten. Hierdoor behield het onderzoek zijn scherpte en was de onderzoeksaanpak duidelijk. Dit draagt bij aan de transparantie en tevens de validiteit, omdat hiermee is getracht zo objectief en scherp mogelijk naar de onderzoeksdata te kijken. Ook heeft de onderzoeker zich voorafgaand aan de dataverzameling ingelezen in een rijk aantal wetenschappelijke artikelen en theorieën. Hiermee is een solide basis voor de interviews ontstaan die beoogt antwoord te geven op de hoofd- en deelvragen van dit onderzoek. Zo heeft bijvoorbeeld de theorie van Puwar (2004) geleid tot het stellen van vragen over gebeurtenissen die als prettig, maar ook als minder prettig worden ervaren voor en door sporters met een beperking. Tot slot is er rekening gehouden met het verzadigingspunt. Dit houdt in dat er pas gestopt is met dataverzameling, zodra er geen nieuwe inzichten meer werden verkregen. Zo trad bijvoorbeeld snel verzadiging op bij het perspectief op inclusief sporten, maar waren voorbeelden van sociale uitsluiting uniek, aangrijpend en werden deze tevens door de verschillende respondenten anders beleefd.

Kritische beschouwing

Een kanttekening bij de gekozen onderzoeksmethoden betreft het generalisatievraagstuk bij casestudy's. Statistisch gezien zijn de onderzoeksresultaten niet te generaliseren naar heel het (Tilburgse) verenigingslandschap. Dit is echter geen primair doel van dit onderzoek. Wel heeft deze casestudy ten doel om het sociale verschijnsel beter te begrijpen, patronen te ontdekken en te kijken naar bepaalde processen of verenigingspraktijken die van invloed zijn op de inclusie van mensen met een beperking in verenigingssport. Daarmee typeert deze studie zich als een beschrijvend, maar ook exploratief onderzoek. Hoewel dus niet gegeneraliseerd kan worden naar andere sportverenigingen, streeft de onderzoeker er wel naar om op basis van resultaten meer inzicht te bieden in de bestaande theorie ten aanzien van in- en uitsluiting in sport voor mensen met een beperking en deze verder uit te breiden. Tot slot kan het ook voor herkenning zorgen bij andere sportverenigingen die zich bezighouden met dit thema.

4.5. Positie van de onderzoeker

De onderzoeker dient in deze onderzoekscontext ook kritisch te worden beschouwd. De eigen ervaringen en voorkennis beïnvloeden namelijk de manier waarop er naar de onderzoeksdata gekeken wordt. Doordat de onderzoeker zich uitgebreid heeft ingelezen in het onderwerp kan dit als consequentie hebben dat relevante data wellicht als ‘vanzelfsprekend’ werd beschouwd, bijvoorbeeld de manier waarop er wordt gesport in de vereniging (inclusiespectrum). Soms leken het ‘open deuren’, terwijl dit voor medestudenten als nieuwe en interessante data werd gezien. Hierdoor heeft de onderzoeker regelmatig met medestudenten gediscussieerd over de inhoud en relevantie van de onderzoeksdata.

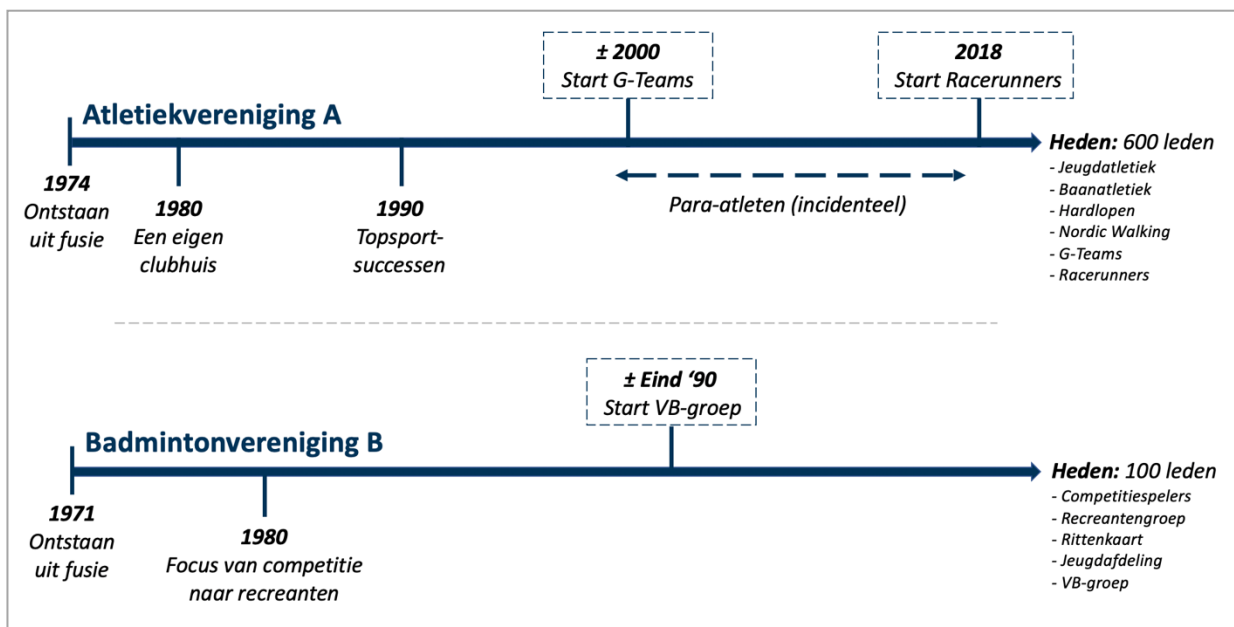
Daarnaast is de onderzoeker werkzaam als Verenigingsondersteuner bij de Gemeente Tilburg. Hierdoor heeft de onderzoeker al enkele connecties met sommige respondenten. Dit was enerzijds prettig, omdat er op deze manier eenvoudig contact kon worden gelegd met relevante respondenten. Anderzijds kan dit mogelijk leiden tot sociaal wenselijke antwoorden. Om dit zo veel mogelijk te voorkomen heeft de onderzoeker verenigingen geselecteerd waar eerder nog niet veel contact mee is geweest. Daarnaast trachtte de onderzoeker tijdens de interviews veel door te vragen en de eigen mening zo veel mogelijk achter te houden.

Hoofdstuk 5 Resultaten

In dit hoofdstuk worden de resultaten van het onderzoek gepresenteerd. Na een inleidende paragraaf over de historie van sport voor mensen met een beperking op de verenigingen, wordt er gekeken naar het perspectief op een inclusieve sportomgeving voor deze sporters. Vervolgens wordt dieper ingegaan op insluitende- en uitsluitende processen, paradoxen daarvan en de inrichting van de ruimte. Het hoofdstuk wordt afgesloten met manieren waarop verenigingen een inclusiever klimaat voor deze doelgroep kunnen creëren en welke rol de organisatorische context daarin speelt.

5.1. Historie en achtergrond: een plek krijgen binnen de vereniging

Allereerst is hieronder een tijdslijn te zien die de historie van sporters met een beperking op de vereniging bij beide cases in beeld brengt. Deze historie geeft ons inzicht in de motivatie en beweegredenen voor sport voor mensen met een beperking. Zo stelt een bestuurslid van de badmintonvereniging ook: *“Ik denk dat dat [sportaanbod voor mensen met een beperking] vanuit historie is gegroeid”* (R11). Onderstaande tijdslijn geeft globaal inzicht in de belangrijkste ontwikkelingen ten aanzien van aangepast sportaanbod voor mensen met een beperking in beide onderzochte verenigingen.

Figuur 9. Tijdslijn met belangrijke gebeurtenissen op vereniging A en B

Zowel de atletiekvereniging als badmintonvereniging hebben door de jaren heen een aantal topsportsuccessen beleefd en hebben zich uiteindelijk ontwikkeld tot recreatief georiënteerde, stedelijke verenigingen met diverse afdelingen. Vanaf eind jaren '90, begin 2000, kregen sporters met een (verstandelijke) beperking (VB) een plek in de vereniging (“G-Teams” en “de VB-groep”). Daarnaast is de atletiekvereniging in 2018 gestart met Racerunning (voor mensen met een lichamelijke beperking) en zijn er incidenteel para-atleten actief geweest. Beide verenigingen hebben dus al geruime tijd een aangepast sportaanbod voor mensen met een beperking.

Hoewel het aangepaste sportaanbod is te vinden op de websites van de verenigingen, wordt in de beleidsdocumenten van de verenigingen amper iets gezegd over deze groep sporters. Uit de documentanalyse blijkt dat er nauwelijks beleid wordt gevoerd op aangepast sporten, terwijl voor de reguliere sporters wel beleid wordt opgesteld.

Opvallend is dat het aangepaste sportaanbod bij beide verenigingen is ontstaan door een initiatief van één of enkele personen. Er wordt bij het ontstaan van het aangepast sporten nergens gesproken over bonden of gemeenten die de verenigingen ondersteunen bij het opzetten van dit aanbod. De individuele kartrekkers binnen de vereniging hebben vaak zelf affiniteit met de doelgroep en een intrinsieke motivatie om zich hard te maken en het te laten slagen in de vereniging. Ook vandaag de dag zijn het vaak nog enkele personen die zich ontfermen over deze doelgroep binnen de vereniging. Een oud-bestuurslid (nu vertrouwenscontactpersoon) van de badmintonvereniging zegt daarover het volgende:

“Nou, ik denk, dat het wel te maken had met interesse. Een van de bestuursleden, die had zelf volgens mij een of twee familieleden die verstandelijk beperkt waren [...] En die heeft daar echt gepusht om dat onderdeel van de grond te krijgen”.

- (R12, oud-bestuurslid/trouwenscontactpersoon, badmintonvereniging B)

Een ander oud-bestuurslid vult aan dat er destijds bij het opstarten van het aangepaste sportaanbod aan de reguliere leden is gevraagd wat zij ervan vinden als er sporters met een beperking toetreden op de vereniging. Dit omdat het toentertijd als iets spannends en nieuws werd ervaren:

“Ja, je merkte wel dat dat toen nog even nieuw, even wennen was...” – (R7, oud-bestuurslid, badmintonvereniging B)

Ook geven bestuursleden aan dat het belangrijk is om de harmonie tussen alle trainingsgroepen te behouden en vonden het daarmee belangrijk om te polsen hoe de meerderheid binnen de vereniging (reguliere verenigingsleden) hierover dacht:

“In onze bestuursvergadering van januari 2001... Ja, hebben we het over een enquête, die uitgedeeld is aan alle leden. Om te vragen wat zij denken over G-badminton”. - (R7, oud-bestuurslid, badmintonvereniging B)

Dit laat tevens zien dat het enige tijd en moeite kost om sporters met een beperking een plek te geven binnen de vereniging. Er wordt als het ware onderhandeld over het verkrijgen van ruimte voor het aangepast sporten. Tevens blijkt dat het vaak mensen zijn die voldoen aan de sociale norm (mensen zonder beperking), die in invloedrijke posities zitten (zoals bestuursfuncties of zelfs reguliere verenigingsleden) die ‘bepalen’ of andere groepen toegang krijgen tot de vereniging. Zij zijn als het ware de ‘gatekeepers’ van de vereniging.

5.1.1. Type sportaanbod

Op beide verenigingen zien we bepaalde manieren waarop het sportaanbod vorm krijgt. Doorgaans wordt er door de groep verstandelijk beperkten gesegregeerd gesport en hebben ze vaste momenten waarop zij trainen. Op de atletiekvereniging traint het ‘G-team’ op maandag- en donderdagavond en op de badmintonvereniging is woensdagavond de speelavond voor de ‘VB-groep’. Ook tijdens wedstrijden of toernooitjes wordt er een apart deel voor hen georganiseerd, vaak voorafgaand aan de competitie van de reguliere verenigingsleden. Dit geldt eveneens voor de Racerunners bij de atletiekvereniging, zij zijn actief op de zaterdagochtend. De para-atleten sporten vaak wel met reguliere groepen mee, omdat zij volgens de respondenten op ‘normale’ leden lijken en goed met het niveau mee kunnen.

“Ja, je ziet soms para-atleten, die kunnen harder sprinten dan gewone atleten.” – (R16, verenigingslid, atletiekvereniging A)

De geldende sociale norm lijkt hier te zijn: hoe meer een sporter met een beperking op de gangbare norm lijkt, hoe makkelijker deze mee kan met reguliere trainingen.

Uit de interviews blijkt dat het niveau van sporters met een beperking zowel cognitief als fysiek bepalend is om te kiezen voor separate sport. Als het niveau van deze sporters dusdanig goed is, zullen zij in uitzonderlijke gevallen met de reguliere groepen mee mogen doen. Tegelijkertijd wordt echter gesteld dat van geïntegreerde sport ‘niemand gelukkig’ wordt, bij een groot niveauverschil:

“Als ik VB’ers zou integreren met anderen... Dan wordt daar niemand gelukkig van”. – (R17, bestuurslid, badmintonvereniging B)

Ondanks dat sporters met een beperking doorgaans niet in de reguliere groepen mee sporten, wordt door de respondenten toch gesproken over een inclusieve sportomgeving op de vereniging. Zij worden namelijk als belangrijk onderdeel van de vereniging gezien, ondanks dat er niet of nauwelijks samen gesport wordt. De volgende paragraaf gaat dieper in op het perspectief op een inclusieve sportomgeving en hoe daar volgens de respondenten momenteel invulling aan wordt gegeven.

5.2. Perspectief op een inclusieve sportomgeving

Aan de respondenten is gevraagd welk perspectief zij hebben op een inclusieve sportomgeving voor mensen met een beperking. Allereerst geven zij aan dat dit een omgeving betreft waar iedereen welkom is en dat de vereniging daarin een open houding uitstraalt. Volgens de respondenten zit er geen verschil in een inclusieve sportomgeving voor mensen met een beperking ten opzichte van een inclusieve sportomgeving voor andere verenigingsleden:

“Ja, waar iedereen welkom is, zijn ook mensen met een beperking welkom. En, waar ook naar het individu wordt gekeken. Dat we niet gaan zeggen van, jij zit in dat hokje, en jij zit in dat hokje. Nee, iedereen is gelijk”. – (R1, trainer Racerunners, atletiekvereniging A)

Zij zien het tevens als een verantwoordelijkheid van de vereniging dat iedereen zich welkom voelt en daarmee een bepaalde maatschappelijke verantwoordelijkheid draagt:

“Ik vind dat alle verenigingen een maatschappelijke functie hebben, en daarin ook een brede doelgroep hebben”. – (R3, oud-bestuurslid en vrijwilliger, atletiekvereniging A)

Dit suggereert dat de vereniging open moet staan voor allerlei doelgroepen, dus ook mensen met een beperking. Daarnaast is de fysieke toegankelijkheid voor deze groep een belangrijk aandachtspunt:

“Een inclusieve sportomgeving... Waar er fysiek geen belemmeringen zijn..., zodat iedereen kan sporten”. – (R3, oud-bestuurslid en vrijwilliger, atletiekvereniging A)

Hoewel vrijwel alle respondenten aangeven dat de vereniging een plek moet zijn waar iedereen welkom is en dat iedereen volwaardig deel uit moet kunnen maken van de vereniging zonder dat er onderscheid wordt gemaakt (gelijke behandeling), worden sporters met een beperking vaak wel geframed als ‘een aparte groep binnen de vereniging’. Enerzijds wordt dit (ook door sporters zelf) als prettig ervaren, omdat zij zo op hun eigen niveau in een veilige, bekende omgeving bezig kunnen zijn. Anderzijds voelen zij zich toch anders dan de rest en hebben daardoor het gevoel er niet helemaal bij te horen. Een trainster van het G-team van de atletiekvereniging beschrijft dit spanningsveld als volgt:

“Maar ze [sporters met een beperking] staan dan wel weer een beetje los van de rest van de groep. Aan de ene kant is dat fijn, want dan kunnen ze lekker hun eigen ding doen. Maar aan de andere kant hebben ze ook wel zoiets van ja, wij horen toch ook wel een beetje bij de groep!?” – (R8, trainster G-Team, atletiekvereniging A)

Aanbodgericht denken

Een ander interessant punt in de data is dat ondanks dat de respondenten aangeven dat zij aspecten zoals een open houding en gelijke behandeling belangrijk vinden als het gaat om een inclusieve sportomgeving, zij zichzelf vaak al ‘inclusief’ vinden omdat zij überhaupt sportaanbod hebben voor mensen met een beperking. Als er wordt gevraagd hoe de vereniging invulling geeft aan een inclusieve sportomgeving, wordt er vaak aanbod-gericht gedacht door de respondenten. Het aanbieden c.q. faciliteren van sport voor mensen met een beperking, maakt volgens de meesten dat je al ‘inclusief’ bezigt bent. Onderstaand citaat illustreert deze dominante opvatting:

“Dat [NAAM VERENIGING] dus een plek biedt, om voor die sporters iets te organiseren, of iets te doen, of... aan te bieden”. – (R16, verenigingslid, atletiekvereniging A)

Respondenten denken vanuit dit perspectief dus in eerste instantie dikwijls aan de basisfaciliteiten, zoals ruimte om te sporten, sport- en spelmateriaal en de aanwezigheid van begeleiding. Aandacht voor onderlinge sociale dynamieken, attitudes en relaties in de sociale omgeving van de sporters met een beperking ontbreekt echter. De volgende paragrafen gaan dieper in op dergelijke (in- en uitsluitende) sociale processen binnen de vereniging.

5.3. Insluitende processen (succesfactoren)

Tijdens de interviews is er, naast het algemene perspectief op een inclusieve sportomgeving, verder doorgevraagd op wat er in de vereniging daadwerkelijk gebeurt (praktijken) waardoor sporters met een beperking zich onder andere welkom, gewaardeerd en geaccepteerd voelen volgens de respondenten en wat zij daarin belangrijk vinden. Hierdoor kwamen er een aantal verenigingspraktijken en processen aan het licht die insluitend kunnen werken. Dit wordt in de volgende subparagrafen uiteengezet.

5.3.1. Plezier als basis: “Het moet gewoon leuk zijn”

Uit vrijwel alle interviews blijkt dat het spelplezier het belangrijkste fundament vormt voor sporters met een beperking om op een fijne manier te sporten en zich sociaal te wortelen in de vereniging. Dit kan bijdragen aan een gevoel van veiligheid en de mate waarin deze sporters zich thuis voelen. Een bestuurslid zegt daarover het volgende:

“Het is voor hun eigenlijk ook meer, vinden ze het spelletje leuk? Dat is heel belangrijk. Kijk, of je het nu goed kunt of niet goed kunt, alles kun je leren, de ene leert heel veel bij en de ander misschien wat minder of wat minder snel, dat is ook helemaal niet van belang. Ze moeten het spel gewoon leuk vinden. Daar gaat het om!” – (R5, bestuurslid, badmintonvereniging B)

Plezier dient voorop te staan en trainers en begeleiders van deze sporters proberen hieraan bij te dragen door op een spelenderwijze, variërende manier het sportaanbod te verzorgen en ervoor te zorgen dat iedereen een fijn gevoel heeft tijdens en na de trainingen:

“En we proberen wel gewoon veel dingen, divers te doen, dat iedereen het naar zijn zin heeft. Dat iedereen gewoon een fijne training heeft. En ook gewoon met een fijn gevoel naar de training komt en hopelijk ook met een fijn gevoel weggaat”. – (R8, trainster G-team, atletiekvereniging A)

Tevens geven enkele respondenten aan dat het plezier dat deze sporters onderling ervaren er ook voor kan zorgen dat zij zich sociaal ontwikkelen.

“Dus echt een verrijking denk ik, in het opzicht van dat ze sociale vaardigheden ontwikkelen met andere mensen die een beetje in hetzelfde schuitje zitten”. – (R4, vertrouwenscontactpersoon, atletiekvereniging A)

Sporters leren volgens de respondenten om met elkaar om te gaan (communiceren), maar leren ook omgaan met winnen en verliezen, het verwerken van teleurstellingen en leren accepteren. Hier wordt echter vanuit beide verenigingen geen actieve, bewuste aandacht aan gegeven.

Daarnaast blijkt uit de interviewdata dat deze sporters tijdens de sportactiviteit vaak extra worden aangemoedigd en gestimuleerd. Dit levert veel plezier en waardering op onder deze sporters. Zo krijgen zij bijvoorbeeld allemaal een prijsje bij toernooien of wedstrijdje en worden er complimenten uitgedeeld:

“Bij het G-team zorgen ze dat iedereen gewoon een deelname medaille krijgt.” – (R6, coördinator G-team, atletiekvereniging A).

Echter laat dit ook een andere kant zien, namelijk dat de prestaties van mensen met een beperking anders gewaardeerd worden ten opzichte van de prestaties van mensen zonder beperking. Dit houdt ook een bestaande hiërarchie in stand, die aantoont dat sporters met een beperking als ‘anders’ of ‘minder capabel’ worden gezien dan sporters zonder beperking. Hoewel respondenten aangeven dat ze iedereen gelijk willen behandelen, laat dit voorbeeld (extra aanmoediging, waardering, complimenten) zien dat dit met de beste bedoelingen niet altijd gebeurt.

Betrokkenheid creëren

Naast het plezier hebben in trainingen en wedstrijden, wordt getracht om deze sporters te betrekken bij de vereniging. Bij de atletiekvereniging wordt dit onder andere gedaan via mediakanalen; door de sporters met een beperking ook een plekje te geven in de nieuwsbrief en een rubriek op de website. Op deze manier trachten de verenigingen evenveel aandacht aan deze sporters te geven ten opzichte van de reguliere leden. Overigens krijgen de verenigingsleden met en zonder beperking dezelfde verenigingsinformatie toegestuurd.

Naast deze informatiebronnen is er ook aandacht voor nevenactiviteiten. Tijdens toernooidagen of evenementen van de verenigingen zijn sporters met een beperking ook welkom. Vaak worden er dan wel aparte wedstrijden voor hen georganiseerd. Ook is er de mogelijkheid om deel te nemen aan nieuwjaarsrecepties, jubilea en andere feestelijkheden. Hiermee kan de vereniging ontmoetingen tussen sporters met en zonder beperking proberen te bewerkstelligen. Tot slot worden er ook activiteiten georganiseerd die exclusief voor deze sporters bedoeld zijn. Een verenigingslid bij de badmintonvereniging illustreert dit met enkele voorbeelden:

“Ja, er werden ook wel dingen georganiseerd, met de VB-leden ja. Bijvoorbeeld iets van een toernooitje, of dat ze naar een evenement toe gingen. [...] En ook bijvoorbeeld dat ze gingen eten met zijn allen. Dus er werden eigenlijk buiten de speelavond om, voor de VB-leden, voor zo ver ik me kan herinneren eigenlijk nog meer dingen georganiseerd dan voor de gewone recreanten!” – (R7, oud-bestuurslid, badmintonvereniging B)

5.3.2. Omgang met de doelgroep: aandacht voor het individu en expertise

Uit de interviewdata blijkt dat het omgaan met de doelgroep ook een zeer belangrijk onderdeel is als het gaat om het creëren van een prettige, inclusieve sportomgeving voor mensen met een beperking. Volgens de respondenten is het belangrijk om voldoende aandacht aan deze sporters te geven. Een sporter met een lichamelijke beperking beaamt dit en geeft aan dat het belangrijk is om zorgvuldig naar het individu te kijken:

“Er spelen zo veel dingen mee. En juist als vereniging, je moet zo veel mogelijk als iemand denk ik komt kennismaken, vragen wat iemand wil doen, wat diegene belangrijk en fijn vindt, en wat iemands doelen zijn, en daar maatwerk op leveren en dan kijken welke aanpassingen er eventueel nodig zijn. [...] Je moet gewoon goed in kaart brengen, wat wil deze persoon? En hoe gaan we deze doelen of wensen realiseren?” – (R2, sporter met LB¹, atletiekvereniging A)

Met name trainers en begeleiders spelen hier een belangrijke rol in. Zij vormen een vast ijkpunt voor deze sporters, zijn betrokken en meelevend. De continuïteit in de begeleiding wordt door de respondenten als zeer prettig en succesvol ervaren. Op deze manier ontstaat er ruimte om een langdurige band op te bouwen en ervoor te zorgen dat de sporters de trainers/begeleiders leren kennen en gaan vertrouwen (*“In het begin moet je er een beetje aan werken, maar nu, ik dit zo al drie jaar doe, merk ik ook echt dat ze mij vertrouwen en ik vertrouw hen”* – Trainster G-Team, atletiekvereniging A). De meeste geïnterviewden zijn ook van mening dat je niet zomaar elke vrijwilliger op deze groep sporters kan zetten. De juiste kennis en expertise hierin is een vereiste. Met andere woorden, trainers en begeleiders moeten een bepaalde *‘feeling’* hebben met de doelgroep. Daarbij gaat het niet alleen om sporttechnische aspecten, maar ook alles eromheen:

“En dan moet je toch een beetje een oogje daar op houden. En je hebt er nog eentje tussen lopen met hartproblemen. Dus constant ben je bezig van... Hoe zit iedereen nog in zijn vel? [...] En soms zie je natuurlijk mensen, die hebben een beetje een vervelende dag gehad. En dat ze dan toch, hun verhaal ook even kwijt kunnen...” – (R9, begeleidster, badmintonvereniging B)

Ook uit de observaties bij de atletiekvereniging blijken de trainers de belangrijkste hulpverlenende rol te hebben voor deze sporters; onder andere door ze te helpen, een praatje met ze te maken en ze even apart te nemen als daar behoefte aan is. De belangrijkste conclusie die hieruit te trekken is, is dat de trainers/begeleiders als *key-factor* kunnen worden gezien en een grote rol spelen in het creëren van het gevoel ‘erbij te horen’ voor sporters met een beperking. Zij kunnen, met andere woorden, een belangrijke rol spelen als *‘mentor’*.

Veiligheid creëren

Een ander belangrijk thema in dit verband is het creëren van veiligheid. Veel respondenten associëren inclusiviteit vaak met veiligheid en zien dit als belangrijke basis of voorwaarde om een inclusief klimaat te creëren. Een trainer zegt daarover het volgende:

“De vereniging moet een veilig klimaat bieden. Als er een veilig klimaat is, dan heb je eerder de mogelijkheid dat ze zich vrij voelen, dus de vereniging is daar zeker partij in.” – (R1, trainer Racerunners, atletiekvereniging A)

Verenigingsbreed wordt hier invulling aan gegeven door bijvoorbeeld het aanstellen van vertrouwenscontactpersonen en het werken met een Verklaring Omtrent Gedrag (VOG’s). Ook zijn er gedragsregels gedefinieerd op beide verenigingen. Echter blijkt wel dat vertrouwenscontactpersonen een passieve rol innemen. De vertrouwenscontactpersonen van beide verenigingen geven aan dat ze nog nooit te maken hebben gekregen met een concrete casus vanuit de vereniging. Daarnaast geeft de vertrouwenscontactpersoon van de badmintonvereniging zelfs aan dat hij in zijn functie weinig aandacht heeft voor de sporters met een beperking, maar dat daar in de toekomst wel meer aandacht voor moet komen:

“[...] iets wat we geconcludeerd hebben, dat we naar de VB-ers, eigenlijk niet veel gedaan hebben. Daar is nooit aandacht voor geweest. En om dat dus meer onder de aandacht te gaan brengen.” – (R12, oud-bestuurslid/trouwenscontactpersoon, badmintonvereniging B)

---

¹ Lichamelijke beperking

Voor sporters met een beperking spelen trainers/begeleiders een grotere rol op het gebied van veiligheid dan de vertrouwenscontactpersonen:

“Zichzelf veilig voelen is eigenlijk een van de belangrijkste dingen van zulke clubs. En die veiligheid kan dan bestaan uit de vaste mensen die er zijn, maar ook vaste patronen. [...] En die veiligheid vinden ze echt bij de begeleiding.” – (Ouder van VB-lid, badmintonvereniging B)

Hieruit blijkt dus dat vaste trainers en patronen een gevoel van veiligheid kan creëren, wat door de respondenten als belangrijk onderdeel van het creëren van een inclusieve sportomgeving wordt gezien. Ook op dit vlak zijn trainers/begeleiders dus een belangrijke *key-factor*.

5.3.3. Normaliseringsprocessen: “Geen uitzonderingspositie”

Het laatste belangrijke thema dat uit de interviewdata naar voren komt met betrekking tot insluitende processen, zijn normaliseringsprocessen. De respondenten geven aan ‘zo normaal mogelijk’ te doen en trachten geen onderscheid te maken of deze sporters een uitzonderingspositie te geven. Dit wordt door respondenten geïllustreerd met voorbeelden zoals: “Ik doe niet anders dan anders”, of: “Het is voor ons heel gewoon dat zij er zijn”. Echter geven enkele respondenten wel aan dat de aanwezigheid van sporters met een beperking pas na verloop van tijd normaler is geworden:

“In het begin keken ze er heel vreemd van op, van hey, wat doen 'die' hier nu ineens met van die fietsen op de baan? [...] Maar nu is het gewoon de normaalste zaak van de wereld”. – (R1, trainer Racerunners, atletiekvereniging A)

De socialisering van de reguliere verenigingsleden lijkt dus tijd te kosten en wordt gezien als een organisch proces (mensen zonder beperking zijn in een ‘leerproces’ en hebben gaandeweg geaccepteerd dat er sporters met een beperking aanwezig zijn). Enkele keren worden er door betrokkenen in de vereniging wel initiatieven ondernomen om hier bewust aandacht aan te besteden. Zo deelt een sporter met een lichamelijke beperking een ervaring op de atletiekvereniging die voor haar heel prettig was en tevens bijdraagt aan ontmoeting (ruimtelijke dimensie) en normalisering:

“Wat ik altijd heel leuk vind, we hebben een hele enthousiaste trainster van de jongeren en van de kinderen, zeg maar. De echte kleintjes [...] Maar als ze voor de eerste keer een racerunner zien, en meestal dat ik het ben, dan komt ze altijd even met die kinderen richting mij. En dan zegt ze ja, dit is [NAAM], dit is een racerunner. En dan legt ze even uit wat een racerunner is..., en dan leg ik ook nog wat uit. En dan weten die kinderen: ‘hé, dat is een racerunner!’ [...] En dat vind ik gewoon heel goed. Want dan wordt het spelenderwijs [onder de aandacht gebracht], en dat vinden ze ook gewoon hartstikke leuk. En dan laat ik ze ook nog altijd eventjes weer mijn rolstoel en mijn handbike zien. [...] Maar dat doet niet iedere trainer, zeg maar. Maar, dat zou eigenlijk denk ik standaard wel leuk zijn, als mensen dat deden. En ook heel goed, om gewoon met elkaar kennis te maken.” – (R2, sporter met LB, atletiekvereniging A)

Dit citaat is een mooi voorbeeld van het idee dat ontmoetingen tussen sporters met en zonder beperking kunnen bijdragen aan het feit dat men beter met elkaar kennismaakt op de club. Verenigingsleden op de atletiekvereniging maken zo op jonge leeftijd al kennis met sporters met een beperking. Dit kan verklaren waarom er volgens de respondenten over het algemeen niet meer ‘raar’ naar deze groep wordt opgekeken. Echter blijkt dat de ontmoetingen en attitudes in de sociale omgeving niet altijd positief verlopen. Paragraaf 5.4.2. gaat hier verder op in.

5.4. Uitsluitende processen (belemmeringen)

Naast bovengenoemde insluitende processen, spelen er ook een aantal uitsluitende processen binnen de onderzochte verenigingen. Hoewel de meeste respondenten in eerste instantie aangeven dat zij vrijwel geen negatieve ervaringen of reacties rondom deze doelgroep hebben meegemaakt, blijkt uit de interviewdata dat sporters met een beperking toch geregeld te maken krijgen met indirecte, subtiele vormen van uitsluiting.

“Het is natuurlijk heel jammer, maar met heel veel dingen vallen ze er eigenlijk net een beetje buiten. Dat merk je gewoon altijd wel een beetje.” – (R10, verenigingslid, atletiekvereniging A)

5.4.1. Fysieke belemmeringen

Allereerst wordt gesproken over de fysieke belemmeringen voor sporters met een beperking die uitsluitend kunnen werken. Belemmeringen, zoals het vervoer van en naar de sportvereniging, zijn bekend en worden als onprettig ervaren (*“Ja, de regiotaxi... Het is echt... een ellende”* – R14, ouder van VB-lid). Ook is het opvallend dat sommige respondenten aangeven dat het vaak aan iemands beperking zelf ligt, waardoor hij/zij bepaalde belemmeringen ervaart. En dat het in de sporters zelf zit dat zij zich niet als geheel ‘volwaardig’ voelen binnen de vereniging:

“Dat zit soms in het team en in de trainers. Dat ze zich niet altijd helemaal volwaardig voelen.” – (R15, bestuurslid, atletiekvereniging A).

Ook komen gedachtegangen vanuit een medisch perspectief voor, waarin beperkingen of belemmeringen worden toegeschreven aan de disfuncties van iemands lichaam:

“Dat is gewoon hun beperking, dat ze dat nooit kunnen of zullen leren” – R9, begeleidster badmintonvereniging B).

De aandacht is vooral gevestigd op iemands beperking en nauwelijks op hoe de verenigingsstructuur bijdraagt aan de beleving van deze sporters. Vanuit een sociaal perspectief bekeken, zijn er namelijk echter ook moeilijkheden in de sociale omgeving die sporters met een beperking kunnen belemmeren of uitsluiten. Dit onderzoek richt zich, zoals eerder benoemd, met name op deze sociale aspecten. De volgende paragrafen gaan hier dieper op in.

5.4.2. Moeilijkheden in de sociale omgeving

Als we kijken naar de sociale omgeving, kunnen er vier belangrijke aspecten onderscheiden worden, onderverdeeld in de dimensies van Bailey (2008) en Darcy et al. (2020) (zie voetnoten, dit wordt nader gedeuid in het analysehoofdstuk), die uitsluitend werken.

De vereniging als ontmoetingsplek?²

Allereerst blijkt uit de interviews dat de ontmoeting tussen sporters met en zonder beperking (*intergroup-contact*) op beide verenigingen minimaal is. Het contact is fragiel en vluchtig, en leidt bovenal niet tot sterkere sociale banden of vriendschappen buiten het verenigingsleven:

“Ze zien elkaar sowieso wel hé. De ene is dan aan het rennen, en de andere verspringen, en dan loopt de andere groep er bij wijze van spreken wel langs. Maar dat contact is dan maar eigenlijk vluchtig. Ze zien elkaar wel, maar verder...” – (R6, coördinator G-team, atletiekvereniging A)

Uit de observatie bij de atletiekvereniging blijkt dat de atletiekbaan een uitermate geschikte plek voor ontmoeting zou kunnen zijn, aangezien hier door verschillende groepen tegelijkertijd wordt getraind

---

² Ruimtelijke dimensie & *structural constraints*

en er relatief eenvoudig contact gemaakt kan worden. Ook sporters met een beperking zelf geven aan dat zij het juist heel prettig vinden als zij wat meer in contact zouden komen met mensen zonder beperking, of om daar af en toe een wedstrijd of training bij mee te doen. Ondanks dat hier vanuit de sporters met een beperking behoefte aan lijkt te zijn, zitten zij volgens de meeste respondenten toch in 'een eigen bubbel'. Een bestuurslid beaamt dit:

"Ik wil niet zeggen dat ze, dat het afstandelijk is, maar ze hebben toch wel zo'n beetje d'r eigen clubje..." – (R5, bestuurslid, badmintonvereniging B)

Beeldvorming over sporters met een beperking³

Ten tweede blijkt dat de beeldvorming over mensen met een beperking in de vereniging ook zorgt voor blijvende afstand en beperkte ontmoeting tussen de sporters met en zonder beperking. Zo deelt een begeleidster van de VB-groep bij de badmintonvereniging haar ervaring dat andere vrijwilligers of betrokkenen het lastig vinden om op deze sporters af te stappen, omdat ze toch als 'anders' worden gezien:

"Voor mij is dat heel normaal [contact maken met sporters met een beperking]. Maar hun, die hebben dat idee niet. Die denken van oh, ik kom daar, en ik kom daar bij 'debielen' of zo, en ik kan daar niks mee. En dan naderhand komen ze naar mij en zeggen ze van hey, ik heb gewoon, een gesprekje kunnen voeren! Ik denk ja. Dat kan natuurlijk gewoon!" – (R9, begeleidster, badmintonvereniging B)

Dit citaat toont tevens aan dat betrokkenen in de sportverenigingen vaak een soort drempel ervaren om contact te maken met mensen met een beperking, wat komt door de bestaande beeldvorming die heerst. Termen zoals 'debielen' of 'een mongool-achtig iemand' kwamen enkele keren onder de respondenten voor. Eveneens lijkt er verbazing te klinken over dat 'leuke contacten' mogelijk zijn.

Attitudes en interacties op de vereniging⁴

Ten derde blijkt dat de attitudes en de reacties in de sociale omgeving nog niet altijd positief van aard zijn. Reguliere verenigingsleden kunnen zich nog wel eens storen aan de aanwezigheid van sporters met een beperking:

"Dat is vaker, dat ze soms in de weg lopen [...] Die [sporters met beperking] lopen voor ons dan veel te langzaam, zeg maar. Dus daar zit altijd wel een beetje wrijving in". – (R2, oud-bestuurslid/vrijwilliger, atletiekvereniging A)

Uit dit citaat blijkt dat het niet de sporters met een beperking zijn die beperkt worden, maar dat zij de 'valide' verenigingsleden 'beperken' in het innemen van ruimte. In sommige gevallen kunnen de reacties en handelingen van reguliere verenigingsleden op de sportvereniging zelfs tot daadwerkelijke sociale uitsluiting zorgen van sporters met een beperking. Een oud-bestuurslid bij de badmintonvereniging deelt hierover een eerdere ervaring:

R7: "Wij hebben bijvoorbeeld in het verre verleden ooit een lid gehad, een meisje. Die ook een beperking had. En die wilde heel graag spelen bij de gewone recreanten. En dat is toen niet goed verlopen. Een beetje problematisch".

Onderzoeker: "Hoe is dat gelopen dan?"

R7: "Zij speelde dus in een hal en daar was het gebruik dat de leden zichzelf indeelden. Op een bord. Dus daar hingen ze kaartjes op om de partijen te verdelen, voor de volgende ronde, en daar gingen ze spelen. [...] En wat gebeurde er dus met dat meisje... Die was dus beperkt. Die

³ Ruimtelijke dimensie & structural constraints

⁴ Relationale dimensie & interpersonal constraints

had dan haar kaartje op het bord gehangen, bij anderen. En ja, dan kwam ze terug van haar partij, en dan hadden andere mensen stiekem gauw hun kaartje verhangen. Dus ja, niemand wilde tegen haar... Dat was natuurlijk wel verdrietig”.

Met dergelijke pesterijen hebben mensen met een beperking sneller te maken wanneer ze gemengd sporten (met sporters zonder beperking) dan wanneer ze separaat sporten. Uiteindelijk is dit meisje vertrokken bij de vereniging.

Gebrek aan vrijwilligersfuncties⁵

Tot slot blijkt dat sporters met een beperking niet worden betrokken bij vrijwilligersfuncties. “Daar zijn ze te beperkt voor”, wordt door enkele respondenten aangegeven. Hiermee worden sporters met een beperking als ‘anders’ gecategoriseerd en wordt het niet kunnen participeren in vrijwilligerswerk toegeschreven aan de disfunctie van het lichaam. Dit zijn vrij dominante en veelvoorkomende opvattingen en kan ook verklaren waarom sporters met een beperking nooit zijn gevraagd:

“Volgens mij hebben ze nooit echt geïnformeerd of atleten dat leuk zouden vinden, ook namens ons niet [...]. Ik denk wel dat sommige mensen dat heel gezellig vinden. Om bijvoorbeeld, iemand moet altijd wachten op de taxi [...]. Dus zo’n clubhuis en zo’n barvrouw... Dan is het superleuk om daar ook mee te kletsen. Daar zie ik zeker wel iemand van de G-atleten helpen. Maar het is nooit gevraagd”. – (R8, trainster G-team, atletiekvereniging A)

Hoewel vrijwilligerswerk zeer waardevol kan zijn voor mensen met een beperking, is dit dus nog niet ingebed in de vereniging. Verenigingsbesturen kunnen deze groep daarmee weleens onbewust en onbedoeld vergeten. De volgende paragraaf gaat verder in op deze bewustwording en rol van het bestuur.

5.4.3. Gebrek aan aandacht en bewustwording

Een ander proces van uitsluiting is dat sporters met een beperking gewoonweg niet routinematig worden opgenomen in de bestaande verenigingsstructuren. Het bestuur vergeet deze groep soms mee te nemen bij bepaalde activiteiten:

“Als je bij [NAAM VERENIGING] hoorde en je was dan pupil en junior [onder de 18 jaar], dan kreeg je de crossen [hardloopevenement] vergoed. [...] Maar eigenlijk waren ze toen het G-team een beetje vergeten. Want wij hebben ook atleten die onder de achttien zijn, maar ook natuurlijk atleten die wel boven de achttien zijn. En toen hadden we wel zoiets van ja, de atleten die ook onder de achttien zijn, die zouden het dan toch ook vergoed moeten krijgen!? Want die horen er ook bij. Maar daar waren ze zich denk ik helemaal niet bewust van”. – (R8, trainster G-team, atletiekvereniging A)

Volgens een deel van de respondenten (voornamelijk trainers en verenigingsleden) is het gemis aan structurele inbedding van sporters met een beperking in de vereniging te verklaren vanwege het gebrek aan aandacht en bewustzijn vanuit het bestuur:

“Ik voel dat wel eens. Dan denk ik goh, in principe is het wel een beetje... Een ondergeschoven kindje natuurlijk. Dat ik denk van ja, het is een aparte groep. En... ja... Ik heb ook niet zo vaak dat ik met hun in gesprek ga. Of dat ze komen vragen hoe het gaat. Dat zit niet in dit bestuur”. – (R9, begeleidster, badmintonvereniging B)

---

⁵ Functionele en versterkende dimensie

Hoewel het bestuur doorgaans wel goede bedoelingen heeft, zoals dat iedereen ook dezelfde verenigingsinformatie krijgt toegestuurd (betrokkenheid creëren, insluitende processen), zijn zij zich er dus niet altijd bewust van dat sporters met een (in dit geval verstandelijke) beperking wellicht net een andere benadering nodig hebben, ook in de manier van communicatie:

“In deze coronatijd... werd er natuurlijk bijvoorbeeld gecommuniceerd van goh, we kunnen niet meer spelen. En dan zie je dus dat er vanuit zo’n voorzitter een bericht wordt opgesteld en dat gaat naar iedereen, ook naar onze doelgroep. Maar onze doelgroep [verstandelijk beperkten moet je toch anders benaderen. Die kun je niet op dezelfde manier een brief sturen als dat je, naar wie dan ook stuurt. Die pakken dat toch anders op”. – (R9, begeleidster, badmintonvereniging B)

Dit is vaak onbewust en onbedoeld. Een sporter met een lichamelijke beperking geeft aan dat het bestuur op dit soort gebieden meer zou kunnen luisteren naar de doelgroep zelf:

“Er zijn wel mensen die willen van alles regelen, maar ze vragen misschien te weinig feedback aan degene waar het om gaat”. – (R2, sporter met LB, atletiekvereniging A)

Deze respondent gaf ook aan dat ze eerder wilde helpen met de werving en promotie voor het racerunnen, maar dat dit vervolgens niet verder werd opgepakt door het bestuur. Bovendien wordt er überhaupt in beide verenigingen weinig aandacht besteed aan werving en promotie voor aangepast sporten, terwijl dit voor reguliere trainingsgroepen wel gebeurt.

5.4.4. Paradoxen van insluiting: dreiging vertrek gevestigde orde

Tot slot kan een kritische kanttekening van de pogingen tot insluiting van sporters met een beperking zijn dat het mogelijk zorgt voor uitsluiting van andere groepen. Deze paradoxale effecten van insluitende processen zijn met name zichtbaar op de badmintonvereniging. Bij een eerdere poging tot geïntegreerd sporten bleek er commentaar vanuit de reguliere verenigingsleden te zijn:

Onderzoeker: “Maar wat voor commentaar kregen ze dan? Wat hoorden jullie dan?”
R12: “Nou, diegenen die indeelden bijvoorbeeld, die kregen commentaar van de reguliere leden. Dat ze dat [ingedeeld worden bij sporters met een beperking] niet meer wilden. En sommigen zeiden zelfs, als dat niet verandert, dan gaan we weg. Want ze zagen dat niet zitten”. – (R12, oud-bestuurslid/vertrouwenscontactpersoon, badmintonvereniging B)

Hier lijkt de data te suggereren dat de integratie van mensen met een beperking zorgt voor bepaalde onvrede onder de reguliere verenigingsleden, die zelfs dreigen anders te vertrekken. Uiteindelijk koos de vereniging ervoor om deze integratie dus niet voort te zetten. Dit laat zien dat reguliere verenigingsleden uiteindelijk toch bepalend (kunnen) zijn in wat er op de vereniging gebeurt. Paragraaf 5.5.2. gaat hier verder op in.

5.5. Inrichting van de ruimte

Een ander belangrijk thema dat naar voren kwam in de interviews is de manier waarop er werd gesproken over de ruimte. Dit betreft niet slechts de fysieke inrichting van de ruimte op de sportvereniging, maar ook de sociale grenzen en de posities die mensen hierin innemen.

De fysieke ruimte van de atletiekbaan en de sporthal van de badmintonvereniging lijken ogenschijnlijk laagdrempelig. De faciliteiten zijn aanwezig, iedereen kan er sporten en af en toe wordt er een praatje gemaakt met elkaar. Echter blijkt uit de interviews dat de ruimte (in deze context de sportvereniging) voor sporters met een beperking niet altijd zo vanzelfsprekend is. Er zijn namelijk bepaalde verwachtingen van de ruimte.

5.5.1. Verwachtingen van de ruimte

Uit de interviews blijkt dat er op de sportvereniging uit wordt gegaan van een bepaald lichaam. Respondenten lijken zich daar niet altijd bewust van te zijn. Echter laat onderstaand citaat (van een oud-bestuurslid/vrijwilliger bij atletiekvereniging A) goed zien dat de ruimte is ingedeeld naar mensen die voldoen aan de sociale norm, namelijk valide verenigingsleden:

R3: "Wij staan niet echt te wachten om bijvoorbeeld 'wielers' bij ons bij het evenement toe te voegen. Want dat betekent dat we onze tijdwaarneming moeten aanpassen. Want ja, die mensen zitten in een rolstoel... En een normaal iemand die loopt, die komt door die finishlijn... En die mensen gaan onder een bepaald punt door. Ja, daar moeten we een hele hoop op aanpassen".

Onderzoeker: "[...] En de reden dat jullie het dan niet doen [de finishlijn hoger hangen], is omdat het dan meer werk is"?

R3: "Ja... Echt gemakzucht".

Onderzoeker: "Gemakzucht? Want jullie zouden het wel voor elkaar kunnen krijgen?"

R3: "Ja, dat is geen probleem. Het is gewoon even een andere mindset hé, haha".

De 'gemakzucht' en 'mindset' laten zien dat de ruimte standaard is ingericht op mensen zonder beperking. De mindset is er niet op ingericht dat er 'andere' mensen sporten in plaats van valide sporters. Reguliere atleten worden tevens geframed als 'normaal'. De sociale norm lijkt hier dus een bepaalde rol te spelen. Het 'anders zijn' is ook onder sporters met een beperking zelf voelbaar. Sporters met een beperking lijken zich bewust te zijn van de oordelen die iemand met een normatief lichaam over hen heeft:

"Ik had ook een speciaal doel. Ik wilde graag op mijn [LEEFTIJD], vijf kilometer kunnen lopen. En iedereen die dacht nou, dat gaat nooit lukken [vanwege mijn beperking]. Nou, ik heb op mijn [LEEFTIJD] vijf kilometer gewandeld".

Naast deze twijfel die betrokkenen over deze sporters hebben blijkt ook dat mensen toch altijd even kijken naar mensen met een beperking. Hoewel reguliere verenigingsleden eerder aangaven dit vrijwel niet te doen, voelt deze sporter met een lichamelijke beperking dit wel:

"[...] terwijl het natuurlijk wel, voor heel veel mensen best even kijken is, als er iemand die moeilijk loopt met zo'n racerunner over de baan loopt". – (R2, sporter met LB, atletiekvereniging A)

5.5.2. Machtsposities en onderhandelingen

Tot slot laat de interviewdata zien dat er in de vereniging bepaalde posities zijn en dat daarbinnen de reguliere leden, de meerderheidsgroep, de sfeer bepaalt. Iemand met een lichamelijke beperking zegt hierover het volgende:

"En ook goed denk ik, om te communiceren met de valide personen bij de vereniging. Dat is ook gewoon belangrijk. Want de sfeer wordt ook voor een groot deel bepaald door de mensen die, de grootste groepen, dat zijn over het algemeen toch de mensen zonder beperkingen". – (R2, sporter met LB, atletiekvereniging A)

Soms lijkt er ook over de ruimte (manier van trainen en trainingstijden) onderhandeld te worden en blijkt dat reguliere verenigingsleden daarin vaak een streepje voor hebben. Zo liet het eerdere voorbeeld in paragraaf 5.4.4. ook zien dat geïntegreerd sporten niet goed viel bij de gevestigde orde (verenigingsleden). De dominante groep is dan bepalend voor wat er in de vereniging gebeurt. Dit wordt ook geïllustreerd door onderstaande quote, waarin een bestuurslid duidelijk maakt dat de

trainingstijden voor de VB-ers werd aangepast, zodat de recreanten op de gewenste tijd konden sporten:

“Omdat we nu dus meer leden krijgen, kregen we ruimte tekort. Dus hebben we de verstandelijk beperkten een half uurtje naar voren gezet. Dat dus om half negen de rest kan komen, om het zo maar te zeggen”. – (R5, bestuurslid, badmintonvereniging B)

Uit dergelijke subtiele, vaak onbewuste praktijken blijkt dat er met sporters met een beperking op de vereniging gemakkelijker geschoven wordt. Van hen wordt blijkbaar verwacht dat ze flexibeler kunnen of moeten zijn, terwijl echter ook verwacht kan worden dat ze vanwege hun beperking eerder meer moeite met flexibiliteit zouden kunnen hebben.

5.6. Een inclusiever klimaat creëren

Een laatste overkoepelend thema van dit resultatenhoofdstuk is hoe er volgens de respondenten een inclusievere sportomgeving voor sporters met een beperking gecreëerd kan worden. Respondenten kregen de vraag gesteld hoe de ideale sportvereniging er uit zou zien voor mensen met een beperking en vervolgens wat er nog nodig is om dit te realiseren en inclusief te maken.

Allereerst is het volgens de respondenten belangrijk dat de vereniging fysiek toegankelijk is (voor mensen met een lichamelijke beperking). Denk hierbij aan de toegankelijkheid van toiletten, kleedkamers en douches. Daarnaast is een stabiele verenigingsstructuur met daarin ruimte voor mensen met een beperking een andere belangrijke basisvoorwaarde. Trainers en begeleiders moeten volgens de respondenten voldoende geëquipeerd en beschikbaar zijn en het is van belang om er in de vereniging voldoende bekendheid en zichtbaarheid aan te geven. Een vertrouwenscontactpersoon zegt daarover het volgende:

“Door structuur te bouwen natuurlijk. Dan schep je zo'n omgeving. Bij [NAAM VERENIGING] dat er bijvoorbeeld zo'n trainingsgroep is voor mensen met beperking. En dat daar trainsters bij zijn die voldoende geëquipeerd zijn en beschikbaar zijn. Als je dan zo hier en daar dat eens laat opvallen bij wedstrijden of wat dan ook, dan krijg je misschien vanzelf die instroom van leden ook. Dan krijg je dus ook effectief die inclusiviteit”. – (R4, vertrouwenscontactpersoon, Atletiekvereniging A)

Verder zit het creëren van een inclusievere sportomgeving volgens de respondenten met name in ‘de kleine dingen’. Dit kan bijvoorbeeld al zitten in de terminologie die wordt gebruikt:

“Ik vind 'sporters met een beperking', sommige mensen zeggen natuurlijk 'gehandicapt'... Maar ik vind 'beperking' zelf iets mooier en fijner klinken”. – (R2, sporter met LB, atletiekvereniging A)

Daarnaast kunnen tastbare elementen, zoals het dragen van hetzelfde verenigingsshirtje een bepaalde symboolfunctie vertegenwoordigen en ervoor zorgen dat sporters met een beperking het gevoel krijgen dat ze er allemaal bij horen:

“Je hoeft er niet eens zo gek veel voor te doen [...]. Ze hebben bijvoorbeeld een shirtje gekregen van de vereniging, en daar zijn ze trots op. Die kleine dingen”. – (R11, bestuurslid, badmintonvereniging B)

5.6.1. Ambassadeurschap en samenwerkingspartners

Op de vraag in hoeverre de organisatorische context een rol kan spelen in het creëren van een inclusievere sportomgeving wordt verschillend gereageerd. Kijkend naar de interne organisatorische context, dan kunnen met name de trainers een belangrijke rol spelen in het creëren van betrokkenheid

en acceptatie voor deze doelgroep. Ook sporters met een beperking zelf kunnen volgens een aantal respondenten een bepaalde ambassadeursrol op zich nemen:

“Die [sporter met LB] heeft nu aangegeven dat ze in de omgeving wil gaan kijken, of dat ze meer mensen op die RaceRunner kan krijgen”. – (R1, trainer Racers, atletiekvereniging A)

Hiermee wordt getracht om zichtbaarheid en bewustwording in de vereniging en omgeving te creëren, wat bijdraagt aan een inclusiever klimaat voor sporters met een beperking.

Als we inzoomen op de externe organisatorische context, dan blijkt het dat het niet bij iedere respondent bekend is welke rol bijvoorbeeld bonden of gemeenten überhaupt kunnen spelen. De respondenten die aangeven wel bekend te zijn met de ondersteuningsmogelijkheden, geven aan dat met name de sportbond voor hen op afstand staat. Er wordt af en toe advies gegeven in de vorm van kennis en expertise, maar spelen verder een beperkte rol:

“De bond speelt daar niet of nauwelijks... Of een beperkte rol in. Niet, nee... Maar die geven soms wel advies, hé. Op dat vlak. En hebben kennis, dus dat is absoluut prettig.” – (R15, bestuurslid, atletiekvereniging A)

Hier wordt dan ook niet gebruik van gemaakt door beide verenigingen.

De gemeente is wel bekender onder de respondenten en enkelen geven aan ook af en toe bij informatiebijeenkomsten te zijn geweest. Met name aan de promotiekant van het sportaanbod zou ondersteuning gewenst zijn van de gemeente. Hiermee zou de groep sporters met een beperking kunnen groeien, wat tevens zorgt voor meer inbedding in de vereniging. Het Steunpunt Aangepast Sporten, onderdeel van de Gemeente, zou de vereniging ook kunnen ondersteunen bij de promotie en het werven van voldoende trainers/begeleiders voor deze groep.

R9: “Daar [gemeente] hebben we wel... connecties mee ja.

Onderzoeker: “Want waar kunnen zij jullie dan het beste bij helpen voor jouw gevoel?”

R9: Ja... Soms dan is het inderdaad zo van goh, eventjes onszelf in de markt zetten. En dan is dat ook wel fijn. Maar ook het mee zoeken naar vrijwilligers en begeleiders. [...] Ik ben wel blij dat er zoiets is, dat dat bestaat. Die vinger aan de pols houden dat ze weten binnen de gemeente, welke verenigingen er zijn...” – (begeleidster, badmintonvereniging B)

Tot slot halen enkele respondenten nog andere partijen aan zoals zorginstellingen, fysiotherapeuten en andere sportverenigingen met aangepast sportaanbod. Met name de bestuurders ambiëren het om de samenwerking tussen deze partijen in de toekomst te intensiveren. Hiermee hopen zij meer bekendheid te geven aan hun sportaanbod en het stabielere weg te kunnen zetten in de vereniging.

5.6.2. Spanningsveld: organisatorische capaciteit

Om een inclusieve sportomgeving voor sporters met een beperking goed in te bedden in de verenigingsstructuur, zijn tijd, middelen en mankracht een belangrijke voorwaarde. Uit de interviews blijkt dat de organisatorische capaciteit van de vereniging hierin de grootste uitdaging is. Verenigingen hebben vaak al moeite met het vinden van vrijwilligers en trainers voor de reguliere trainingsgroepen, laat staan voor sporters met een beperking.

“Maar dat heb je natuurlijk met die vereniging waar alles weer op drie, vier mensen draait. En die hebben niet alle tijd...” – (R11, bestuurslid, badmintonvereniging B)

“Er zijn veel mensen die dan het G-team misschien toch een moeilijkere groep vinden die dan denken van ja, ik ben nooit in contact geweest met zulke mensen. Ik weet niet hoe ik daar mee

om moet gaan. [...] Dus dat mensen het toch wel als drempel ervaren en denken van nou, dan toch maar niet.” – (R8, trainster G-team, atletiekvereniging A)

Dit citaat toont tevens aan dat sporters met een beperking toch als ‘anders’ worden gezien (zie ook paragraaf 5.4.2.; Beeldvorming) en dat gebrek aan bekendheid met deze groep mogelijk leidt tot terughoudendheid om je er voor in te zetten. Wellicht kunnen er daarom moeilijker vrijwilligers voor gevonden worden.

Het optuigen van een goede basisstructuur met de bijbehorende organisatorische capaciteit speelt met name parten bij de badmintonvereniging. Dit is een kleinere vereniging en zij geven aan al jaren moeite te hebben met het vinden van voldoende kaderleden. De atletiekvereniging is daarentegen een grote vitale vereniging met verschillende lagen aan commissies. Wellicht is de basisstructuur van de atletiekvereniging beter georganiseerd, waardoor het creëren van een inclusieve sportomgeving daar mogelijk soepeler verloopt.

5.6.3. Volwaardige inclusie, of slechts een illusie?

Zoals eerder benoemd, worden vanuit overheden en sportkoepels allerlei pogingen gedaan om ‘inclusief sporten’ te realiseren. Een enkele respondent (moeder van een VB-lid met jarenlange werkervaring in de gehandicaptensector) geeft aan dat deze integratie/inclusie een breder maatschappelijk probleem is en vergelijkbaar met integratie in termen van etniciteit of ras:

“Maar, dat is denk ik een illusie [integratie]. En dat is... Ja... Je zou het bijna kunnen vergelijken met de huidskleuren. Dat is ook in feite een utopie... Ja, dat zijn dan van die idiote voorbeelden, maar echt integratie.... Ja... Je kunt het zo goed mogelijk doen. En laten we daar heel tevreden mee zijn”. – (R14, ouder VB-lid, badmintonvereniging B)

De titel van dit onderzoek luidt: *“Een vereniging zonder drempels?”* Een interessante vraag in het licht van bovenstaand fenomeen is dan ook: bestaat er überhaupt een (reguliere) sportvereniging zonder drempels voor mensen met een beperking? Dit laat zien dat er nog een lange weg te gaan is. Enerzijds laten de resultaten mooie ideeën voor meer inclusie zien, anderzijds moeten er nog vele organisatorische en mentale obstakels overwonnen worden.

Hoofdstuk 6 Analyse

In dit hoofdstuk worden de empirische bevindingen gekoppeld aan het theoretisch kader en literatuur. Eerder is benoemd dat het raamwerk van Bailey (2008), gecombineerd met het sociale perspectief van Darcy et al. (2020) en de inrichting van de ruimte (Puwar 2004; Lefebvre, 1991) een belangrijke theoretische basis vormen voor dit onderzoek. Voordat hier verder op wordt ingegaan wordt er eerst ingezoomd op het inclusiespectrum waar beide verenigingen zich volgens Misener en Darcy (2014) in bevinden.

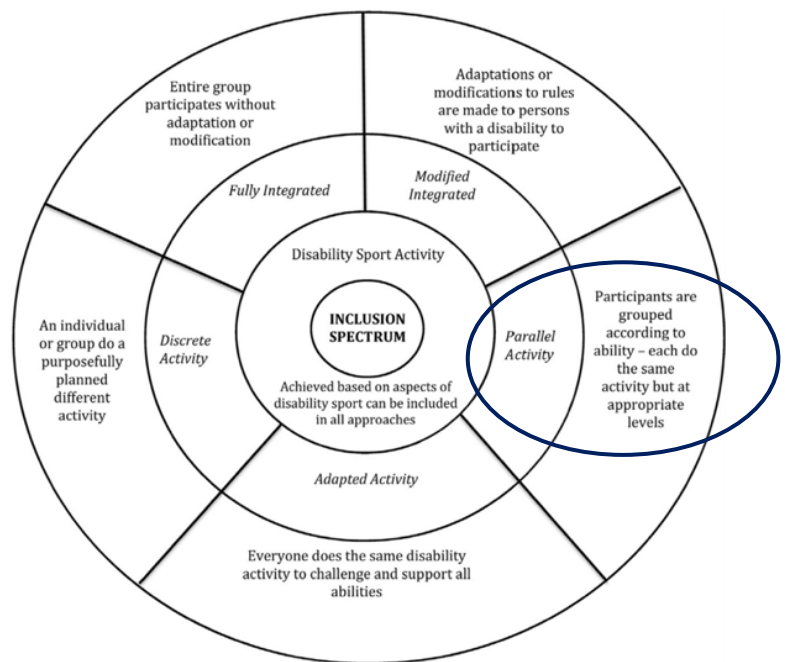
6.1. Inclusiespectrum

Kijkend naar het inclusiespectrum (uit paragraaf 2.1), dan kan worden geconcludeerd dat beide verenigingen hun sportmogelijkheden voor mensen met een beperking vormgeven in de vorm van een *parallel activity*. Sporters met een beperking doen dezelfde sport als sporters zonder beperking, maar vrijwel altijd apart van de reguliere verenigingsleden. Het spectrum laat zien dat de participatie van mensen met een beperking op diverse manieren ingevuld kan worden. Het paradoxale in de perspectieven van beide onderzochte verenigingen is enerzijds dat zij aangeven dat ze recreatief georiënteerd zijn en dus minder waarde hechten aan een bepaalde prestatiecultuur. Anderzijds kiezen zij er toch voor om het niveau (zowel cognitief als fysiek) van iemand (zowel cognitief als fysiek) van iemand met een beperking bepalend te laten zijn in de keuze voor separate sport. Volgens de respondenten worden de meesten er namelijk 'niet gelukkig' van om met of tegen sporters met een beperking te spelen vanwege het niveauverschil.

Inclusie kan in deze context als complex continuüm worden gezien waarin keuzes worden gemaakt in gesegregeerde, inclusieve, reguliere en aangepaste mogelijkheden om te sporten. Ideaal is om daarin de wensen en behoeften van mensen met een beperking zoveel mogelijk mee te nemen, maar ook om als vereniging na te denken over hoe in dit spectrum gezocht kan worden naar meerdere/andere vormen van integratie en consequenties daarvan. De resultaten laten namelijk zien dat er niet 'a priori' aan moet worden genomen dat wat 'samen kan' ook 'samen moet'. Men zou kunnen zeggen dat *abled-bodies* wellicht veel kunnen leren van geïntegreerd sporten, in de zin van verbeterde attitudes en sociale acceptatie. Echter kan het voor sporters met een beperking vervelend zijn om zich continu anders te voelen en dat mensen het kennelijk nog niet altijd accepteren.

6.2. Dimensies van sociale inclusie

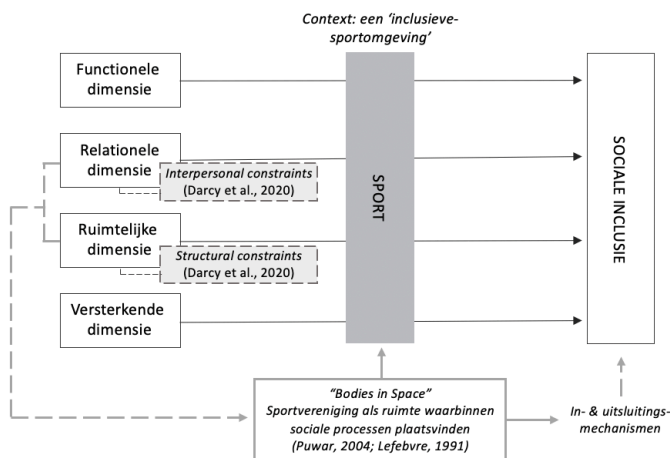
Aan de hand van het raamwerk van Bailey (2008) kan worden bekeken in hoeverre bepaalde dimensies van inclusie aanwezig zijn en hoe zich deze voltrekken. Ook geven de *constraints* vanuit het sociale perspectief van Darcy et al. (2020) inzicht in de moeilijkheden die zich daarbinnen kunnen afspelen (paragraaf 2.2.). Dergelijke moeilijkheden spelen zich met name af in de relationele en ruimtelijke dimensie. Deze twee dimensies staan centraal binnen deze onderzoekscontext en geven inzicht in hoe sociale inclusie van mensen met een beperking plaatsvindt via A: sociale ontmoetingen in ruimtelijke

Figuur 10. Vereniging A en B geïntegreerd in het inclusiespectrum (Misener & Darcy, 2014)

zin (ruimtelijke dimensie) en B: in interacties en relaties (het gevoel van veiligheid en acceptatie; relationele dimensie). Hier wordt in de analyse dan ook voornamelijk op gefocust.

Figuur 11. Opgestelde theoretische lens vanuit het Theoretisch Kader (paragraaf 2.4.)

ontmoetingen te ontlocken in de sociale ruimte (die ook gewenst zijn onder sporters met een beperking), door het breed openstellen van verenigingsactiviteiten en vieringen, leidt dit niet tot meer *intergroup-contact*. Er worden weliswaar sociale netwerken binnen de sportvereniging opgebouwd, maar hoofdzakelijk binnen de eigen disciplines (trainingsgroepen) of tussen mensen met *abled-bodies*. Contacten tussen verenigingsleden met en zonder beperking zijn vaak oppervlakkig en regelmatig wordt door de respondenten geconcludeerd dat sporters met een beperking in een 'eigen bubbel' zitten of 'anders' en een 'aparte groep' zijn. Dit raakt tevens aan de bevindingen van Elling (2004), die stelt dat er grenzen zijn aan sociale binding en 'verbroedering', maar ook aan het homogeniteitsprincipe (sporten met soortgenoten), zoals Boessenkool (2011) en Van Bottenburg (2013) stellen. Deze binding wordt ook bemoeilijkt vanuit *structural constraints*: de organisatie van sport wordt vooral vanuit een 'paralell activity' vormgegeven, wat een structureel gegeven is. Deze ruimtelijke dimensie blijkt echter een belangrijk startpunt te zijn voor sociale inclusie (toegang tot de vereniging), waarzonder de relationele, functionele en versterkende dimensie zich niet kunnen ontwikkelen.

Relationele dimensie & interpersonal constraints

In de relationele dimensie staat de omgang met en acceptatie centraal. De vereniging dient volgens Bailey (2008) een veilige thuishaven te zijn voor deze sporters. Vrijwel alle respondenten geven aan dat er een fijne, gemoedelijke sfeer hangt binnen de vereniging die bijdraagt aan de *sense of belonging* (Bailey 2008; Bodaghi & Zainab, 2017). Verenigingsbreed wordt veiligheid voornamelijk geborgd door middel van het werken met Vertrouwenscontactpersonen en VOG's. Sporters met een beperking zijn hierin vooral afhankelijk van trainers en begeleiders. Trainers/begeleiders dragen bij aan het stimuleren van een fijne sfeer en acceptatie en kunnen als het ware als 'mentor' worden gezien, in termen van Puwar (2004). Deze relatie zorgt voor sociale veiligheid en support voor mensen met een beperking. Het komt echter wel vaak op enkele individuen neer die in de positie van trainer of begeleider zitten en een intrinsieke motivatie hebben om hier aandacht aan te besteden.

Ook blijkt dat de attitudes en interacties in de sociale omgeving nog niet altijd positief van aard zijn en een negatief effect kunnen hebben op de inclusie van mensen met een beperking. Dit komt overeen met de '*interpersonal constraints*' van Darcy et al. (2020). Uit de resultaten blijkt dat reguliere verenigingsleden zich af en toe kunnen storen aan de aanwezigheid van sporters met een beperking en deze groep in enkele gevallen zelfs (op subtiele manieren) sociaal uitsluiten. Paragraaf 6.4 gaat hier verder op in.

Ruimtelijke dimensie & structural constraints

Bailey (2008) stelde in de ruimtelijke dimensie van sociale inclusie dat de vereniging een ontmoetingsplek dient te zijn voor mensen met verschillende achtergronden. In deze onderzoekscontext betreffende de ontmoeting tussen sporters met en zonder beperking. Dergelijk *intergroup-contact* kan leiden tot verbeterde attitudes vanuit *abled-bodies* in de sociale omgeving (Consiglio et al., 2014). De resultaten laten echter zien dat de contacten tussen mensen met en zonder beperking fragiel en vluchtig zijn. Het blijft vaak bij een begroeting of een 'high five' op het sportveld, maar tot samen koffiedrinken of vergaderen komt het nooit. Hoewel de vereniging tracht om

Functionele en versterkende dimensie

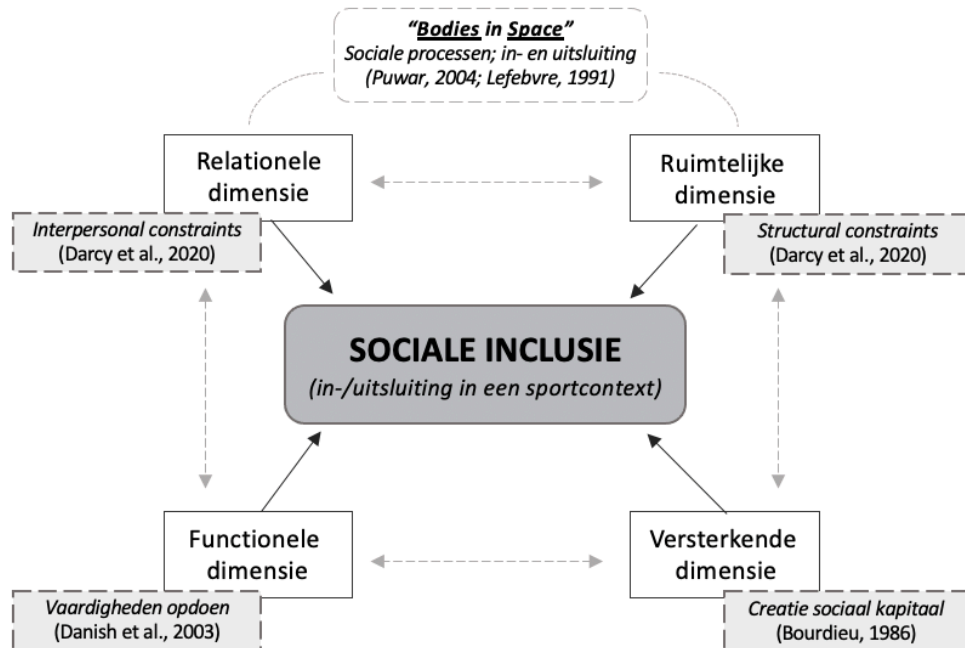
Kijkend naar de functionele en versterkende dimensie dan stelt Bailey (2008) dat sport de mogelijkheid biedt om sociale vaardigheden op te doen (functionele dimensie) en daarmee ook sociale netwerken te vergroten en een sociale positie in de samenleving in te nemen (versterkende dimensie). Uit de resultaten blijkt dat sporters met een beperking bepaalde sociale vaardigheden opdoen in de verenigingen, overeenkomend met de vaardigheden uit de studie van Danish et al., (2003), namelijk communiceren, omgaan met tegenslagen (verliezen) en omgaan met feedback. Dit wordt echter niet actief of bewust gestimuleerd binnen de vereniging vanuit bijvoorbeeld trainers/begeleiders, maar wordt meer als 'bijvangst' gezien. Eveneens geldt dit voor de invulling van vrijwilligersfuncties. Uit de resultaten blijkt dat deze sporters hier niet bij worden betrokken, terwijl enkele respondenten (trainers, sporters zelf) aangeven dat dit zeer waardevol kan zijn voor deze doelgroep. Dit kan suggereren dat hier binnen de verenigingen (bestuur) de importantie niet van wordt ingezien, terwijl ook vanuit NOC*NSF het belang wordt aangestipt dat het belangrijke aspecten zijn van een inclusieve sportomgeving ('iets nuttigs doen'; 'sociale rollen vervullen') (NOC*NSF, z.d.-a). Hierdoor worden zij beperkt in het opbouwen van sociaal kapitaal zoals Bourdieu (1986) stelt, wat ook weer het innemen van een waardevolle en respectabele positie binnen de vereniging of zelfs de samenleving kan bemoeilijken (versterkende dimensie). Sporters met een beperking worden voor dergelijke functies – vanwege hun beperking – vaak niet als 'capabel' aangezien en/of worden hiervoor simpelweg niet gevraagd (overgeslagen). Dit raakt aan bepaalde beeldvorming zoals uiteengezet in de literatuurstudie en het medische perspectief (Cunningham, 2019; Brittain, 2004). Paragraaf 6.3. gaat hier verder op in.

Reflectie op theorie (Bailey, 2008)

Uit het bovengenoemde blijkt dat er in het raamwerk van Bailey (2008) nauwelijks aandacht wordt besteed aan de individuele behoeften van sporters met een beperking (microniveau), terwijl uit dit onderzoek blijkt dat dit van groot belang is voor het kunnen includeren van deze sporters op mesoniveau. Momenteel wordt in beide clubs nog te weinig rekening gehouden met de behoeften van sporters met een beperking en worden zij niet geïncorporeerd in het vrijwilligerswerk. Uit de interviewdata blijkt dat aandacht voor het individu van groot belang is voor het gevoel van inclusiviteit/*sense of belonging* en dat er ook op individueel niveau talloze factoren meespelen. De enorme diversiteit en variëteit aan beperkingen spelen hier eveneens een rol in. Er wordt meermaals door respondenten aangegeven dat het belangrijk is dat ieder op zijn of haar eigen (sociale en/of fysieke) niveau een plek dient te krijgen in de vereniging.

Waar Bailey (2008) in feite inzoomt op mesoniveau (organisatie/sportvereniging), blijkt uit dit onderzoek dat juist op individueel niveau veel ervaringen van in- en uitsluiting zijn (microniveau), die veroorzaakt worden vanuit dat (verenigingsbeleid op) mesoniveau. En juist omdat die interactie onlosmakelijk met elkaar verbonden is (meso-micro) moet er meer aandacht komen voor de wisselwerking tussen die dimensies, zodat het voor de individuele sporter met beperking verbetert. Individueel kunnen deze sporters goed duiden wat ze ervaren. Verenigingen kunnen daar op mesoniveau op inspelen.

Daarnaast blijkt dat de dimensies van Bailey (2008) enorm samenhangend zijn. Waar Bailey (2008) de dimensies als vrij losstaande elementen beschrijft, kan vanuit dit onderzoek worden geconcludeerd dat ze allen samenhangen en op elkaar inwerken. Zo kan het opdoen van vaardigheden (functionele dimensie) leiden tot de creatie van sociaal kapitaal (Bourdieu, 1986). Hiermee kan vervolgens een sterkere, respectabele positie in de samenleving worden ingenomen (versterkende dimensie). Een ander voorbeeld is dat als de vereniging geen daadwerkelijke ontmoetingsplek is (ruimtelijke dimensie), er dan ook beduidend minder kans is op sterkere banden en sociale acceptatie (relationele dimensie). De theoretische inzichten uit dit onderzoek kunnen hiermee op een nieuwe conceptuele manier worden weergegeven, waarin de onderlinge afhankelijkheid en samenhang sterker naar voren komt, zie figuur 12.

Figuur 12. Vernieuwde conceptuele weergave van opgestelde theoretische lens

Ook het sociale perspectief en de inrichting van de ruimte spelen hier een belangrijke rol in en vallen binnen de besproken dimensies, welke allen op elkaar inwerken. De volgende paragrafen zullen nog een diepgaandere analyse betreffen vanuit het sociale model (Darcy et al., 2020) en over de inrichting van de ruimte (Puwar, 2004; Lefebvre, 1991), zoals ook uiteengezet in het theoretisch kader (paragraaf 2.2. en 2.3.). Hier komt de onderlinge samenhang tussen de besproken concepten en dimensies eveneens naar voren.

6.3. “Heb jij alleen oog voor iemands beperking? Wie is er dan ‘beperkt’?”

Zoals eerder benoemd richt dit onderzoek zich voornamelijk op de sociale aspecten en is in het theoretisch kader het sociale model van *disability* behandeld (paragraaf 2.2.). Vaak wordt bij inclusief sporten gedacht aan fysieke toegankelijkheid, ‘gelijke toegang’ en ‘gelijke behandeling’. Dit onderzoek toont echter aan dat de sociale toegankelijkheid meer aandacht verdient voor het realiseren van daadwerkelijke inclusie van mensen met een beperking. Deze paragraaf zoomt nader in op dit sociale perspectief.

Allereerst blijkt dat *abled-bodies* veelal (onbewust) vanuit een medisch perspectief naar sporters met een beperking kijken. Als er wordt gevraagd welke belemmeringen sporters met een beperking op de vereniging ervaren volgens de respondent, dan wordt enkele keren aangegeven dat dit ‘hun eigen beperking’ is. Deze sporters worden beoordeeld en gecategoriseerd op basis van de disfuncties van het lichaam (Brittain, 2004; Darcy et al., 2020). Dit heeft consequenties voor de inclusiviteit en kan uitsluitend werken. Een onderwerp waarbij dit fenomeen duidelijk optrad was bij de invulling van vrijwilligersfuncties, zoals eerder benoemd in paragraaf 6.2 (functionele en versterkende dimensie). Uit de literatuur en theorie blijkt dat het verwerven van sociaal kapitaal, zoals het invullen van sociale rollen in de vorm van vrijwilligersfuncties, bijdraagt aan de sociale inclusie op de sportvereniging. Opvallend is echter dat veel respondenten ervan overtuigd zijn dat sporters met een beperking dit niet kunnen. ‘Daar zijn ze te beperkt voor’, is een gedachtegang die terugkomt en aansluit bij het medische model. Vervolgens wordt er nauwelijks moeite gedaan om te kijken wat er op dat punt wel mogelijk is. Sporters met een beperking worden in die zin dus als minder capabel en wellicht zelfs als inferieur gezien, overeenkomend met de beeldvorming in de literatuur (Cunningham, 2019; Colella & Stone, 2005).

Als dit echter vanuit een sociaal perspectief bekeken wordt, zou geconcludeerd kunnen worden dat het niet iemands beperking is waardoor iemand geen vrijwilligerswerk kan doen, maar de structuur en sociale omgeving van de vereniging is hier gewoonweg niet op ingericht (*structural constraints*). Er is momenteel nog weinig sprake van een alternatieve blik of gedachtegang waarbij er creatief naar vrijwilligersfuncties wordt gekeken. Vrijwilligerstaken zouden in samenspraak met de betrokkenen ingevuld kunnen worden en kan voor deze doelgroep veel voldoening en waardering opleveren (NOC*NSF, z.d.-a; Bailey, 2008). Momenteel worden er dus geen verantwoordelijkheden toegekend aan sporters met een beperking en hebben zij weinig zeggenschap over het functioneren van de vereniging. Ze blijven afhankelijk van enkele initiatiefnemers die een warm hart toedragen aan het includeren van deze sporters. Vaak zijn dat echter mensen die nog veelal focussen op iemands beperking en niet op de sociale context.

6.3.1. Wie wordt er eigenlijk 'beperkt'?

Ten tweede blijkt uit dit onderzoek dat er sprake is van een soort 'omkering' over wie er nu eigenlijk beperkt wordt binnen de club. Het is niet alleen zo dat sporters met een beperking beperkt worden door disfuncties en sociale belemmeringen, maar ook suggereren mensen zónder beperking dat zij op hun beurt belemmerd worden door mensen mét een beperking. Bijvoorbeeld doordat respondenten aangeven dat ze 'in de weg lopen'. Uit de resultaten blijkt dat de aanwezigheid van mensen met een beperking op een dusdanige manier geframed wordt door reguliere verenigingsleden, dat zij de bewegingsruimte van anderen beperken in de vereniging. Waarmee eigenlijk gezegd wordt dat mensen met een beperking welkom zijn, zolang ze zich maar aanpassen en het reguliere sporten niet belemmeren. Het framen van mensen zonder beperking die beperkt worden door mensen met een beperking past binnen het idee van Puwar (2004). Namelijk dat de *unmarked* groep (*abled-bodies*) de *marked* groep (*space invaders*, mensen met een beperking) beoordeelt langs de lijnen van de *unmarked group*: "Zij moeten zich gedragen zoals wij". De sociale norm speelt hier ook een rol in. De volgende paragraaf gaat hier nader op in.

6.4. De inrichting van de ruimte en de invloed van de sociale norm

Puwar (2004) stelt dat ruimtes historisch gegroeid zijn en dat deze betekenis krijgt door de lichamen en relaties die zich daarin bevinden. De vereniging kan ook als ruimte worden gezien waarbinnen verschillende betrokkenen met elkaar interacteren. Oorspronkelijk is sport ontworpen voor *abled-bodies*, ook in sportverenigingen (Fitzgerald, 2009). Langzamerhand zijn de zogenoemde grenzen van deze ruimte verschoven en ook sporters met een beperking welkom.

Bekeken vanuit Lefebvre's (1991) *spatial practice* (direct waarneembare ruimte) dan lijkt de vereniging ogenschijnlijk laagdrempelig. De fysieke ruimte is uitermate geschikt voor sportbeoefening en sociale ontmoetingen, welke belangrijke voorwaarden vormen (vanuit de ruimtelijke en relationele dimensie) voor sociale inclusie (Bailey, 2008). Desondanks tonen de resultaten aan dat de vereniging nog niet altijd zo inclusief is als gekeken wordt naar de sociale verhoudingen en relaties in de praktijk. De resultaten laten zien dat er een grote ongelijkheid is in het aantal mensen met en zonder beperking die zich in de ruimte bevinden, ook in hiërarchische zin. Het zijn de *abled-bodies* die bepalen hoe het er in de club aan toe gaat (bestuursfuncties). *Abled-bodies* zijn tot op heden de dominante, sociale norm en mensen met een beperking wijken hiervan af. Zij worden als *space-invader* gezien en krijgen te maken met subtiele uitsluitingsmechanismen. Zie de volgende paragraaf (6.4.1).

6.4.1. Spaces of representation en lived spaces

Zo blijkt uit de resultaten dat er een bepaald lichaam wordt verwacht in de ruimte, namelijk *abled-bodies* (*spaces of representation*). Het is bijvoorbeeld vanzelfsprekend dat de finishlijn op de atletiekvereniging op de hoogte hangt van valide atleten en niet op hoogte van mensen in een rolstoel. Daarnaast geven reguliere verenigingsleden aan "dat ze soms in de weg lopen" (zie 5.4.2. attitudes en interacties op de vereniging) en dat daar 'wrijving' tussen is. Dit laat zien dat ruimtes (binnen de sportvereniging) worden ingenomen door mensen die voldoen aan de norm (Puwar, 2004). De

vereniging kan als “arena” worden gezien waarbinnen bepaalde impliciete onderhandelingsprocessen plaatsvinden over wie, wanneer recht heeft op de beschikbare ruimte (*lived spaces*). Daarin moeten sporters met een beperking zich aanpassen, bijvoorbeeld in tijdstippen waarop ze kunnen sporten.

Daarnaast blijkt, zoals eerder genoemd, dat respondenten vinden dat sporters met een beperking in “een eigen bubbel” zitten (zie paragraaf 5.4.2.), ondanks dat mensen met een beperking behoefte hebben zich te vermengen in de vereniging. Hier wordt een *marked body* vanuit een *unmarked body* beoordeeld (Puwar, 2004). De *unmarked-bodies* zijn niet altijd in staat om het te bekijken en reflecteren vanuit hun eigen positie. In een gelijkwaardige verhouding zou immers gezegd kunnen worden dat *unmarked-bodies* evengoed in een bubbel zitten en geresocialiseerd dienen te worden.

Concluderend blijkt dat *abled-bodies/unmarked-bodies* de dominante groep is in de vereniging en daarmee macht en invloed heeft in relatie tot de inclusie van sporters met een beperking. Het eerdere voorbeeld waarin een poging tot integratie onsuccesvol was, had te maken met het commentaar van de gevestigde orde (reguliere verenigingsleden) (Paragraaf 5.4.4.). Zij dreigden te vertrekken als mensen met een beperking in hun ruimte zouden toetreden. Dit zijn inzichten die ook in lijn liggen met de studie van Van Slobbe (2019), die onderzoek deed naar een gevestigden-buitenstaanders-relatie en daarin weergeeft dat de insluiting van ‘buitenstaanders’ kan leiden tot exclusie of (dreiging tot) vertrek van de gevestigde orde. Dat onderzoek laat zien dat inclusie niet altijd ‘a priori’ positief is. Dit onderzoek laat wel degelijk mogelijkheden zien tot integratie/inclusie, maar geeft ook weer dat dit een langdurig proces is. Juist het sociale facet is belangrijk voor inclusie, terwijl daar door verenigingen nog weinig mee gedaan wordt.

Zolang deze subtiele processen binnen de vereniging onbesproken blijven en hier geen bewustwording van is onder *abled-bodies*, zullen de huidige hiërarchische verhoudingen op de sportvereniging standhouden. Continue aandacht en bewustwording voor dit thema is onvermijdelijk. Uit de resultaten blijkt dat hierin een belangrijke rol is weggelegd voor rolmodellen en trainers/coaches, in de vorm van een *mentor* (Puwar, 2004).

Hoofdstuk 7 Conclusie en discussie

Alvorens er een antwoord op de centrale vraagstelling van dit onderzoek wordt geformuleerd, worden de deelvragen aangesneden. De deelvragen zijn (impliciet) gebaseerd op de uitkomsten zoals beschreven in het resultatenhoofdstuk.

1. Welk perspectief hebben betrokkenen in Tilburgse sportverenigingen op een inclusieve sportomgeving voor sporters met een beperking?

Uit de resultaten blijkt dat vrijwel alle respondenten waarde hechten aan een inclusieve sportomgeving. De sportverenigingen menen een open houding uit te stralen waarbij iedereen welkom is en gelijk behandeld wordt. Een inclusieve sportomgeving voor mensen met een beperking verschilt volgens de meesten niet van een inclusieve sportomgeving voor sporters in het algemeen. De verenigingen zien het tevens als een maatschappelijke verantwoordelijkheid om zich open te stellen voor diverse doelgroepen. Opvallend is wel dat veel respondenten vinden dat de vereniging überhaupt al 'inclusief' is omdat zij aangepast sportaanbod faciliteren. Er wordt aanvankelijk nauwelijks gekeken naar sociale relaties en dynamieken binnen de sportvereniging.

2. Welke succesfactoren (insluitende processen) en belemmeringen (uitsluitende processen) ervaren betrokkenen in Tilburgse sportverenigingen in de praktijken over het creëren van een inclusieve sportomgeving voor sporters met een beperking?

Allereerst blijkt dat het vooropstellen van het spelplezier, het creëren van betrokkenheid, kennis van - en omgang met de doelgroep, maar ook aandacht voor sociale veiligheid als succesvolle insluitende processen worden ervaren. Trainers en begeleiders zijn een vast ijkpunt en zorgen daarmee voor vastigheid en continuïteit voor deze sporters. Voor hen lijkt dan ook de meest centrale rol weggelegd als het gaat om het creëren van een inclusieve sportomgeving.

Daarnaast zijn er echter ook subtiele, onbewuste vormen van uitsluiting waar te nemen in beide onderzochte verenigingen. Kijkend naar de sociale omgeving dan blijkt dat de attitudes en interacties van betrokkenen in de vereniging nog niet altijd positief van aard zijn. De vereniging kan nog niet als echte ontmoetingsplek worden beschouwd. Met name de beeldvorming over sporters met een beperking kan daarin een belemmerende rol spelen; er wordt nog teveel gefocust op iemands beperking in plaats van de sociale structuur die deze persoon beperkt (de omgeving in een sociaal perspectief). Ook zorgen onbewuste en onbedoelde processen ervoor dat er toch onderscheid wordt gemaakt. Onbewust is de ruimte in de sportvereniging erop ingericht dat daarbinnen een lichaam zonder beperking verwacht wordt en deze ruimte wordt ook toegeëigend door de valide sporters, waardoor sprake is van een moeilijk te doorbreken hiërarchie. Er worden ook geen verantwoordelijkheden gedeeld door bijvoorbeeld de inzet van vrijwilligerswerk voor sporters met een beperking. Dit heeft negatieve gevolgen voor de inclusiviteit van deze sporters.

3. Hoe kunnen Tilburgse sportverenigingen zorgen voor meer inclusie voor sporters met een beperking?

Allereerst geven de respondenten aan dat de basisstructuur en fysieke toegankelijkheid op orde moet zijn. Denk hierbij aan trainingsruimte en -faciliteiten, maar ook voldoende trainers en vrijwilligers. Verder kunnen de kleine dingen 'het verschil' maken volgens de respondenten, zoals de terminologie (hoe worden deze sporters binnen de vereniging genoemd) en tastbare elementen die een symboolfunctie kunnen vertegenwoordigen (zoals dat zij hetzelfde verenigingsshirtje krijgen, wat bijdraagt aan de *sense of belonging*). Echter tonen de resultaten in zijn geheel dat betrokkenen in de sportvereniging zich nog niet altijd bewust zijn van de aanwezigheid van impliciete, uitsluitende processen. Continue aandacht en bewustwording om dit te verbeteren is hierin een vereiste (zie ook aanbevelingen).

4. Welke rol speelt de (interne en externe) organisatorische context in het realiseren van een inclusieve sportomgeving voor sporters met een beperking?

Uit de resultaten blijkt dat voornamelijk trainers en begeleiders binnen de interne organisatorische context een centrale rol spelen in het creëren van meer betrokkenheid van - en begrip en acceptatie richting deze doelgroep. In het verlengde daarvan zou er onder bestuursleden meer aandacht en bewustwording rondom dit thema moeten komen, waardoor sporters met een beperking minder vaak – onbedoeld en onbewust – te maken krijgen met sociale uitsluitingsmechanismen. Bovendien zouden enkele sporters met een beperking binnen de vereniging ook een ambassadeursrol op zich kunnen nemen, waarmee wordt getracht om zichtbaarheid en bewustwording op de vereniging te creëren, wat bijdraagt aan een inclusiever klimaat voor deze doelgroep.

Kijkend naar de externe organisatorische context, dan blijkt dat met name de gemeente een belangrijke rol speelt met betrekking tot het creëren van een inclusiever klimaat. Respondenten geven aan baat te hebben bij hulp in de vorm van promotie en het aantrekken van voldoende vrijwilligers die zich bezig willen houden met deze doelgroep. Echter geven respondenten aan niet altijd bekend te zijn met de ondersteuningsmogelijkheden en met name de sportbond staat hierin op afstand. Volgens de respondenten is er weinig interesse vanuit de bond. Zij zouden zich dus meer zichtbaar kunnen maken (zie ook aanbevelingen). Tot slot wordt de organisatorische capaciteit van de vereniging (onvoldoende vrijwilligers) als spanningsveld gezien die het creëren van een inclusieve sportomgeving kan uitdagen en beperken.

Antwoord centrale hoofdvraag: welke ervaringen hebben betrokkenen bij Tilburgse sportverenigingen met het creëren van een inclusieve sportomgeving (met passend sportaanbod) voor mensen met een beperking en wat zijn de consequenties hiervan voor de inclusiviteit van deze doelgroep?

Uit dit onderzoek blijkt dat, hoewel verenigingen trachten een inclusieve sportomgeving te creëren en aangeven hier het belang van in te zien, er toch nog vaak onbewuste praktijken van sociale uitsluiting van mensen met een beperking voorkomen. De twee onderzochte verenigingen kunnen als ‘voorlopers’ worden gezien in termen van het includeren van deze sporters, maar toch blijkt dat er nog organisatorische en mentale obstakels overwonnen dienen te worden. De ogenschijnlijk laagdrempelige sportvereniging is qua ruimte nog niet zo neutraal als dat hij in eerste instantie lijkt. Reguliere verenigingsleden en betrokkenen in centrale posities (zoals bestuursleden) vertegenwoordigen de heersende sociale norm. Zij zijn zich vaak niet bewust van de manieren waarop zij zelf bijdragen aan vormen van uitsluiting van sporters met een beperking. Om dit te doorbreken en verbeteren is continue aandacht en bewustwording een vereiste.

Voor de beleidsmakers en sportpraktijk geeft dit onderzoek nieuwe inzichten over de inclusiviteit van sporters met een beperking in Tilburgse sportverenigingen. Deze inzichten kunnen helpen bij het ontwikkelen van een inclusievere sportomgeving voor deze sporters.

7.1. Discussie

Het doel van dit onderzoek was om inzicht te krijgen in de ervaringen van Tilburgse sportverenigingen met het creëren van een inclusieve sportomgeving (met passend sportaanbod) voor mensen met een beperking en welke consequenties dit heeft voor de inclusiviteit van deze doelgroep. Daarbij is gekeken naar wat insluitend en uitsluitend werkt. Het raamwerk van Bailey (2008) heeft daarin bijgedragen aan meer begripvorming over de complexe dynamieken met betrekking tot sociale inclusie en heeft geholpen met het inzichtelijk maken van bepaalde sociale processen en verenigingspraktijken die de inclusie van mensen met een beperking op sportverenigingen vanuit verschillende dimensies vergemakkelijken of juist belemmeren. Daarnaast heeft het hanteren van een sociaal perspectief (sociaal model) ook een relevante lens geboden voor het beter kunnen begrijpen en duiden van de sociale belemmeringen (*constraints*, Darcy et al., 2020) in relatie tot de sportparticipatie van mensen met een beperking in de vereniging, met name op het gebied van interacties en relaties. Tot slot heeft de theorie over de inrichting van de ruimte (Puwar 2004; Lefebvre, 1991) bijgedragen aan begripvorming over de ruimte (de sportvereniging) in relatie tot de lichamen die zich daar in bevinden (*abled-bodies* en *disabled*) en hoe deze ruimte dan betekenis krijgt. Aandacht en bewustwording over deze fenomenen biedt handelingsperspectieven voor in de praktijk (zie aanbevelingen) en moeten ook gezien worden als de bijdrage van de theorie aan het onderzoek. Naast deze implicaties kent dit onderzoek een aantal limitaties die in deze discussie behandeld worden:

Theoriegebruik

Voor dit onderzoek zijn meerdere theoretische perspectieven vervlochten en gebruikt. Pas in een later stadium van de dataverzameling kwam ik tot het inzicht dat de inrichting van de ruimte een interessant terugkomend thema was. Dit heb ik toentertijd met behulp van de theorie van Lefebvre (1991) in het theoretisch kader vervlochten en ben daarmee dus wat inductiever te werk gegaan. Deze theorie had echter een prominentere rol kunnen krijgen in het onderzoek, omdat deze zich goed leende voor het beschrijven wat er in de ‘niet-vanzelfsprekende’ ruimte (sportvereniging) gebeurt.

Daarnaast vond ik het regelmatig lastig om te werken met het raamwerk van Bailey (2008). Het bood een multidimensionaal perspectief bij het interpreteren van de resultaten. Dat wil zeggen dat ik bepaalde aspecten en processen van in- en uitsluiting mijns inziens vaker in verschillende dimensies vond passen en daar bepaalde overlap in zat. Veel verenigingspraktijken hadden naar mijn idee een bepaalde koppeling met alle dimensies, waardoor het een uitdaging was om dat te stroomlijnen met de onderzoeksdata en het analyseerproces. Een volgende keer zou ik mogelijk elke verenigingspraktijk vanuit alle vier de dimensies van Bailey (2008) analyseren en de onderlinge samenhang beter duiden (zoals ook uiteengezet in paragraaf 6.2. (reflectie Bailey, 2008) in het analysehoofdstuk.

Interpretatie van onderzoeksdata

Een ander punt met betrekking tot de interpretatie van data is dat ik soms ook bewust zaken heb weggelaten in het resultatenhoofdstuk. Dit omdat ik niet altijd goed wist welke betekenis een uitspraak had. Een voorbeeld hiervan is: “*Het is voor iedereen normaal dat iemand met een raar armpje rondloopt*”. Betekent dat dat iemand opvalt in die ruimte? Terwijl tegelijkertijd wordt aangegeven dat niemand daar meer van op kijkt. Anders zijn lijkt gewoon, je mag je in die ruimte bewegen, maar je valt wel op. Deze paradoxen in de data waren voor mij een interessant maar uitdagend spanningsveld waarbij ik continue zorgvuldig zoekende ben geweest naar de juiste interpretatie.

Scope van het onderzoek

Dit onderzoek heeft zich gericht op een grote variëteit aan beperkingen. Vereniging A en B hebben voornamelijk te maken met mensen met een lichamelijke beperking, verstandelijke beperking, of beide. Het gaat veelal om ‘zichtbare beperkingen’. Voorafgaand aan dit onderzoek was er voor mij ook geen aanleiding om voor een bepaald type beperking te kiezen. Hierdoor is er wellicht een wat algemener beeld geschetst dan dat er was gekozen voor een bepaald type beperking. Wel bleek uit de

resultaten dat de gevonden praktijken en processen op beide verenigingen voorkwamen, ongeacht het type beperking. Vervolgonderzoek kan uitwijzen in hoeverre het type beperking invloed heeft in relatie tot de sociale context.

Daarnaast worden nog enkele andere suggesties voor vervolgonderzoek gegeven:

7.1.1. Suggesties voor vervolgonderzoek

Focusgroepen in andere verenigingen - Ten eerste zouden er focusgroepen kunnen worden gehouden in andere Tilburgse sportverenigingen. Eerder is in het methodenhoofdstuk benoemd dat de gekozen onderzoeksvorm niet generaliseerbaar is. Aan de hand van focusgroepen kan achterhaald worden in hoeverre de gevonden resultaten overeenkomen in andere verenigingen en dus wat breder toegepast kunnen worden. Wellicht kan daarmee ook inzichtelijk worden gemaakt in hoeverre het type sport invloed heeft. Atletiek is een individuele sport, terwijl badminton (dubbelen) al meer als teamsport wordt ervaren. Vervolgonderzoek kan uitwijzen in hoeverre verschillende (team-/individuele) sporten invloed kunnen hebben op de inclusiviteit.

Onderzoek naar de invloed van heersende discoursen - Ten tweede kan een ander theoretisch perspectief binnen een dergelijke onderzoeksopzet nieuwe inzichten bieden. Tijdens de interviews kwamen er diverse dominante opvattingen over mensen met een beperking naar voren. Een 'foucaultiaanse' lens zou in die zin meer inzicht kunnen geven in de manier waarop heersende discoursen invloed hebben op de betekenisgeving aan (het organiseren van) sport voor mensen met een beperking. Ook kan het diepgaander inzicht geven in de manier waarop discoursen worden gereproduceerd en hoe de bestaande hiërarchie (van mensen met en zonder beperking) in de vereniging in stand wordt gehouden.

7.1.2. Beleidsaanbevelingen

In deze subparagraaf worden enkele beleidsaanbevelingen gedaan voor de sportpraktijk.

Aandacht voor sportplezier – Uit de resultaten blijkt dat het spelplezier voorop dient te staan. Het huidige programma 'Sportplezier Tilburg' (zie ook paragraaf 3.2.) van de gemeente zou de focus kunnen verbreden van regulier sportaanbod naar ook het aangepast sporten, zodat sportplezier ook in deze context meer aandacht krijgt. Clubkadercoaching, wat onderdeel is van dit programma, kan bijdragen aan de pedagogische en didactische vaardigheden van trainers. Uit de data blijkt namelijk dat trainers een belangrijke centrale rol spelen.

Buddysysteem in verenigingen – Voor sportverenigingen zou het invoeren van een 'buddysysteem' interessant zijn om te bekijken in hoeverre dit kan bijdragen aan *intergroup-contact*, waardoor attitudes in de omgeving richting mensen met een beperking verbeteren en mogelijk zorgt voor een inclusievere sportomgeving. Dit is een pilot die verder uitgewerkt zou kunnen worden, maar er kan worden gedacht aan het koppelen van "valide" leden aan iemand met een beperking, waardoor wellicht betere mogelijkheden ontstaan om te participeren in bijvoorbeeld verenigingsactiviteiten, vrijwilligerswerk en het opdoen van sociale contacten.

Luister naar de doelgroep – Uit de analyse blijkt dat inclusie een complex fenomeen is, waarin keuzes dienen te worden gemaakt in de manier van sporten. Uit de data blijkt dat de wensen van mensen met een beperking en de voornemens van het bestuur nog weleens uiteen kunnen liggen. Een aanbeveling voor sportverenigingen is dus om deze doelgroep meer te betrekken bij beleidskeuzes, vrijwilligerswerk en te luisteren naar hun wensen en behoeften.

Zichtbaarheid vanuit bonden en gemeenten – Zorg als bond of gemeente voor zichtbaarheid richting verenigingen, zodat je je actiever kan mengen bij de ontwikkeling van het aangepaste sportaanbod.

Verenigingen kunnen daarnaast ook zelf het initiatief nemen om de gemeente en sportbond te benaderen, zodat er meer interactie is tussen deze partijen.

Geef inclusie de tijd en ruimte – Dit onderzoek toont aan dat het tijd en moeite kost voordat sporters met een beperking worden geaccepteerd en geïnccludeerd in de vereniging. Hoewel de onderzochte verenigingen als ‘voorlopers’ kunnen worden gezien, blijkt dat er alsnog allerlei zaken spelen rondom sporters met een beperking die niet op orde zijn en afbreuk doen aan de inclusiviteit. Een aanbeveling is dan ook om sporters met een beperking tijd en ruimte te geven om sociaal te wortelen in de vereniging. Continue aandacht, gesprekken, discussie en bewustwording blijft daarin belangrijk. Dit kan worden bewerkstelligd door zichtbaarheid te geven aan aangepast sporten en het gebruiken van ambassadeurs en rolmodellen. Een kritische noot en dilemma hierbij (voor zowel verenigingen als beleidsmakers) is dat als er onevenwichtig veel aandacht wordt gegeven aan inclusief sporten voor mensen met een beperking, dit ook juist kan leiden tot ‘categorisering’. Té veel aandacht kan leiden tot het paradoxale effect dat deze groep juist als ‘anders’ bestempeld wordt. Hier dient men zorgvuldig mee om te gaan.

7.2. Persoonlijke reflectie

Ik heb dit onderzoeksproces als een uitdagende zoektocht ervaren. Aangezien ik sociale processen en dynamieken in de vereniging bloot wilde leggen, bleek al snel hoe belangrijk het is om tijdens de interviews door te vragen, om sociaal wenselijke antwoorden te voorkomen. Het was daarom mijns inziens een goede keuze om binnen twee cases verschillende betrokkenen te bevragen over dit thema, aangezien het goed inzicht gaf in deze onderlinge dynamieken. Waar het bestuur bijvoorbeeld soms dacht dat ze ‘er alles aan deden’ om inclusief te zijn, werd dit door verenigingsleden anders ervaren. Bovendien zorgde dit brede perspectief voor bewustwording bij respondenten die zelf in het bezit zijn van een *abled-body*. Reacties als “daar was ik me eigenlijk niet bewust van”, kwamen dikwijls voor.

Tot slot heeft dit onderzoek mijzelf ook bewuster gemaakt. De laatste jaren is er vanuit landelijk en gemeentelijk beleid veel aandacht voor inclusief sporten, waaronder voor mensen met een beperking. Echter blijkt uit dit onderzoek dat er nog veel te winnen valt. Dit onderzoek draagt bij aan deze bewustwording en ik hoop daarmee dat er ook weer stappen in de goede richting gezet gaan worden.

Referenties

- Anderson, D. (2009). Adolescent girls' involvement in disability sport: Implications for identity development. *Journal of Sport and Social Issues*, 33(4), 427-449.
- Bailey, R. (2005). Evaluating the relationship between physical education, sport and social inclusion. *Educational Review*, 57, 71-90. doi:10.1080/0013191042000274196
- Bailey, R. (2008). Youth sport and social inclusion. In N. Holt (Eds.), *Positive youth development through sport* (pp. 85-96). New York: Routledge.
- Bodaghi, N. B., & Zainab, A. N. (2017). My carrel, my second home: Inclusion and the sense of belonging among visually impaired students in an academic library. *Malaysian Journal of Library & Information Science*, 18(1).
- Boeije, H. (2014). *Analyseren in kwalitatief onderzoek*. Amsterdam: Boom.
- Boessenkool, J. (2011). Sportverenigingen: een plaatsbepaling. In: Boessenkool, J., J. Lucassen, M. Waardenburg en F. Kemper. *Sportverenigingen: tussen tradities en ambities*. Nieuwegein: Arko Sports Media.
- Bourdieu, P. (1986). The forms of capital. In J. Richards (Ed.), *Handbook of theory and research for the sociology of education* (p. 241–258). New York: Greenwood Press.
- Brittain, I. (2004). Perceptions of disability and their impact upon involvement in sport for people with disabilities at all levels. *Journal of sport and social issues*, 28(4), 429-452.
- CBS & RIVM. (2019). *Het aandeel van de Nederlandse bevolking van 4 jaar en ouder dat één keer per week of vaker sport*. Geraadpleegd op 23 november 2020, van <https://www.sportenbewegenincijfers.nl/kernindicatoren/sportdeelname-wekelijks#:~:text=Ruim%20de%20helft%20van%20de,relatief%20stabiel%20over%20de%20tijd>.
- Colella, A., & Stone, D. L. (2005). Workplace discrimination toward persons with disabilities: A call for some new research directions. In R. L. Dipboye & A. Colella (Eds.), *Discrimination at work: The psychological and organizational bases* (pp. 227-253). Mahwah, NJ: Lawrence Erlbaum.
- Consiglio, A., Guarnera, M., & Magnano, P. (2015). Representation of disability. Verification of the contact hypothesis in school. *Procedia-Social and Behavioral Sciences*, 191, 1964-1969.
- Cunningham, G. B. (2019). *Diversity and inclusion in sport organizations: A multilevel perspective* (4th ed.). New York, NY: Routledge.
- Danish, S. J., Taylor, T. E., & Fazio, R. J. (2003). Enhancing adolescent development through sports and leisure. *Blackwell handbook of adolescence*, 92-108.
- Darcy, S., Ollerton, J., & Grabowski, S. (2020). "Why Can't I Play?": Transdisciplinary Learnings for Children with Disability's Sport Participation. *Social Inclusion*, 8(3), 209-223.
- De Vor, S. (2014). *De aanwezigheid van sporters met een beperking in de sportvereniging: Een kwalitatief onderzoek naar hoe heersende able-ist opvattingen over mensen met een beperking*

en manieren van organiseren uitdagen en gereproduceerd worden door de aanwezigheid van sporters met een beperking in een sportvereniging. (Master Thesis). Universiteit Utrecht. Geraadpleegd van <http://dspace.library.uu.nl/handle/1874/301599>

- Donnelly, P., & Coakley, J. J. (2002). *The role of recreation in promoting social inclusion*. Toronto: Laidlaw Foundation.
- Elling, A. (2004). 'We zijn vrienden in het veld'. Grenzen aan sociale binding en 'verbroedering' door sport. *Pedagogiek*, 24(4), 342-360.
- Elling, A. & Claringbould, I. (2005). Mechanisms of inclusion and exclusion in the Dutch sports landscape: Who can and wants to belong? *Sociology of Sport Journal*, 22(4), 498-515.
- Elmose-Østerlund, K. & Ibsen, B. (2016). *Introduction to the project "Social Inclusion and Volunteering in Sports Clubs in Europe (SIVSCE)"*. Odense: University of Southern Denmark
- Fiske, S. T., Cuddy, A. J. C., Glick, P., & Xu, J. (2002). A model of (often mixed) stereotype content: Competence and warmth respectively follow from perceived status and competition. *Journal of personality and social psychology*, 82(6), 878-902.
- Fitzgerald, H. (Ed.). (2009). *Disability and youth sport*. Routledge.
- Florey, A. T., & Harrison, D. A. (2000). Responses to informal accommodation requests from employees with disabilities: Multistudy evidence on willingness to comply. *Academy of Management Journal*, 43(2), 224-233.
- Gehandicaptensport Nederland. (z.d.). Gehandicaptensport: Sporten. Geraadpleegd op 8 december 2020, van <https://www.gehandicaptensport.nl/sporten/>
- Gehandicaptensport Nederland. (2018, 28 oktober). *7 stappen voor het opzetten van een aangepaste sport*. Geraadpleegd op 14 december 2020, van <https://www.gehandicaptensport.nl/actueel/nieuws/746/7-stappen-voor-het-opzetten-van-een-aangepaste-sport>
- Gemeente Tilburg. (2018). *Gezond en gelukkig in Tilburg: Bestuursakkoord 2018-2022*. Geraadpleegd van <https://www.tilburg.nl/stad-bestuur/bestuur/bestuursakkoord/>
- Gemeente Tilburg. (2019). *Sport & Beweging, Meedoen is winnen: Nota sport*. Gemeente Tilburg. Geraadpleegd van https://www.kenniscentrumsportenbewegen.nl/kennisbank/publicaties/?sport-bewegen&kb_id=25288&kb_q=
- Hagedoorn, N., & Vrieling, K. (Reds.). (2014). *Scoren met sport en bewegen in het sociale domein*. Nederlands Instituut voor Sport en Beweging. Geraadpleegd van <https://www.kennisbanksportenbewegen.nl/?file=3349&m=1422883318&action=file.download>
- Kenniscentrum Sport & Beweging. (2018). *Sport en bewegen draagt bij aan de maatschappij en het sociaal domein*. Geraadpleegd op 19 september 2020, van <https://www.allesoversport.nl/artikel/sport-en-bewegen-draagt-bij-aan-de-maatschappij-en-het-sociaal-domein/>

- Kenniscentrum Sport en Bewegen. (2019). *Whitepaper Sport en bewegen voor mensen met een beperking*. Geraadpleegd van <https://www.kennisbanksportenbewegen.nl/?file=9820&m=1577969372&action=file.download>
- Kenniscentrum Sport en Bewegen. (z.d.). *Stappenplan regionale samenwerking aangepast sporten*. Geraadpleegd op 14 december 2020, van <https://tools.kenniscentrumsportenbewegen.nl/stappenplan-regionale-samenwerking/tool/stappenplan-regionale-samenwerking-aangepast-sporten/>
- Kenniscentrum Sport. (z.d.). *Sportakkoord: inclusief sporten en bewegen*. Geraadpleegd op 20 oktober 2020, van <https://www.allesoversport.nl/sportakkoord/inclusief-sporten-en-bewegen/>
- Kennisplein Gehandicaptensector. (2020). *Wat is inclusie?* Geraadpleegd op 1 december 2020, van <https://www.kennispleingehandicaptensector.nl/inclusie/wat-is-dat>
- Kenyon, G. S., & McPherson, B. D. (1973). Becoming involved in physical activity and sport: A process of socialization. *Physical activity: Human growth and development*, 303-332.
- Kiuppis, F. (2018). Inclusion in sport: disability and participation. *Sport in Society*, 21(1), 4–21. <https://doi.org/10.1080/17430437.2016.1225882>
- Laureus. (2012, 5 december). Nelson Mandela, Laureus World Sports Awards 2000, Monaco [Videobestand]. Geraadpleegd van <https://www.youtube.com/watch?v=GdopyAFPODI>
- Leemrijse, C., Kappen, H., & Boeije, H. (2019). *Sport en bewegen door mensen met een lichamelijke beperking: Belemmeringen en mogelijkheden*. Nivel. Geraadpleegd van https://www.nivel.nl/sites/default/files/bestanden/Sporten_en_bewegen_mensen_met_een_lichamelijke_beperking.pdf
- Lefebvre, H. (1991). *The production of space*. (D. Nicholson-Smith, Vert.). Oxford: Blackwell. (Originele bron gepubliceerd in 1974).
- Loja, E., Costa, M. E., Hughes, B., & Menezes, I. (2013). Disability, embodiment and ableism: Stories of resistance. *Disability & Society*, 28(2), 190-203.
- Lucassen, J., & Van Der Roest, J. (2018). *Sportverenigingen in Nederland: Veerkrachtige verbanden voor sport*. Utrecht: Mulier Instituut.
- Lucassen, J., & Van Kalmthout, J. (2015). *Vitale clubs voor sport en samenleving*. Mulier Instituut. Geraadpleegd van <https://www.kennisbanksportenbewegen.nl/?file=6195&m=1457343927&action=file.download>
- Maso, I. & Smaling, A. (2004). *Kwalitatief onderzoek: praktijk en theorie*. Amsterdam: Boom.
- Maxwell, H., Foley, C., Taylor, T., & Burton, C. (2013). Social inclusion in community sport: A case study of Muslim women in Australia. *Journal of Sport Management*, 27(6), 467-481.
- Ministerie van VWS (2018). *Nationaal Sportakkoord: Sport verenigt Nederland*. Den Haag: Ministerie van Volksgezondheid, Welzijn en Sport.

- Misener, L., & Darcy, S. (2014). Managing disability sport: From athletes with disabilities to inclusive organisational perspectives. *Sport Management Review*, 17, 1-7.
- Mulier Instituut. (z.d.-a). Gehandicaptensport: *Toolbox behoefteonderzoek*. Geraadpleegd op 14 december 2020, van <https://www.mulierinstituut.nl/producten-diensten/beleidsondersteunend-onderzoek/gehandicaptensport/>
- Mulier Instituut. (z.d.-b). *Sportdeelname van mensen met beperking blijft ver achter*. Geraadpleegd op 20 september 2020, van <https://www.mulierinstituut.nl/actueel/sportdeelname-mensen-beperking-blijft-ver/>
- Mulier Instituut & Kenniscentrum Sport en Bewegen. (2017a). *Sport en bewegen voor mensen met een chronische aandoening*. Mulier Instituut & Kenniscentrum Sport en Bewegen. Geraadpleegd van <https://www.kennisbanksportenbewegen.nl/?file=8154&m=1507803605&action=file.download>
- Mulier Instituut & Kenniscentrum Sport en Bewegen. (2017b). *Sport en bewegen voor mensen met een lichamelijke beperking*. Mulier Instituut & Kenniscentrum Sport en Bewegen. Geraadpleegd van <https://www.kennisbanksportenbewegen.nl/?file=8157&m=1507803993&action=file.download>
- Mulier Instituut & Kenniscentrum Sport en Bewegen. (2018a). *Sport en bewegen voor mensen met een auditieve beperking*. Auteur. Geraadpleegd van <https://sportindebuurt.nl/dA/74b5eae8e4>
- Mulier Instituut & Kenniscentrum Sport en Bewegen. (2018b). *Sport en bewegen voor mensen met een visuele beperking*. Auteur. Geraadpleegd van <https://www.kennisbanksportenbewegen.nl/?file=9317&m=1547647666&action=file.download>
- Mulier Instituut & Kenniscentrum Sport en Bewegen. (2019). *Sport en bewegen voor mensen met een verstandelijke beperking*. Mulier Instituut & Kenniscentrum Sport en Bewegen. Geraadpleegd van <https://www.kennisbanksportenbewegen.nl/?file=9507&m=1558958407&action=file.download>
- Nixon, D. (2007). Constructing Diverse Sports Opportunities for People With Disabilities. *Journal of Sport and Social Issues*.
- NOC*NSF. (2020a). *Zo sport Nederland: Trends en ontwikkelingen in sportdeelname (2013-2019)* (796). NOC*NSF Afdeling Sportparticipatie. Geraadpleegd van https://nocnsf.nl/media/2908/zo-sport-nederland_nocnsf-sportonderzoek-2013-2019.pdf
- NOC*NSF. (2020b, 22 september). *Manifest inclusie en participatie*. Geraadpleegd op 29 december 2020, van <https://nocnsf.nl/media/3612/manifest-inclusie-en-participatie-ondertekend.pdf>
- NOC*NSF. (z.d.-a). *Inclusieve sport: sport voor iedereen*. Geraadpleegd op 15 november 2020, van <https://nocnsf.nl/inclusieve-sport>

- NOC*NSF. (z.d.-b). *Project Samen Sporten*. Geraadpleegd op 7 februari 2021, van <https://nocnsf.nl/samen-sporten>
- NOC*NSF. (z.d.-c). *Sport en sociale cohesie*. Geraadpleegd op 19 september 2020, van <https://nocnsf.nl/we-winnen-veel-met-sport/sport-en-sociale-cohesie>
- Norman, L. (2016). The impact of an “equal opportunities” ideological framework on coaches’ knowledge and practice. *International review for the sociology of sport*, 51(8), 975-1004.
- Notté, R., Van Kalmthout, J., & Van Lindert, C. (2011). *Monitor integratie van gehandicaptensport binnen reguliere sportbonden. Onderzoek naar de ervaringen van sportbonden bij de integratie van de sport voor mensen met een handicap*. 's Hertogenbosch: W.J.H. Mulier instituut.
- Oosterwijk, F. (Red.) (2016). *Grenzeloos Actief*. Arko Sports Media. Geraadpleegd van <https://sportindebuurt.nl/dA/7b0248127b>
- Page, S. J., O’Connor, E., & Peterson, K. (2001). Leaving the disability ghetto: A qualitative study of factors underlying achievement motivation among athletes with disabilities. *Journal of Sport and Social Issues*, 25(1), 40-55.
- Puwar, N (2004). *Space Invaders: Race, Gender and Bodies Out of Place*. Berg Publishers.
- Reitsma, M., Van Stam, W., & Van Lindert, C. (2018). *Gehandicaptensportbeleid in gemeenten: De stand van zaken in 2018*. Mulier Instituut. Geraadpleegd van <https://www.kennisbanksportenbewegen.nl/?file=9217&m=1541597210&action=file.download>
- Rijksoverheid. (z.d.). *VN-verdrag Handicap*. Geraadpleegd op 23 december 2020, van <https://www.rijksoverheid.nl/onderwerpen/rechten-van-mensen-met-een-handicap/positie-mensen-met-een-beperking-verbeteren-vn-verdrag-handicap>
- Romijn, D., & Van Kalmthout, J. (2018). *VSK Monitor 2018: Voortgangsrapportage Actieplan ‘Naar een veiliger sportklimaat’*. Utrecht: Mulier Instituut.
- Skille, E. Å. (2009). State Sport Policy and Voluntary Sport Clubs: the Case of the Norwegian Sports City Program as Social Policy. *European Sport Management Quarterly*, 9(1), 63–79. <http://doi.org/10.1080/16184740802461736>
- Skinner, J., Edwards, A. & Corbett, B. (2015). *Research Methods for Sport Management*. New York: Routledge.
- Slot-Heijs, J. J., & Van Kalmthout, J. (2017). *Verenigingsmonitor 2017 Tilburg: De huidige stand van zaken bij sportverenigingen in Tilburg*. Mulier Instituut. Geraadpleegd van <https://www.mulierinstituut.nl/publicaties/23126/verenigingsmonitor-2017-tilburg/>
- Sport in Tilburg. (2020). *Sportplezier Tilburg*. Geraadpleegd op 20 september 2020, van <https://sportintilburg.nl/sportplezier>
- Steunpunt Aangepast Sporten. (z.d.). *Over ons*. Geraadpleegd op 14 december 2020, van <https://www.steunpuntaangepastsporten.nl/over/>

- Stokvis, R. (2010). *De sportwereld: Een inleiding*. Nieuwegein: Arko Sports Media.
- Tonts, M. (2005). Competitive sport and social capital in rural Australia. *Journal of rural studies*, 21(2), 137-149.
- Uniek Sporten. (z.d.). *Over ons*. Geraadpleegd op 14 december 2020, van <https://www.unieksporten.nl/over-ons>
- United Nations. (2006). *Convention on the rights of persons with disabilities*. Geraadpleegd op 23 december 2020, van https://wetten.overheid.nl/BWBV0004045/2016-07-14#Verdrag_2
- Van Amsterdam, N., Knoppers, A., & Jongmans, M. (2012). 'It's actually very normal that I'm different'. How physically disabled youth discursively construct and position their body/self. *Sport, Education and Society*, DOI:10.1080/13573322.2012.749784
- Van Bottenburg, M. (2013). Om de sport verenigd. Instituties en organisaties in de sportwereld. In: Duyvendak, J.W., Bouw, C., Gërkhani, K. & Velthuis, O. (red.) *Sociale kaart van Nederland. Over instituties en organisaties*. Den Haag: Boom Lemma, pp. 223-238.
- Van Hest, E. (2020, 4 februari). Tilburg wil belemmeringen voor aangepast sporten wegnemen. *Brabants Dagblad*. Geraadpleegd van <https://www.bd.nl/tilburg-e-o/tilburg-wil-belemmeringen-voor-aangepast-sporten-wegnemen~ae0bf336/>
- Van Impelen, J. F. (2016). "*Volwaardig meedoen in de maatschappij, begint met volwaardige toegang*". (Master thesis). Universiteit Utrecht. Geraadpleegd van <http://dspace.library.uu.nl/handle/1874/344724>
- Van Slobbe, M. (2019). *Onder Ons: Een etnografische studie naar gevestigden-buitenstaanders relaties in een sportvereniging en het ingrijpen van de overheid daarop* (dissertatie). Almere, Nederland: Uitgeverij Parthenon.
- Van Stam, W., Brandsema, A., De Jonge, M., Maasdam, S., & Van Lindert, C. (2018). *De organisatie van sportaanbod voor mensen met een beperking: Stand van zaken bij sportverenigingen, zwemorganisaties en fitnesscentra*. Mulier Instituut. Geraadpleegd van <https://www.kennisbanksportenbewegen.nl/?file=9247&m=1548841848&action=file.download>
- Von Heijden, A., Van Den Dool, R., Van Lindert, C., & Breedveld, K. (2013). *(On)beperkt sportief 2013: Monitor sport- en bewegdeelname van mensen met een handicap*. Mulier Instituut, Utrecht/Arko Sports Media, Nieuwegein. Geraadpleegd van <https://www.kennisbanksportenbewegen.nl/?file=2700&m=1422883208&action=file.download>
- Waardenburg, M. (2016). *Dubbelspel: Over instrumentalisering van de sportvereniging*. Utrecht University.
- World Health Organization. (2011). *World report on disability*. Auteur. Geraadpleegd van https://www.who.int/disabilities/world_report/2011/report.pdf

Bijlagen

Overzicht bijlagen:

- Bijlage 1: Onderzoeksplanning
- Bijlage 2: Casusbeschrijvingen
- Bijlage 3: Topiclijsten
- Bijlage 4: Toestemmingsverklaring (informed consent)
- Bijlage 5: Observatieverslagen
- Bijlage 6: Documenten voor documentanalyse
- Bijlage 7: Codeboom
- Bijlage 8: Transcripten (verwerkt in apart bijlagenboek)

Bijlage 1: Onderzoeksplanning

Maand	Week	Wat?	Opmerkingen
<i>Juni/juli</i>	24 - 28	Vorbereidende gesprekken scriptie-onderwerp	Intern binnen gemeente Tilburg. Spreken met beleidsmedewerkers, sportconsulenten en teamleider
<i>September</i>	37 - 40	Oriënteren op onderwerp, A4 opstellen	Lezen literatuur, websites, bestaande studies en theorieën.
<i>Oktober</i>	41	Toesturen A4'tje met eerste idee	Aangescherpte versie toegestuurd in week 44.
<i>Oktober</i>	42 - 43	Bespreken scriptie onderwerp met docenten Inge en Arend	A4 aangescherpt o.b.v. gesprekken
<i>Oktober</i>	43	Bespreken tussentijdse updates scriptie onderwerp met sportconsulent intern	Afgesproken om vaker tussentijds te overleggen m.b.t. stand van zaken.
<i>November</i>	46	Starten onderzoek. Schrijven onderzoeksvoorstel	Tijdig feedback vragen. Vast verder gaan oriënteren op theorie en literatuur.
<i>November</i>	47	Bespreken onderzoeksvoorstel met 1 ^e begeleider*	Streven: onderzoeksvoorstel medio december naar 2 ^e begeleider
<i>November</i>	48 - 49	Aanscherpen onderzoeksvoorstel	Feedback verwerken. Ook alvast onderzoeksmethoden uitwerken
<i>December</i>	50	Plenaire bijeenkomst	Onderzoeksvoorstel gereed en opsturen; opzet/structuur literatuur in concept af
<i>December/ Januari</i>	51 - 1	Ruimte voor theorie en literatuur	
<i>Januari</i>	2	Acquisitie cases en respondenten; Theorie & literatuur uitwerken	Tijdig contacten leggen met potentiële cases en bijbehorende respondenten
<i>Januari</i>	2	Plenaire bijeenkomst	Literatuurstudie en theoretisch kader gereed; starten opzet dataverzameling
<i>Januari</i>	3 - 4	Theorie, literatuur en topiclist	In orde voor start interviews; na groen licht starten met dataverzameling
<i>Februari</i>	6	Plenaire bijeenkomst	Start met dataverzameling (interviews); nadenken over data-analyse
<i>Februari</i>	8	Voortgang bespreken met sportconsulent gemeente Tilburg	Tussentijds voortgangsgesprek binnen gemeente Tilburg
<i>Februari</i>	5 - 9	Interviews afnemen en transcriberen	Tussentijds evalueren; tussentijds transcriberen en licht coderen
<i>Maart</i>	10	Plenaire bijeenkomst	Methodenhoofdstuk gereed; starten analyseren data
<i>Maart</i>	10 - 11	Uitloop interviews, transcripties en 1 ^e aanzet codering	Voldoende tijd voor nemen; logboek bijhouden tijdens transcriberen interviews
<i>Maart</i>	12	Voortgang bespreken met sportconsulent gemeente Tilburg	Tussentijds voortgangsgesprek binnen gemeente Tilburg
<i>Maart</i>	11 - 13	Coderen en resultaten, eventuele uitloop voor interviews	
<i>April</i>	14	Uitloop	Bijwerken onderzoek, punten aanscherpen en uitwerken
<i>April</i>	15	Plenaire bijeenkomst	Resultaten schrijven; start met data-analyse en koppelen aan theorie

<i>April</i>	17	Voortgang bespreken met sportconsulent gemeente Tilburg	Tussentijds voortgangsgesprek binnen gemeente Tilburg
<i>April/Mei</i>	16 – 18	Ruimte voor uitwerking resultaten, analyse en eventuele uitloop	Feedback verwerken, aanscherpen resultatenhoofdstuk en data-analyse afronden
<i>Mei</i>	19	Plenaire bijeenkomst	Conclusie, discussie en aanbevelingen schrijven
<i>Mei</i>	20	Uitloop	Conclusie en discussie aanscherpen, eerdere feedback verwerken
<i>Mei</i>	21	Conceptversie gereed maken	
<i>Mei</i>	21	Voortgang bespreken met sportconsulent gemeente Tilburg	Tussentijds voortgangsgesprek binnen gemeente Tilburg
<i>Mei/Juni</i>	22	Conceptversie inleveren	Inleveren en vervolgens tijd inruimen om feedback te bespreken met begeleidster
<i>Juni</i>	23	Conceptversie bespreken en feedback verwerken	
<i>Juni</i>	24	Plenaire bijeenkomst	Puntjes op de i; presentatie maken; proefverdedigen
<i>Juni/Juli</i>	25-26	Scriptieverdediging	Opsturen hardcopy & digitale versie; presentatie gereed

* Om de week zijn er vaste begeleidingsmomenten afgesproken met de scriptiebegeleidster. Deze worden hier niet in het bijzonder benoemd.

Bijlage 2: Casusbeschrijvingen

Deze casussen zijn beschreven aan de hand van de informatie die is verkregen vanuit de interviews, de websites en beleidsdocumenten (documentanalyse) van de verenigingen en de interne gegevens (van onder andere de sportconsulenten Aangepast Sporten) binnen de gemeente Tilburg.

De keuze voor deze twee verenigingen is gebaseerd op grootte van de vereniging, mate van organisatiekracht en vitaliteit, variatie in het aangepaste aanbod (type beperkingen) en geografische ligging in de gemeente (zie ook het methodenhoofdstuk).

Atletiekvereniging A

De Atletiekvereniging is een grote, vitale en tevens stedelijke vereniging die inmiddels al bijna 50 jaar gevestigd is in de gemeente Tilburg. Het is één van de grotere verenigingen van Nederland in deze sporttak en zij hebben een rijk sportaanbod. Op het moment van schrijven bestaat het bestuur uit vijf personen en heeft dit bestuur verschillende commissies onder zich, zoals onder andere een communicatiecommissie, wedstrijdcommissie, vertrouwenscommissie, financiële commissie en meer. Daarnaast organiseren zij verschillende (topsport)evenementen. De vereniging heeft momenteel circa 600 leden (peildatum: februari 2021). Naast het reguliere aanbod (Atletiek, Hardlopen, Nordic Walking) hebben zij ook sportaanbod voor zowel mensen met een verstandelijke beperking als mensen met een lichamelijke beperking. Voor mensen met een verstandelijke beperking hebben zij een G-Team. Deze groep bestaat uit ongeveer 10 á 15 sporters en hierin is iedereen van alle leeftijden welkom. Zij trainen gezamenlijk en doen ook mee aan (aangepaste) toernooien en wedstrijden bij andere verenigingen. Voor mensen met een lichamelijke beperking heeft de vereniging RaceRunning opgezet. Dit is een sport waarbij mensen een hulpmiddel kunnen gebruiken voor bij het lopen of rennen. Momenteel zijn er 4 á 5 RaceRunners actief bij de vereniging. In het verleden hebben er incidenteel ook para-atleten rondgelopen op de vereniging. Dit zijn atleten die wel regelmatig in de reguliere trainingsgroepen meetrainden en de disciplines zoals hordenlopen en verspringen beoefenden. Deze atleten zijn echter doorgestroomd naar het bondsbureau (topsport). De focus ligt dus vooral op het G-team en de Racerunners.

Badmintonvereniging B

De badmintonclub is een wat kleinere, recreatief georiënteerde en stedelijke vereniging in de gemeente Tilburg. Dit jaar (2021) viert zij haar 50^e jubileumjaar en is dus al lang geworteld in de stad. De vereniging bestaat momenteel uit circa 100 leden (peildatum: februari 2021). Deze badmintonvereniging kent twee grotere hoofdmoten: de recreantengroep en de competitiepelers. Daarnaast is er sprake van een wat kleinere jeugdafdeling. Spelers die graag wat minder gebonden willen zijn aan de vereniging kunnen gebruik maken van een rittenkaart (een X aantal trainingsmomenten die zij op elk moment kunnen bijwonen wanneer het hen zelf goed uitkomt). De vereniging laat blijken dat het de laatste jaren sowieso een uitdaging is om voldoende leden en vrijwilligers aan de vereniging gebonden te houden (zo worden er geregeld oproepen geplaatst op de website). Sinds eind jaren '90, begin 2000, biedt deze vereniging ook badminton aan voor mensen met een verstandelijke beperking ('De VB-groep'). Er is slechts een klein groepje verstandelijk beperkten actief in deze vereniging, welke op één avond in de week gezamenlijk trainen. Deze groep wordt doorgaans door één iemand begeleid. Momenteel bestaat deze groep uit 10 á 12 personen. Opvallend is dat de vereniging aangeeft dat er af en toe een wachtlijst is geweest voor deze trainingsgroep, aangezien er dan weinig zaalcapaciteit beschikbaar is. Ook is er wel eens geschoven met de trainingstijden van de VB-groep. Dit kan mogelijk een bepaalde prioritering van speelruimte en -tijden in de vereniging suggereren.

Bijlage 3: Topiclijsten

Topiclijst bestuurders/trainers/begeleiders (Centrale posities)

Hieronder wordt een voorbeeld van een topiclijst weergegeven. De daadwerkelijke vragen zijn in de interviews nog meer toegespitst op het type respondent en de functie die hij/zij heeft bij de vereniging (bestuurslid; trainer/begeleider van sporters met een beperking; vertrouwenscontactpersonen, enzovoort).

Vooraf: toestemming vragen om interview op te nemen.

Inleidend

- *Kort voorstellen: Aukje van Loon, werkzaam bij Sportbedrijf Tilburg; Masterstudent SBSM*
- *Korte toelichting op onderzoek: ervaringen van betrokkenen in sportverenigingen omtrent het creëren van een inclusieve sportomgeving voor sporters met een beperking. Ervaringen en verhalen zijn belangrijk om inzicht te krijgen in hoe sociale processen en praktijken ontstaan in de vereniging. En daarmee ook kijken hoe de inclusie voor deze doelgroep verbeterd kan worden*
- *Toelichting werkwijze interview: anonimiteit wordt gewaarborgd, geen foute antwoorden, jouw gevoel en ervaringen staan centraal, neem de tijd! Niet erg als je iets niet weet.*

Achtergrondinformatie sport(er) en vereniging

- Wie ben je? Hoe oud ben je?
- Hoelang al actief in deze vereniging? En waarom deze vereniging?
- Wat doe je precies binnen deze vereniging?
- Kan je (kort) iets vertellen over deze vereniging? Historie; achtergrond?
- Hoe is de vereniging opgebouwd qua type mensen? (Achtergrondkenmerken, homogeniteit/gelijkgestemdheid?)
- Wat betekent sport voor jou?

Sfeer en cultuur, aandacht voor betrokkenheid (sporters met beperking)

- Hoe ervaar je de sfeer in deze vereniging?
- Wat is positief? Wat zou je nog willen veranderen aan de sfeer/cultuur van de vereniging?
- Hoe zorgen jullie ervoor dat iedereen betrokken wordt bij de vereniging? En specifiek sporters met een beperking? Waarom vind je dit wel/niet belangrijk?

Aanbod mensen met beperking

- **Introductievraag:** Stel ik heb een beperking, hoe kom ik hier binnen? Hoe word ik opgevangen? Wie begeleidt me en hoe, waar ga ik dan eerst naar toe, wat zie ik, met wie maak ik kennis?
- Wat wordt er ondernomen voor mensen met een beperking? → Hoe georganiseerd? Hoeveel mensen? Welke beperkingen? Hoe zit het met begeleiding/vrijwilligers? (anders dan 'reguliere sporters'?)
- Hoe lang bestaat het al? Hoe is dat proces ontstaan? Wie waren hier verantwoordelijk voor? Waarom vonden jullie dat destijds belangrijk? Was iedereen het eens met dit aangepast aanbod of waren er ook tegengeluiden? Zijn er ook veel wisselingen geweest qua begeleiding? Processen en praktijken beschrijven.
- Doen jullie ook meer dan slechts het aanbieden van aangepast aanbod? (nevenactiviteiten?)
  - o Wanneer sporten zij? (Tegelijk/samen met andere 'reguliere' leden of niet; waarom zo)
  - o Waar sporten zij? (ergens 'afgelegen', of net zoals alle 'reguliere' sporters)
  - o Hoelang zijn deze sporters al onderdeel van de vereniging? (Normalisering)
  - o (→ Koppelen aan 'sportmogelijkheden' van Misener & Darcy (2013)).

Succesfactoren en belemmeringen

- Wat loopt er op dit moment goed voor deze doelgroep?
- Wat zou naar jouw idee beter kunnen/wat zijn de knelpunten op dit moment? (Belemmeringen)
- Welke belemmeringen ervaren deze sporters zelf volgens jou? (Sociaal!)
  - o Belemmeringen in de sociale omgeving ('structural constraints')
  - o Belemmeringen in de interacties met anderen ('interpersonal constraints')

Inclusieve sportomgeving

- Wat is volgens jou een inclusieve sportomgeving?
- Wat is volgens jou een inclusieve sportomgeving voor mensen met een beperking? (Verschil?)
- Hoe geven jullie hier invulling aan (inclusieve omgeving) in de vereniging volgens jou?
  - o M.a.w: hoe zorgen jullie er als vereniging voor dat sporters met een beperking zich welkom voelen? Gewaardeerd? Geaccepteerd?

Beeldvorming

- Wat is de meest positieve reactie die jullie hebben gehad in de vereniging over sporters met een beperking?
- En wat is de meest negatieve reactie?
- Welke negatieve/positieve reacties zijn er nog meer volgens jou?

Dimensies van inclusie (Bailey, 2008) bevragen

Functioneel: In hoeverre besteedt de vereniging (in het algemeen) aandacht aan het ontwikkelen van (life)skills en vaardigheden? In hoeverre wordt dit voor sporters met een beperking gedaan? (Zo ja, wat en hoe dan?) Wat gaat daarin goed? Wat kan daarin beter? Kan je dat toelichten?

Relationeel: Hoe gaan sporters met- en zonder beperking in de vereniging met elkaar om? Wanneer ontmoeten zij elkaar? Gebeurt dat altijd op een positieve manier? Is de vereniging een veilige thuishaven voor sporters met een beperking? Waarom wel/niet? Wat kan beter? Zijn er weleens situaties geweest die onveilig waren voor hen? Kan je hier een voorbeeld van geven? Hoe zorgen jullie dat zij zich veilig voelen? Wat zou voor jou een ideale situatie zijn?

Versterkende dimensie: In hoeverre is de vereniging volgens jou ook een manier waarmee sporters met een beperking hun sociale netwerk uitbreiden? Hebben zij er ook nog iets aan buiten de vereniging? Wat weet je hiervan? Hoe ziet dat eruit volgens jou? (Hoe) geven jullie daar in de vereniging invulling aan? Zijn mensen met een beperking betrokken bij kader- vrijwilligersfuncties? Wat doet de vereniging hier actief in qua werving? → 'Wat draagt de vereniging bij?'

Ruimtelijke dimensie: In hoeverre is de vereniging een ontmoetingsplek volgens jou voor deze sporters met een beperking? En waarom dan? Spreken zij ook andere mensen of blijven ze heel erg binnen hun eigen groepje? Hoe gaan 'reguliere' leden met deze sporters om? Wat zie je hierin gebeuren? Wat gaat daarin goed? Wat kan beter? Hoe verloopt dit contact?

In- en uitsluiting; Puwar (2004)

- Hoe wordt er op deze sporters gereageerd binnen de vereniging? Anders dan 'reguliere' leden?
- Welke dingen gebeuren er waardoor zij zich thuis voelen volgens jou? (Insluitend)
- Valt deze groep wel eens buiten de boot? Dus: welke dingen gebeuren er waardoor zij zich minder thuis voelen volgens jou? (Uitsluitend) Wat gebeurde er toen?
- Hoe gaan jullie daar als vereniging vervolgens mee om?
- Vind je dat de vereniging er verantwoordelijk voor is dat sporters met een beperking zich thuis voelen? Waarom? En eventueel: wat moet er dan nog gebeuren?
- Wat doe jij zelf (in jouw rol) om sporters met een beperking meer welkom te laten voelen?

Afsluitende vragen

- Wat zou de vereniging volgens jou nog meer kunnen doen om sporters met een beperking zich meer welkom te laten voelen?
- Hoe zouden andere partijen (denk aan gemeente, sportbond, steunpunt) hierbij kunnen helpen/een rol in kunnen spelen?
- Hoe ziet volgens jou de ultieme, ideale vereniging eruit voor sporters met een beperking? En waarom?

Tot slot

Bedanken voor de tijd en moeite. Indien er nog zaken missen volgens de geïnterviewde, ruimte geven om hem/haar opmerkingen en/of aanvullingen te laten doen. Zijn er mogelijk dingen die ik niet heb gevraagd maar die voor dit onderzoek belangrijk zijn om te vermelden?

Mag ik nog eens bij je terug komen voor eventuele aanvullende informatie?

Topiclist Verenigingsleden (met of zonder beperking)

Hieronder wordt een voorbeeld van een topiclist weergegeven. De daadwerkelijke vragen zijn in de interviews nog meer toegespitst op het type respondent: een verenigingslid met, of zonder beperking. De topiclist voor de respondent met een verstandelijke beperking is overigens verder gesimplificeerd.

Vooraf: toestemming vragen om interview op te nemen!

Bij sporters met beperking: vooraf goed nagaan hoe zij aangesproken willen worden (terminologie!)

Inleidend

- Kort voorstellen: Aukje van Loon, werkzaam bij Sportbedrijf Tilburg; Masterstudent SBSM
- Korte toelichting op onderzoek: ervaringen van betrokkenen in sportverenigingen omtrent het creëren van een inclusieve sportomgeving voor sporters met een beperking. Ervaringen en verhalen zijn belangrijk om inzicht te krijgen in hoe sociale processen en praktijken ontstaan in de vereniging. En daarmee ook kijken hoe de inclusie voor deze doelgroep verbeterd kan worden
- Toelichting werkwijze interview: anonimiteit wordt gewaarborgd, geen foute antwoorden, jouw gevoel en ervaringen staan centraal, neem de tijd! Niet erg als je iets niet weet.

Achtergrondinformatie sport(er) en vereniging

- Wie ben je? Hoe oud ben je?
- Hoelang al actief in deze vereniging? En waarom deze vereniging?
- Wat doe je nog meer binnen deze vereniging?
- Kan je (kort) iets vertellen over deze vereniging? Historie; achtergrond?
- Hoe is de vereniging opgebouwd qua type mensen? (Achtergrondkenmerken, homogeniteit/gelijkgestemdheid?)
- Wat betekent sport voor jou?

Sfeer en cultuur, aandacht voor betrokkenheid (sporters met beperking)

- Hoe ervaar je de sfeer in deze vereniging?
- Wat is positief? Wat zou je nog willen veranderen aan de sfeer/cultuur van de vereniging?
- Hoe zorgt de vereniging ervoor dat iedereen betrokken wordt bij de vereniging? En specifiek sporters met een beperking? Waarom vind je dit wel/niet belangrijk?

Aanbod mensen met beperking

- Introductievraag: Stel ik heb een beperking, hoe kom ik hier binnen? Hoe word ik opgevangen? Wie begeleidt me en hoe, waar ga ik dan eerst naar toe, wat zie ik, met wie maak ik kennis?
- Wat wordt er ondernomen voor mensen met een beperking? → Hoe georganiseerd? Hoeveel mensen? Welke beperkingen? Hoe zit het met begeleiding/vrijwilligers? (anders dan 'reguliere sporters'?)
- Hoe lang bestaat het al? Hoe is dat proces ontstaan? Wie waren hier verantwoordelijk voor? Waarom vonden jullie dat destijds belangrijk? Was iedereen het eens met dit aangepast aanbod of waren er ook tegengeluiden? Zijn er ook veel wisselingen geweest qua begeleiding? Processen en praktijken beschrijven. (→ voor zover 'reguliere' leden dit weten).
- Doen jullie ook meer dan slechts het aanbieden van aangepast aanbod? (nevenactiviteiten?)
  - o Wanneer sporten zij/jij? (Tegelijk/samen met andere 'reguliere' leden of niet; waarom zo)
  - o Waar sporten zij/jij? (ergens 'afgelegen', of net zoals alle 'reguliere' sporters)
  - o Hoelang zijn deze sporters/ben jij al onderdeel van de vereniging? (Normalisering)
  - o (→ Koppelen aan 'sportmogelijkheden' van Misener & Darcy (2013)).

Succesfactoren en belemmeringen

- Wat loopt er op dit moment goed voor deze doelgroep/jou?
- Wat zou naar jouw idee beter kunnen/wat zijn de knelpunten op dit moment? (Belemmeringen)
- Welke belemmeringen ervaren deze sporters zelf volgens jou/jij zelf? (Sociaal!)
  - o Belemmeringen in de sociale omgeving ('structural constraints')
  - o Belemmeringen in de interacties met anderen ('interpersonal constraints') → Maak je makkelijk contact met ze/Maak jij als sporter met beperking makkelijk contact met andere leden? Waarom wel/niet? Wat heb je daarvoor nodig?

Inclusieve sportomgeving

- Wat is volgens jou een inclusieve sportomgeving?
- Wat is volgens jou een inclusieve sportomgeving voor mensen met een beperking? (Verschil?)
- Hoe geeft de vereniging hier invulling aan volgens jou?
  - o M.a.w: hoe zorgt de vereniging ervoor dat sporters met een beperking zich welkom voelen? Gewaardeerd? Geaccepteerd?

Beeldvorming

- Wat is de meest positieve reactie die jij hebt gehoord/gehad in de vereniging over sporters met een beperking?
- En wat is de meest negatieve reactie? (Voor sporters met beperking: zelf al eens meegemaakt?)
- Welke negatieve/positieve reacties zijn er nog meer volgens jou? (Zelf al eens meegemaakt?)

Dimensies van inclusie (Bailey, 2008) bevragen

Functioneel: In hoeverre besteedt de vereniging (in het algemeen) aandacht aan het ontwikkelen van (life)skills en vaardigheden? In hoeverre wordt dit voor sporters met een beperking gedaan? (Zo ja, wat en hoe dan?) Wat gaat daarin goed? Wat kan daarin beter? Kan je dat toelichten?

Relationeel: Hoe gaan sporters met- en zonder beperking in de vereniging met elkaar om? Wanneer ontmoeten jullie elkaar? Gebeurt dat altijd op een positieve manier? Is de vereniging een veilige thuishaven voor sporters met een beperking? Waarom wel/niet? Wat kan beter? Zijn er weleens situaties geweest die onveilig waren voor hen/jou? Kan je hier een voorbeeld van geven? Hoe zorgt de vereniging dat zij zich/jullie je veilig voelen? Wat zou voor jou een ideale situatie zijn?

Versterkende dimensie: In hoeverre is de vereniging volgens jou ook een manier waarmee sporters met een beperking hun sociale netwerk uitbreiden? Hebben zij/jij er ook nog iets aan buiten de vereniging? Wat weet je hiervan? Hoe ziet dat eruit volgens jou? (Hoe) geven jullie daar in de vereniging invulling aan? Zijn mensen met een beperking betrokken bij kader- vrijwilligersfuncties? Wat doet de vereniging hier actief in qua werving? → 'Wat draagt de vereniging bij?'

Ruimtelijke dimensie: In hoeverre is de vereniging een ontmoetingsplek volgens jou voor deze sporters met een beperking? En waarom dan? Spreken zij/jij ook andere mensen of blijven ze heel erg binnen hun eigen groepje? Hoe gaan 'reguliere' leden met deze sporters/jou om? Wat zie je hierin gebeuren? Wat gaat daarin goed? Wat kan beter? Hoe verloopt dit contact?

In- en uitsluiting; Puwar (2004)

- Hoe wordt er op deze sporters/jou gereageerd binnen de vereniging? Anders dan 'reguliere' leden?
- Welke dingen gebeuren er waardoor zij/jij zich thuis voelen volgens jou? (Insluitend)
- Valt deze groep/jij wel eens buiten de boot? Dus: welke dingen gebeuren er waardoor zij zich minder thuis voelen volgens jou? (Uitsluitend) Wat gebeurde er toen? Bepaalde ervaringen?
- Hoe gaat de vereniging daar vervolgens mee om?

- Vind je dat de vereniging er verantwoordelijk voor is dat sporters met een beperking zich thuis voelen? Waarom? En eventueel: wat moet er dan nog gebeuren volgens jou?
- Wat doe jij zelf (in jouw rol) om sporters met een beperking meer welkom te laten voelen?

Afsluitende vragen

- Wat zou de vereniging volgens jou nog meer kunnen doen om sporters met een beperking zich meer welkom te laten voelen?
- Hoe zouden andere partijen (denk aan gemeente, sportbond, steunpunt) hierbij kunnen helpen/een rol in kunnen spelen?
- Hoe ziet volgens jou de ultieme, ideale vereniging eruit voor sporters met een beperking? En waarom?

Tot slot

Bedanken voor de tijd en moeite. Indien er nog zaken missen volgens de geïnterviewde, ruimte geven om hem/haar opmerkingen en/of aanvullingen te laten doen. Zijn er mogelijk dingen die ik niet heb gevraagd maar die voor dit onderzoek belangrijk zijn om te vermelden?

Mag ik nog eens bij je terug komen voor eventuele aanvullende informatie?

Bijlage 4: Toestemmingsverklaring

Toestemmingsverklaring

Voor deelname aan afstudeeronderzoek Bestuurs- en Organisationswetenschap:

Een vereniging zonder drempels?

Een kwalitatief onderzoek naar de inclusiviteit van sporters met een beperking op Tilburgse sportverenigingen.

Ik ben geïnformeerd over het onderzoek. Ik heb de schriftelijke informatie gelezen. Ik heb de mogelijkheid gekregen om vragen te stellen over het onderzoek. Ik heb gelegenheid gekregen om over mijn deelname aan het onderzoek na te denken en die is geheel vrijwillig. Ik heb het recht om te allen tijde de toestemming die ik verleen weer in te trekken en mijn deelname aan het onderzoek stop te zetten zonder opgave van reden.

Ik stem er mee in om aan het onderzoek deel te nemen:

Ja / Nee

Naam:

Handtekening:

Datum:

De ondergetekende, verantwoordelijk onderzoeker, verklaart bij dezen dat de hierboven genoemde persoon mondeling en schriftelijk is geïnformeerd over het hierboven genoemde onderzoek.

Naam: Aukje van Loon

Functie: Masterstudent/onderzoeker

Handtekening:

Datum:

Bijlage 5: Observatieverslagen

Observatieverslag Atletiekvereniging A deel I – Racerunners op 30 januari 2021

Doel van observatie: gevoel krijgen bij het onderzoeksonderwerp. Wat houdt aangepast aanbod eigenlijk in? Hoe ziet dat eruit op sportverenigingen? Gevoel krijgen bij de doelgroep; doelgroep leren kennen.

Aandachtspunten vooraf (daar waar mogelijk om waar te nemen):

- Foto's maken (eerst vragen om toestemming)
- Wat voor soort aanbod?
  - o Hoe georganiseerd?
- Voor welke doelgroep?
  - o Geïntegreerd of separate sport?
- Welke hulpmiddelen?
- Wat voor trainer/begeleiding aanwezig?
- Hoe wordt er met de groep sporters met beperking om gegaan?
- Wat wordt er gezegd?
- Wat wordt er ook niet gezegd?
- Welke opvallende gebeurtenissen zijn er?
  - o Voor de training
  - o Tijdens de training
  - o Na de training
- Interacties (verbaal én non-verbaal)
  - o Sporters met beperking onderling
  - o Sporters met beperking in relatie tot andere betrokkenen
- Omgeving: inclusief voor deze sporters?
  - o Fysieke toegankelijkheid (rolstoelvriendelijk etc.)
  - o Sociale toegankelijkheid?

Observatieverslag:

Toen ik de atletiekbaan op kwam lopen stonden de RaceRunners al klaar. Dit soort 'loopfietsen' gebruiken de sporters om vooruit te bewegen. Ik stelde mijzelf voor aan de trainer en aan de twee RaceRunners; Tamara en Lisa⁶. Deze RaceRunners trainen elke zaterdagochtend een uurtje op de atletiekbaan. Zij sporten dus separaat van andere atleten. Echter zijn er op het moment van trainen ook andere groepjes sporters actief, zij volgen hun eigen programma en trainen daar ook in aparte groepjes. De sport 'RaceRunning' is ontworpen voor mensen met een motorische/lichamelijke beperking. De racerunner maakt het eenvoudiger om te bewegen en afstanden op de atletiekbaan af te leggen.

Zodra de training begon mocht ik met de RaceRunners mee lopen op de baan. Langzamerhand raakten we aan de praat en al snel vonden er veel informele gesprekjes met de trainer, maar ook de twee RaceRunners plaats. Uiteindelijk werd ik zelfs nog door de trainers en sporters overtuigd om de sport ook eens uit te proberen, en liep ik vervolgens samen met deze

⁶ Ik heb bewust gekozen voor pseudoniemen in deze observatie. Dit maakt het namelijk leesbaarder en tevens wordt de anonimiteit van deze sporters gewaarborgd.

twee sporters met een Racerunner over de baan. Hierdoor probeerde ik tevens letterlijk en figuurlijk de afstand tussen mij en deze sporters zo klein mogelijk te maken. Dit met als doel om ook een bepaalde mate van comfort bij hen te creëren. Uiteraard werd er daarbij goed rekening gehouden met de op dat moment geldende coronamaatregelen.

Normaal gesproken zitten Lisa en Tamara allebei in een rolstoel. Tamara heeft namelijk Cerebrale Parese (CP). Hierdoor is zij al sinds jonge leeftijd volledig afhankelijk van haar rolstoel. Tamara geeft aan dat ze het laatste jaar wat medische tegenslagen heeft gehad, maar dat het voor haar conditie en gezondheid toch heel goed is om te blijven bewegen. Daarnaast is ze blij dat ze dat bij deze vereniging kan doen, aangezien ze het erg gezellig vindt en veel plezier beleeft. Ze geeft aan dat ze zelfs wil gaan kijken hoe zij kan helpen om deze sport groter te maken en meer sporters met een beperking op de vereniging aan te trekken. Tamara komt over als een aanpakker, is gemotiveerd en doortastend en laat blijken dat ze een ambassadeur voor de sport wil zijn.

Met Lisa is het lastiger om een gesprek te voeren. Lisa heeft namelijk naast haar lichamelijke beperking ook een mentale achterstand. Met Lisa heb ik het meer over wat algemene zaken, zoals haar hobby's gehad. Daarbij kwam wel naar voren dat 'hier sporten' ook een echte hobby van haar was. Ze liet trots de medailles zien die aan haar RaceRunner hangen (zie ook bovenstaande foto). Lisa reageert ook opgetogen op de complimenten en aanmoedigingen die ze van haar trainer krijgt.

De trainer vertelde mij dat Lisa en Tamara beiden op hun eigen niveau sporten. Lisa maakt wat kleinere rondjes en doet wat slalom oefeningen om een pionnetje. Chantal daarentegen loopt een aantal rondes over de hele atletiekbaan. De trainer geeft aan dat het belangrijk is om goed naar het individu en zijn/haar behoeftes te kijken, zodat ze sporten op de manier die zij zelf prettig vinden. Er is dan ook altijd één-op-één begeleiding bij. Zo krijgen de sporters voldoende aandacht en de juiste oefeningen. De trainer geeft aan dat hij al jarenlang ervaring heeft in de atletiekwereld en verschillende groepen heeft getraind. Deze RaceRunners geeft hij dus training op basis van zijn eerdere ervaringen. Normaal gesproken is er ook nog een andere begeleidster bij die zelf ook een achtergrond heeft in lichamelijke beperkingen/revalidatie, maar kon er vandaag wegens omstandigheden niet bij zijn.

De trainer gaat met veel enthousiasme met deze sporters aan de slag. Hij probeert het telkens leuk te maken door elke keer een ander spelletje met ze te doen. De moeder van Lisa is ook aanwezig en zij doet af en toe mee met wat eenvoudige spelletjes. Hij geeft aan dat hij hiermee probeert om binding en betrokkenheid te creëren, ook met de ouders. Hij probeert echt aanwezig te zijn en als aanspreekpunt te fungeren.

Wat mij tijdens deze training ook is opgevallen, zijn de reacties van een aantal andere kinderen die op dit moment aan het sporten waren. De trainer vertelde mij dat het vandaag toevallig de eerste keer was dat kinderen van de schaatsvereniging kwamen sporten op de atletiekbaan. Dit omdat zij vanwege de coronamaatregelen niet hun eigen sport kunnen beoefenen. Het viel me op dat deze kinderen Lisa af en toe lang aanstaarde. Ook zag ik dat ze tegen elkaar fluisterden. Je zag hier heel duidelijk naar voren komen dat zij naar deze Racerunners keken omdat ze 'anders' zijn. Lisa kreeg mijns inziens in deze situatie echt "the look", die Puwar (2004) ook in haar boek beschrijft. Lisa zelf had dit overigens niet door, trok zich er in ieder geval niks van aan, en liep rustig door. Opvallend is dat leden van de atletiekvereniging zelf, helemaal niet 'vreemd' reageerden op Tamara en Lisa. Zij sporten hier immers al langere tijd en voor hen is het wellicht 'normaler' dan de kinderen van de schaatsvereniging, die dit misschien voor het eerst te zien krijgen. Dit kan te maken hebben met bepaalde normaliseringsprocessen (Puwar, 2004).

Na afloop van de training zorgden de moeder van Lisa en de trainer ervoor dat Lisa weer zorgvuldig in haar eigen rolstoel plaats kan nemen. Zij ging samen met haar moeder naar huis. Tamara deed dit zelf, en ging met het openbaar vervoer naar huis. De accommodatie is rolstoelvriendelijk, dus het lukte haar

ook zelf om de sport- en spelmaterialen terug te zetten en naar huis te gaan. De trainer hielp bij het terugzetten van de sporthulpmiddelen.

Kritische kanttekening: door de coronacrisis heeft deze observatie bij de atletiekvereniging een andere vorm gekregen dan de onderzoeker op voorhand gewenst had. De trainingen vinden nu in een hele andere setting plaats dan normaal, namelijk met twee personen, op anderhalve meter afstand. Hierdoor zijn een hoop interacties die er normaal gesproken wel zijn, hoogstwaarschijnlijk niet waar te nemen. Ook op de badmintonvereniging hebben geen observaties plaats kunnen vinden, omdat er tijdens de periode van dataverzameling geen binnensport mogelijk was, vanwege de coronamaatregelen. Doel is dus vooral geweest om een gevoel te krijgen bij aangepast sporten en hoe dat er in de praktijk uit ziet op sportverenigingen.

Observatieverslag Atletiekvereniging A deel II - G-Team op 15 maart 2021

Doel van observatie: naar aanleiding van de afgenomen interviews nogmaals observeren en kijken in hoeverre dat in de praktijk overeenkomt. Tevens, naar aanleiding van nieuwe bevindingen en data, ook nieuwe aandachtspunten om op te letten ten opzichte van de eerste observatie. Deze observatie richt zich op een training van de G-atleten bij de Atletiekvereniging (observatie deel I richtte zich op de Racerunners – mensen met een lichamelijke beperking). Tijdens deze observatie (II) bleef ik wat meer op afstand, om de situatie zo ‘natuurlijk’ mogelijk te laten verlopen en de sociale dynamieken op dat moment waar te nemen.

Aandachtspunten vooraf:

- Omgeving
- Situaties beschrijven
  - o Voor de training
  - o Tijdens de training
  - o Na de training
- Sociale interacties
  - o Onderling
  - o Met trainsters
  - o In relatie tot andere betrokkenen/aanwezigen
- Hoe op elkaar reageren
- Rol van trainers
- Andere leden?
- Wat speelt zich waar af?
- Tussen wie communicatie? En hoe?
- Wat voor hulp wordt geboden door wie?
- Hoe reageert omgeving (hoe ziet die eruit)?

Observatieverslag:

Voorafgaand aan de training

Voorafgaand aan de training verzamelde de atleten zich naast de baan. Een aantal atleten werden gebracht door hun ouders en een aantal door een taxi. Voordat de training begon, stonden een aantal atleten samen in een groepje te kletsen. Verder is er nog niemand op de baan, dus alleen de G-groep. De G-groep is erg divers. Van jong tot oud. Bij de meesten kan je op het eerste gezicht ook zien dat ze te maken hebben met een verstandelijke beperking. Er zijn verschillende typen beperkingen te onderscheiden: mensen met het syndroom van down, autisme, en andersoortige verstandelijke beperkingen. Zodra de training van start kon gaan, liepen de atleten samen met de twee trainsters de baan op en zetten zij gezamenlijk de materialen klaar. De trainsters maken een praatje met verschillende atleten. Er is duidelijk tijd en ruimte voor deze “social talk”. Iemand uit de groep atleten geeft aan dat hij volgende week jarig is, en er is dan ook ruimte om te trakteren. De andere trainster

helpt nog iemand met zijn rugzak, aangezien hij net iets later de baan op kwam. De trainsters hebben tevens beiden een herkenbaar jasje aan. Hiermee zijn zij duidelijk zichtbaar als aanspreekpunt voor de G-atleten.

Tijdens de training

Tijdens de training loopt de G-groep gezamenlijk naar verschillende oefeningen toe. Ze beginnen rustig met wat loopvormpjes en er hangt een gemoedelijke sfeer. Langzamerhand druppelen er ook andere atleten binnen van andere disciplines. Zij houden zich echter nog wat afzijdig. Een aantal zaken vallen verder op:

- Bij de G-Groep is ruimte voor wat grapjes en informaliteit tussendoor en ligt ook zeker de aandacht op plezier. De atleten onderling moedigen elkaar ook aan. De een heeft meer interactie dan de ander.
- Inmiddels komen er ook andere atleten fysiek de baan op. Hoewel de omgeving uitermate geschikt is voor fysieke ontmoeting (de baan is open, iedereen ziet elkaar, komt elkaar letterlijk tegen tijdens het rennen, etc.), is er niet tot nauwelijks interactie tussen de reguliere leden en de G-atleten.
- Soms heeft er iemand uit de G-groep wat individuele aandacht nodig. In dat geval sprint de trainster even met ze mee of als het even niet gaat, gaan ze samen even apart zitten. Het belangrijkste lijkt toch wel het plezier hebben in de sportactiviteit en met elkaar. En trainsters lijken hier een belangrijke rol in te spelen. Trainsters kunnen daarmee als soort “key” figuren worden gezien.
- In een later stadium van de training kwamen er steeds meer groepen de baan op. Dit leidde echter niet tot meer of minder interactie met atleten van het G-team. Atleten van reguliere groepen gaan wel in gesprek met elkaar.
- De oefeningen van het G-team zijn spelenderwijs ingericht. Ze krijgen ook verschillende oefeningen en spelletjes aangereikt: sprinten, zware ballen gooien en vortex werpen. Er zijn informele gesprekjes tussendoor. Er worden complimentjes uitgedeeld en iedereen stimuleert elkaar onderling. Soms ontvangen de atleten nog wat technische tips, maar het draait vooral om plezier hebben in het sporten. Aldus een trainster, die nog even een praatje met mij kwam maken.
- Af en toe slaakt een G-atleet een bepaalde kreet uit van enthousiasme of fanatisme. Andere reguliere atleten op de baan kijken daar wel even van op. Verder worden ze vrijwel met rust gelaten. Opvallend is dat andere aanwezigen op de baan (reguliere leden) beduidend meer aanspraak met elkaar hebben. In die zin is het G-team een beetje een “eilandje”. Sommige G-atleten zoeken wel contact of aandacht van anderen, maar dit wordt een beetje ‘met rust’ gelaten.
- Het opvallende aan de ruimte, de atletiekbaan, is dat iedereen elkaar hier kan zien. Dit kan bijdragen aan normalisering, in plaats van dat de trainingen en activiteiten plaatsvinden op aparte, fysieke ruimtes. Hier is alles heel zichtbaar. Voor sommige andere, reguliere atleten zal het daarom wellicht dus ook heel ‘normaal’ zijn dat de G-atleten hier sporten, zoals ook uit de interviews blijkt. Dit kan verklaren waarom niet iedereen er van op kijkt. Deze groep is immers al jarenlang actief en dus zichtbaar binnen de vereniging.

Na de training

Na afloop van de training sluit de groep de training gezamenlijk af. Ze lopen samen naar de picknick tafels die zich buiten, voor de sportkantine bevinden. De trainster spreekt ze daar nog even toe en ze hebben nog wat sociale interactie met elkaar. Tot slot zingen ze nog voor iemands verjaardag. Er wordt nog even nagepraat (contact is slechts alleen met de G-groep onderling en niemand daarbuiten), en dan gaat iedereen weer huiswaarts.

Bijlage 6: Documenten voor documentanalyse

Partij	Type document	Omschrijving
Gemeente Tilburg	Beleidsdocument	Sportnota 2019: Meedoen is winnen
Gemeente Tilburg	Beleidsdocument	Bijlagen bij sportnota
Gemeente Tilburg	Beleidsdocument	Uitvoeringsprogramma Sport en Bewegen 2020 – 2024 (intern document)
Atletiekvereniging A	Beleidsdocument	Werkplan 2021-2023 *
Atletiekvereniging A	Beleidsdocument	Visie 2025 *
Atletiekvereniging A	Online kanaal	Website *
Atletiekvereniging A	Online kanaal	Facebookpagina
Badmintonvereniging B	Info bulletin 2016	Clubblad met verenigingsinformatie, o.a.: verslag van ALV's, nieuws, activiteiten, etc.
Badmintonvereniging B	Online kanaal	Website *
Badmintonvereniging B	Online kanaal	Facebookpagina

* De atletiekvereniging en badmintonvereniging zijn in dit onderzoek geanonimiseerd. De websites zullen hier daarom ook niet vermeld worden.

* De beleidsdocumenten van de atletiekvereniging betreffen interne documenten en zijn vertrouwelijk.

Link naar sportnota en bijlagen:

https://www.kenniscentrumsportenbewegen.nl/kennisbank/publicaties/?sport-bewegen&kb_id=25288&kb_q=

Bijlage 7: Codeboom

Achtergrond respondent
Achtergrond vereniging
<ul style="list-style-type: none">
• Type mensen
• Sfeer
Historie
<ul style="list-style-type: none">
• Soort aanbod & inclusiespectrum<ul style="list-style-type: none">
○ Niveauverschil
Inclusieve sportomgeving
<ul style="list-style-type: none">
• Aparte groep binnen de vereniging<ul style="list-style-type: none">
○ Eigen niveau
• Verantwoordelijkheid vereniging
• Open houding
• Aanbod gericht/faciliterend
Insluitende processen
<ul style="list-style-type: none">
• Plezier als basis<ul style="list-style-type: none">
○ Waardering
○ Sociale vaardigheden opdoen (functional)
○ Beleving
○ Spelenderwijs
• Betrokkenheid<ul style="list-style-type: none">
○ Nevenactiviteiten
• Omgaan met doelgroep<ul style="list-style-type: none">
○ Aandacht voor individu
○ Expertise
○ Begeleiding en rol trainers
• Veiligheid (relational)
• Normaliseringsprocessen
Uitsluitende processen
<ul style="list-style-type: none">
• Fysieke belemmeringen<ul style="list-style-type: none">
○ Beperking als belemmering (medisch model)
• Moeilijkheden in sociale omgeving (interpersonal & structural constraints)<ul style="list-style-type: none">
○ Ontmoetingen/intergroup-contact (ruimtelijk)
○ Attitudes en reacties (relationeel)

○ Beeldvorming (ruimtelijk)
○ Vrijwilligersfuncties (functioneel/versterkend)
● Aandacht en bewustwording
○ Luisteren naar doelgroep
○ Bekendheid
▪ Werving en promotie
○ Rol en zichtbaarheid bestuur
Paradoxen van insluiting?
● Dreiging vertrek gevestigde orde
Inrichting ruimte
● Machtsposities
● Onderhandelingen
○ Fricctie
● Verwachtingen van ruimte (representations of space)
● Invloed sociale norm
○ The look
○ Anders zijn
○ Twijfel (Burden of doubt)
Inclusiever klimaat creëren
● Kleine dingen
○ Tastbare elementen/symboolfunctie
○ Bekendheid/zichtbaarheid
○ Terminologie
● Ambassadeurschap
● Samenwerkingspartners
● Organisatorische capaciteit
● Breder maatschappelijk probleem

Bijlage 8: Transcripten

De transcripten zijn verwerkt in een apart bijlagenboek.